

**PROJEKT STRATEGII ROZWOJU
GMINY OLSZANICA 2023 - 2030**

Spis treści

1.	Strategia w skrócie.....	5
2.	Jak pracowaliśmy nad Strategią Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030	7
3.	Trendy globalne	9
4.	Kontekst zewnętrzny	11
5.	Diagnoza Gminy Olszanica.....	14
5.1	Położenie geograficzne i administracyjne.....	14
5.2	Strefa społeczna	18
5.2.1	Sytuacja demograficzna.....	18
5.2.2	Edukacja i wychowanie.....	25
5.2.3	Ochrona zdrowia	28
5.2.4	Pomoc społeczna	29
5.2.5	Kultura i sport	33
5.2.6	Aktywność obywatelska mieszkańców.....	35
5.2.7	Bezpieczeństwo publiczne.....	37
5.3	Sfera gospodarcza	39
5.3.1	Rynek pracy i bezrobocie.....	39
5.3.2	Przedsiębiorczość i rolnictwo	42
5.3.3	Turystyka	51
5.3.4	Gospodarka finansowa	56
5.4	Sfera przestrzenna	62
5.4.1	Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody.....	62
5.4.2	Dziedzictwo kulturowe	77
5.4.3	Planowanie przestrzenne	81
5.4.4	Mieszkalnictwo	83
5.4.5	Infrastruktura techniczna i gospodarka odpadami komunalnymi	86
6.	Gmina w oczach mieszkańców	94
7.	Wnioski z diagnozy	99
7.1	Obszar społeczny.....	100
7.2	Obszar gospodarczy	102
7.3	Obszar przestrzenno-środowiskowy.....	103
7.4	Analiza SWOT	105
7.5	Główne problemy w obszarach Strategii	110
7.6	Wyzwania.....	111

8. Plan operacyjny strategii rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju Gminy	112
8.1 Wizja i misja	112
8.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia	113
9. Wieloletni Plan inwestycyjny	125
10. Kształtowanie przestrzeni Gminy oraz obszary strategicznej interwencji.....	131
10.1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	131
10.2. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy.....	134
10.3. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań.....	141
11. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	155
11.1. System realizacji strategii.....	155
11.2. Wdrażanie Strategii.....	157
11.3. System monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030	159
11.4. Ewaluacja – ocena skutków wdrażania zapisów Strategii	160
11.5. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych.....	161
12. Ramy finansowe oraz źródła finansowania	163
Spis tabel	167
Spis map	170
Spis wykresów	172
Spis zdjęć	175

Mieszkańcy Gminy Olszanica,

każdy z nas wyznacza sobie mniejsze lub większe cele. Nie wszystkie jednak udaje nam się zrealizować, ale te które osiągniemy, dają nam dużą satysfakcję. Zarządzanie Gminą to ciągłe wyznaczanie nowych wyzwań, we wszystkich obszarach funkcjonowania samorządu lokalnego. Mniejsze cele udaje nam się zrealizować w ciągu bieżącego roku budżetowego. Większe zaś wymagają czasu, konsekwencji i determinacji aby cel został osiągnięty. Zbiór tych celów stanowi Strategię Rozwoju Gminy, która jednocześnie jest diagnozą i próbą odpowiedzi na pytania: czego oczekują i potrzebują nasi mieszkańcy oraz jakie powinny być główne kierunki działań?

W odpowiedzi na te pytania oraz dynamicznie rozwijającą się rzeczywistość, zmieniające otoczenie i rytm życia zrodziła się potrzeba wypracowania nowych kierunków działań i nowych perspektyw, tworzących Strategię Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030. Prace nad nią poprzedzone były rozległymi konsultacjami społecznymi z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi, pracownikami Urzędu Gminy Olszanica, przedstawicielami samorządu i ekspertami. Oddolne podejście pozwoliło stworzyć główne obszary oczekiwanych zmian i diagnozę potrzeb społeczności gminy. Sam zaś dokument został stworzony przez zespół ekspertów, składających się zarówno z pracowników Urzędu Gminy, jak i specjalistów zewnętrznych.

Strategia Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 jest w moim przekonaniu odpowiedzią na zmieniającą nas rzeczywistość i nowe wyzwania. Odpowiada również na pytania, jak wykorzystać naszą przeszłość i naturalne walory gminy. Jest to dokument autentyczny, z którym się w pełni utożsamiam. Jestem przekonany, że nie zabraknie nam determinacji do jego systematycznego wdrażania, aby za 10 lat z satysfakcją powiedzieć – osiągnęliśmy nasz cel!

Wójt Gminy Olszanica
mgr inż. Krzysztof Zapala

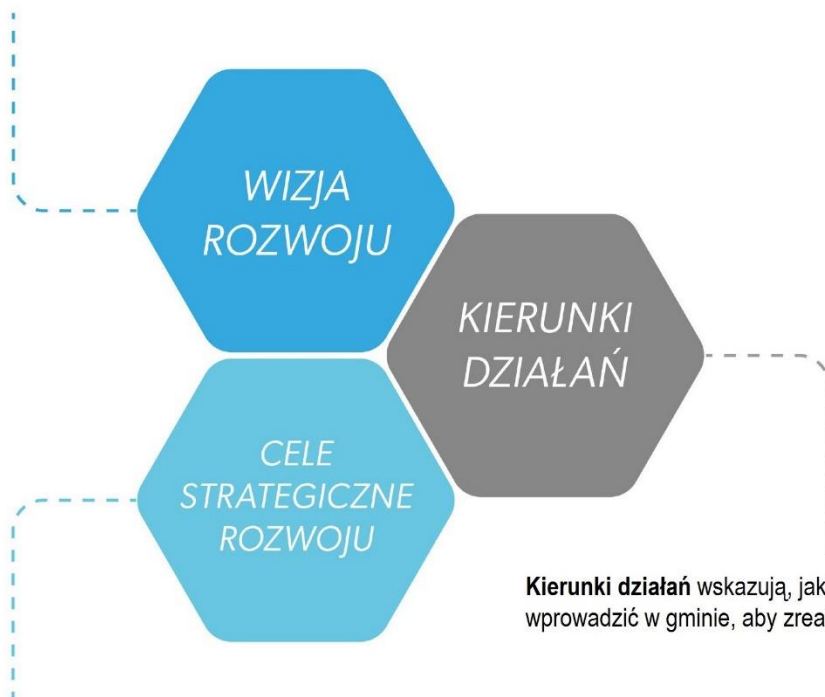
STRATEGIA W SKRÓCIE

Strategia rozwoju gminy jest zestawieniem celów, potrzeb i sposobów ich zaspokojenia. Jest podręcznikiem dla mieszkańców, inwestorów, ale przede wszystkim pracowników urzędu i radnych. Każdy, kto sięgnie po ten dokument wie, do czego Gmina Olszanica dąży, w czym chce być najlepsze i jakie są jego priorytety rozwoju.

Podstawą prawną uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 jest ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40). Zgodnie z art. 10e ust. 1 te same ustawy gmina może opracować strategię rozwoju gminy, natomiast art. 10f ust. 2 określa, że projekt strategii opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu

wydania opinii, dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie, określonych w strategii rozwoju województwa.

Wizja gminy Olszanica to jej najbardziej pożądaný obraz w przyszłości. str. 116-117

Kierunki działań wskazują, jakie kluczowe zmiany należy wprowadzić w gminie, aby zrealizować wyznaczone cele str. 122-125

Cele realizujące wizję gminy i przybliżające jej realizację:

1. Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców
2. Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału
3. Rozwój sfery społecznej gminy

str. 117-122

JAK PRACOWALIŚMY NAD STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY OLSZANICA NA LATA 2023-2030

Strategia została oparta o dane statystyczne (część diagnostyczna), jednak kluczową rolę w wytyczeniu przyszłości gminy Olszanica odegrali mieszkańcy, radni i urzędnicy. Ich opinie i wizje rozwoju pozyskane podczas spotkań, warsztatów i badań ankietowych były podstawą do prac nad niniejszą Strategią.

1 Wizja gminy Olszanica do 2030 r.

- warsztaty z pracownikami urzędu
- warsztaty z radnymi gminy
- ankieta

2 Diagnoza barier i potencjałów

- analiza danych statystycznych
- analiza dokumentów planistycznych
- ankieta
- analiza SWOT

3 Cele strategiczne

- spotkanie z radnymi
- prace grup roboczych

4 Projekt Strategii Rozwoju Gminy Olszanica

- elektroniczne zgłaszanie uwag
- papierowe zgłaszanie uwag
- spotkanie konsultacyjne

TRENDY GLOBALNE

Na dynamikę rozwoju oraz zachodzące zmiany w Gminie Olszanica, oprócz lokalnych uwarunkowań, problemów i potencjałów wpływają również globalne lub krajowe trendy. Poniżej przedstawiono kilka najważniejszych trendów determinujących obrany kierunek rozwoju gminy.

ZMIANY KLIMATU I CZYSTSZA ENERGIA

Postępujące zmiany klimatyczne wymagają - zarówno od administracji, biznesu, jak i mieszkańców, radykalnych zmian na poziomie działań systemowych i jednostkowych. Rosnąca świadomość energetyczna i ekologiczna sprawiają, że rynek i zainteresowanie zielonymi źródłami energii stale wzrasta, również wśród mieszkańców gminy Olszanica. Unia Europejska, poszczególne kraje oraz firmy za swój długofalowy cel stawiają sobie zeroemisyjność i neutralność klimatyczną. Nie jest tajemnicą, że bardzo duży wpływ na rozwój wszystkich regionów będzie

miała jedna z kluczowych dla Komisji Europejskiej strategii rozwoju - Europejski Zielony Ład. Ta nowa polityka UE dotyczy wszystkich sektorów gospodarki, w szczególności transportu, energii, rolnictwa, obiektów budowlanych i przemysłu. Stawienie czoła zmianom klimatycznym i odpowiednie wykorzystanie narzędzi, które oferowane są na szczeblu krajowym i europejskim dają szansę na to, by zwiększyć odporność gminy Olszanica na zmiany klimatu i zmniejszyć wpływ gminy na pogarszanie się stanu środowiska.

SIECIOWANIE USŁUG

Idea konwergencji i łączenia produktów i usług oraz współpracy wielu, czasami zaskakujących podmiotów, nie jest nowa, ale zaczyna nabierać rozpędu. Rośnie multifunkcjonalność, zarówno miejsc (przestrzeni publicznych, budynków użyteczności publicznej), jak i produktów czy usług tak, aby odpowiedzieć na jak najwięcej potrzeb konsumentów. Przejawiać się może w tworzeniu produktów sieciowych w gminie Olszanica, integracji środków transportu, pakietowaniu usług, np. turystycznych, hotelarskich, gastronomicznych oraz bardzo szerokiej współpracy pomiędzy podmiotami różnych branż. Takie podejście stwarza warunki do kompleksowej obsługi odwiedzających gminę turystów.

STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

Do 2050 roku co trzeci Europejczyk będzie miał ponad 60 lat. Średnia długość naszego życia rośnie, jednocześnie spada wskaźnik urodzeń. Rosnąca liczba osób starszych w społeczeństwie wpływa na funkcjonowanie gmin, a także na liczbę miejsc pracy oraz rodzaj produktów. Powoduje to również szereg konsekwencji gospodarczych – coraz mniej osób będzie płaciło podatki jako osoby aktywne zawodowo, rośnie obciążenie systemu ochrony zdrowia, a jednocześnie coraz więcej osób będzie potrzebowało wsparcia państwa w postaci emerytury czy renty. W tym kontekście bardzo istotne jest takie strategiczne zarządzanie gminą, które będzie dążyć do zwiększania liczby i odsetka osób aktywnych zawodowo. Wygrywać będą te gminy, które skutecznie utrzymają obecnych i przyciągną nowych mieszkańców.

LOKALNOŚĆ

Jako przeciwieństwo postępującej globalizacji, lokalność jest synonimem tego co bardziej autentyczne, wartościowe i o lepszej jakości. Swoje odzwierciedlenie znajduje zarówno w coraz powszechniejszym wsparciu lokalnych przedsiębiorców i wytwórców żywności, kultywowaniu tradycji i kultury oraz mocniejszym skupieniu uwagi na najbliższym otoczeniu. Trend ten w gminie Olszanica przejawia się przede wszystkim w działalności lokalnych stowarzyszeń i organizacji społecznych w zakresie kultury i zachowania tożsamości lokalnej, co znacząco wpływa na zacieśnienie więzi sąsiedzkich i budowę odpowiedzialnego, aktywnego społeczeństwa w gminie.

KONTEKST ZEWNĘTRZNY

Na prowadzenie polityki rozwoju w gminie Olszanica, oprócz wewnętrznie obowiązujących polityk i aktów prawa miejscowego wpływają również ustalenia i polityki na poziomie regionalnym i krajowym. Najważniejszymi dokumentami strategicznymi, które oddziałują na działania podejmowane w gminie Olszanica są:

- Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 (SRWP 2030),
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030),
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR).

Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 organizuje działania samorządu województwa, wskazując najważniejsze wyzwania rozwojowe dla regionu. Zawiera katalog priorytetów oraz kierunków działań, które określają jak doprowadzić do spójnego i zrównoważonego rozwoju województwa. Aby realizować kierunki założone w Strategii, zastosowano wymiar terytorialny poprzez skoncentrowanie działań na wykorzystaniu potencjałów rozwojowych na określonym obszarze, tzw. obszarze strategicznej interwencji. Spośród wymienionych w SRWP 2030 priorytetów w poszczególnych obszarach tematycznych, kluczowe dla rozwoju gminy Olszanica, są priorytety występujące w ramach Obszaru tematycznego 3. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska, które zakładają rozbudowę infrastruktury służącej rozwojowi oraz optymalizację wykorzystania zasobów naturalnych i energii, przy zachowaniu dbałości o stan środowiska przyrodniczego. Jednak, aby rozwój gminy przebiegał w sposób zrównoważony, istotna jest również realizacja działań w ramach pozostałych obszarów tematycznych.

Polityka regionalna na szczeblu centralnym koordynowana jest przez Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030. Zakłada ona zrównoważony i bardziej spójny rozwój całego kraju i zmniejszanie dysproporcji rozwojowych między obszarami miejskimi i wiejskimi. W szczególności wspiera miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Strategia Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 będzie wpisywała się w realizację wyzwań wskazanych dla polityki regionalnej w KSRR 2030, tj.:

- adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska;
- przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych;
- rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego;
- wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek;
- rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach;
- zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami;
- przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, jako jeden z ważniejszych dokumentów krajowych wskazuje, że zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to rozwój skierowany na terytorialną różnorodność oraz jej atuty, a jednocześnie dbający o zapewnienie całemu społeczeństwu wysokiej jakości życia. Jako główny cel SOR określono tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Obszary wiejskie w Polsce charakteryzuje zróżnicowanie przestrzenne pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych (są to zarówno obszary z dominacją rolnictwa tradycyjnego, obszary rolnictwa wielkoobszarowego, obszary z dominacją funkcji turystycznej, jak i silnie zurbanizowane obszary położone w pobliżu dużych aglomeracji i mniejszych miast). Pobudzenie ich rozwoju wymaga zintegrowanego i jednocześnie zindywidualizowanego podejścia uwzględniającego ich potencjały i potrzeby rozwojowe. Kierując się celami strategicznymi SOR polityka wobec obszarów wiejskich musi wspierać ich rozwój w oparciu o posiadane przez nie endogeniczne potencjały. Efektem będzie m.in. wyrównywanie

szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom wsi. Implikuje to działania dotyczące pobudzania przedsiębiorczości, przekształceń strukturalnych, zwiększania mobilności i zapewnienia odpowiedniej jakości usług decydujących o perspektywach rozwojowych (zdrowie, edukacja, transport publiczny), zapewniając przy tym zachowanie walorów kulturowych, krajobrazu i środowiska przyrodniczego.

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 będzie się wpisywać w zakładane działania określone w SOR dla obszarów wiejskich, co potwierdza zarówno sformułowana Wizja rozwoju gminy, jak i przyjęte cele strategiczne, które służyć będą urzeczywistnieniu się tej wizji.

DIAGNOZA GMINY OLSZANICA

5.1 Położenie geograficzne i administracyjne

Gmina Olszanica jest gminą wiejską położoną w południowo-wschodniej części województwa podkarpackiego, na terenie powiatu leskiego. Jej powierzchnia wynosi 94 km², co stanowi 11,26 % powierzchni powiatu leskiego oraz 0,53 % powierzchni województwa podkarpackiego.

Położenie gminy Olszanica na tle województwa podkarpackiego oraz powiatu leskiego, przedstawiają poniższe mapy.

Mapa 1 Gmina Olszanica na tle województwa podkarpackiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wikipedia.org

Mapa 2 Gmina Olszanica na tle powiatu leskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.gminy.pl

Gmina Olszanica graniczy od północy i wschodu z gminą Ustrzyki Dolne, od południa z gminą Solina, od zachodu z gminą Lesko, natomiast od północno-zachodu z gminą Tyrawa Wołoska.

Pod względem powierzchni, gmina Olszanica zajmuje ostatnie miejsce w powiecie, co zostało przedstawione w poniższej tabeli.

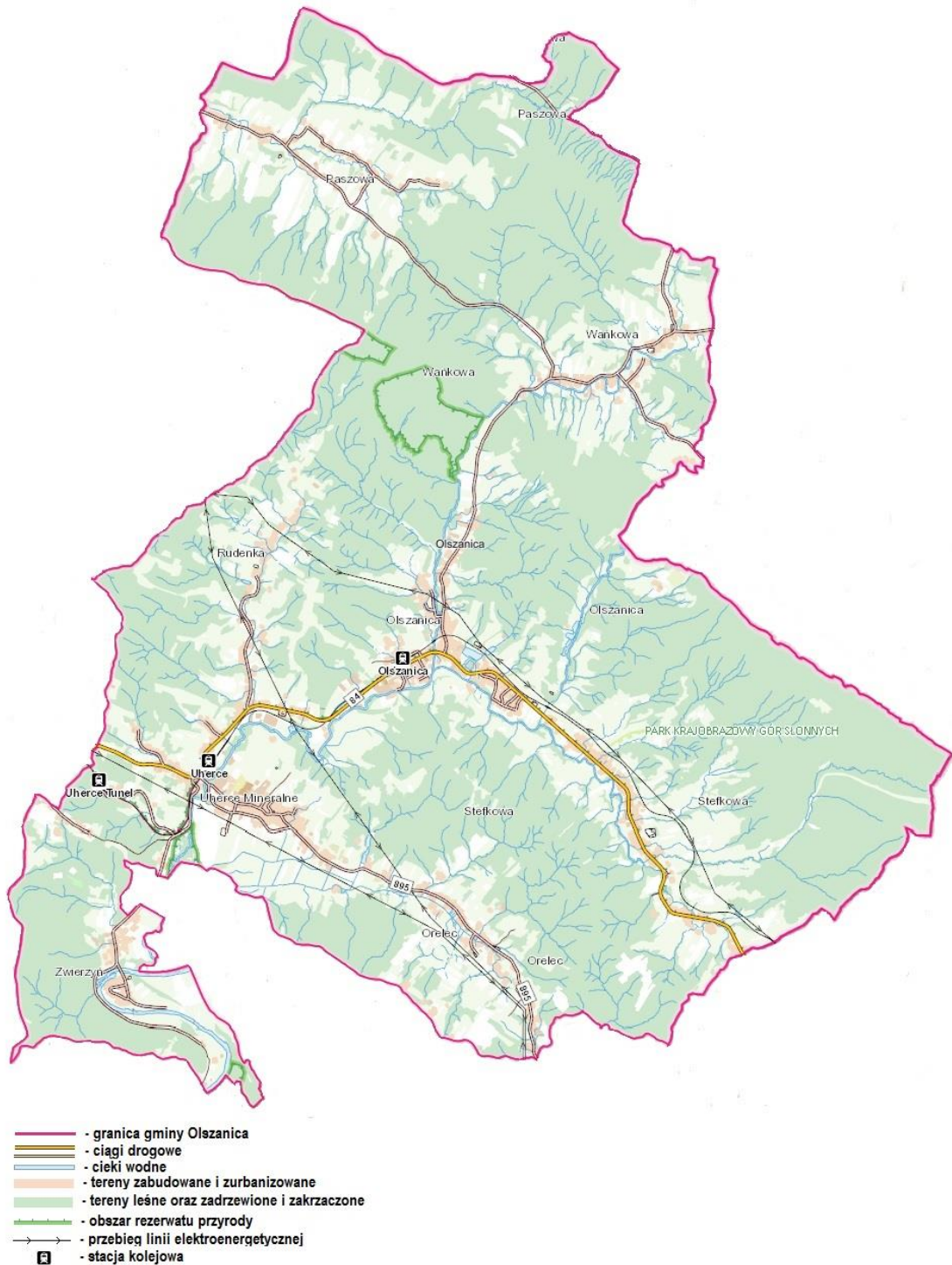
Tabela 1 Powierzchnia gmin powiatu leskiego oraz ich udział w powierzchni powiatu

Gmina	Powierzchnia (w km ²)	% powierzchni powiatu leskiego
Baligród	158	18,92
Cisna	287	34,37
Lesko	111	13,29
Olszanica	94	11,26
Solina	185	22,16
Powiat leski	835	100

Źródło: Opracowanie własne

W skład gminy Olszanica wchodzi 8 sołectw: Olszanica, Orelec, Paszowa, Rudenka, Stefkowa, Uherce Minerale, Wańkowa i Zwierzyn, których układ przedstawia poniższa mapa.

Mapa 3 Układ osadniczy gminy Olszanica

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoportal.gov.pl

Na terenie gminy Olszanica nie ma żadnej miejscowości posiadającej status miasta, przy czym najbliższymi ośrodkami miejskimi są miasta: Lesko i Ustrzyki Dolne. Funkcję centrum usługowo-administracyjnego w gminie pełni miejscowość Olszanica, będąca siedzibą władz samorządowych.

5.2 Strefa społeczna

5.2.1 Sytuacja demograficzna

Uwarunkowania demograficzne są jednym z kluczowych czynników mających wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą oraz kształtujących procesy rozwojowe na danym obszarze. Procesy demograficzne zachodzące w danym obszarze można analizować w oparciu o dane dotyczące liczby ludności, migracji i przyrostu naturalnego, strukturą ludności, procesami starzenia się społeczeństwa, a także prognozą demograficzną.

Potencjał demograficzny gminy Olszanica, zgodnie danymi GUS z 2021 roku, to 4 740 osób, co stanowi 18,45 % ludności powiatu leskiego. Z kolei średnia gęstość zaludnienia wynosiła 51 osób/km², co jest wynikiem znacznie powyżej średniej dla powiatu, gdzie wynosiła 31 osób/km². Porównując przedstawione dane dotyczące liczby ludności w 2021 r. z danymi z roku 2017, można zauważyć, że liczba ludności w gminie spadła o 225 osób tj. o 4,53 %.

Stan ludności gminy Olszanica na tle pozostałych gmin powiatu leskiego w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2 Liczba ludności oraz średnia gęstość zaludnienia gmin powiatu leskiego w 2017 i 2021 roku

Nazwa gminy	Ludność				
	2017		2021		Wzrost/spadek (%)
	ogółem	osób/km ²	ogółem	osób/km ²	
Baligród	3 142	20	3 069	19	-2,32
Cisna	1 749	6	1 689	6	-3,43
Lesko	11 439	103	10 946	98	-4,31
Olszanica	4 965	53	4 740	51	-4,53
Solina	5 311	29	5 252	28	-1,11
Powiat leski	26 606	32	25 696	31	-3,42

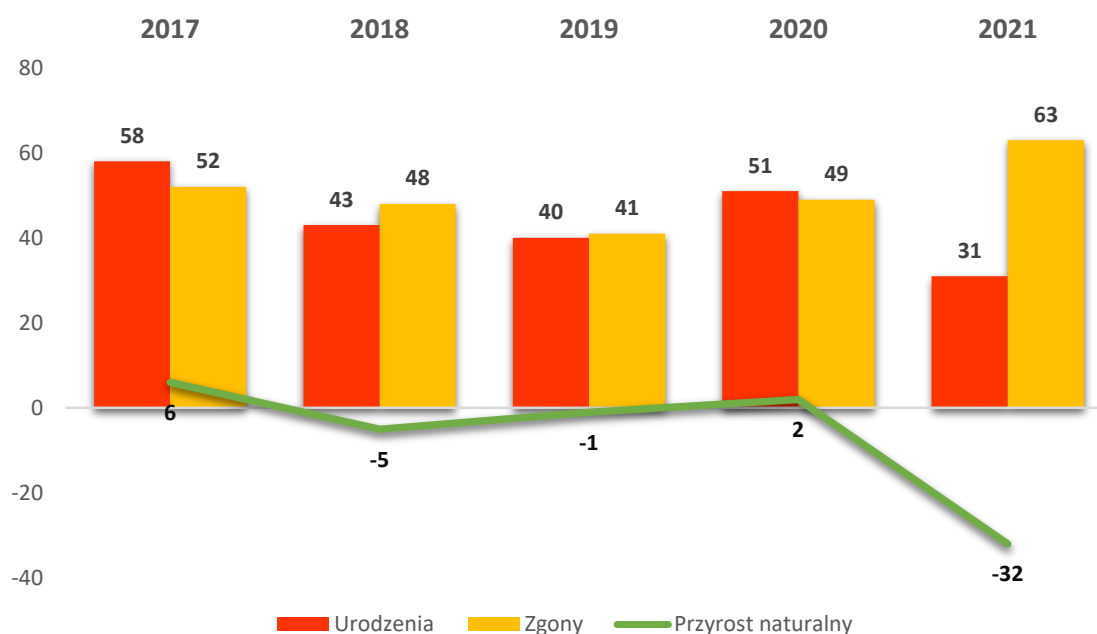
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na przestrzeni lat 2017-2021, we wszystkich gminach powiatu leskiego można zauważyć tendencję spadkową, jeśli chodzi o liczbę mieszkańców. Najwięcej mieszkańców biorąc pod uwagę rok 2017 i 2021 ubyło w gminie miejsko-wiejskiej Lesko, tj. 493 osoby (spadek liczby mieszkańców o 4,31 %), natomiast najmniej w gminie Solina – 59 osób (spadek o 1,11 %).

Jednym z kluczowych czynników wpływających na zmianę liczby ludności jest ruch naturalny ludności oraz wynikający z niego przyrost naturalny, który stanowi różnicę pomiędzy urodzeniami, a zgonami na danym obszarze. W 2021 roku na terenie gminy Olszanica liczba urodzeń wyniosła 31, natomiast liczba zgonów 63, w związku z czym wartość przyrostu naturalnego wyniosła -32. Analizując dane dotyczące liczby urodzeń i zgonów na przestrzeni lat 2017-2021, można zauważyć, że w tym okresie wartość przyrostu naturalnego nie miała jednolitej tendencji malejącej i rosnącej, ulegając naprzemiennym wzrostom i spadkom, przy czym najniższa wartość wystąpiła w roku 2021. Przyczyną tego jest zarówno rekordowo niska liczba urodzin, jak i wysoka liczba zgonów.

Liczbę urodzeń i zgonów w gminie Olszanica, a także wartość przyrostu naturalnego na przestrzeni lat 2017-2021 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 1 Liczba urodzeń i zgonów oraz przyrost naturalny w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021

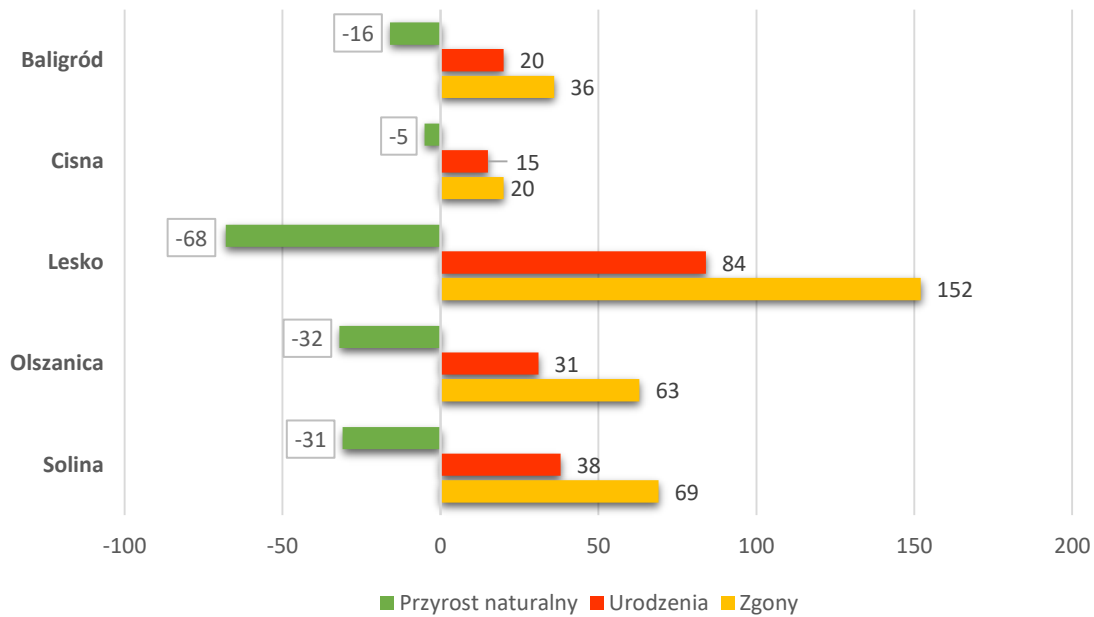

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na tle całego powiatu leskiego, pod względem wartości przyrostu naturalnego gmina Olszanica w 2021 r. zajmowała czwarte miejsce w powiecie. Najwyższa wartość przyrostu naturalnego wystąpiła w gminie Cisna - -5, z kolei najniższa w gminie Lesko - -68. W gminie Olszanica w 2021 r. wystąpiła trzecia najniższa liczba urodzeń w powiecie oraz trzecia najwyższa liczba zgonów.

Liczbę urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny w 2021 r. w gminach powiatu leskiego, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 2 Liczba urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny na terenie gmin powiatu leskiego w roku 2021

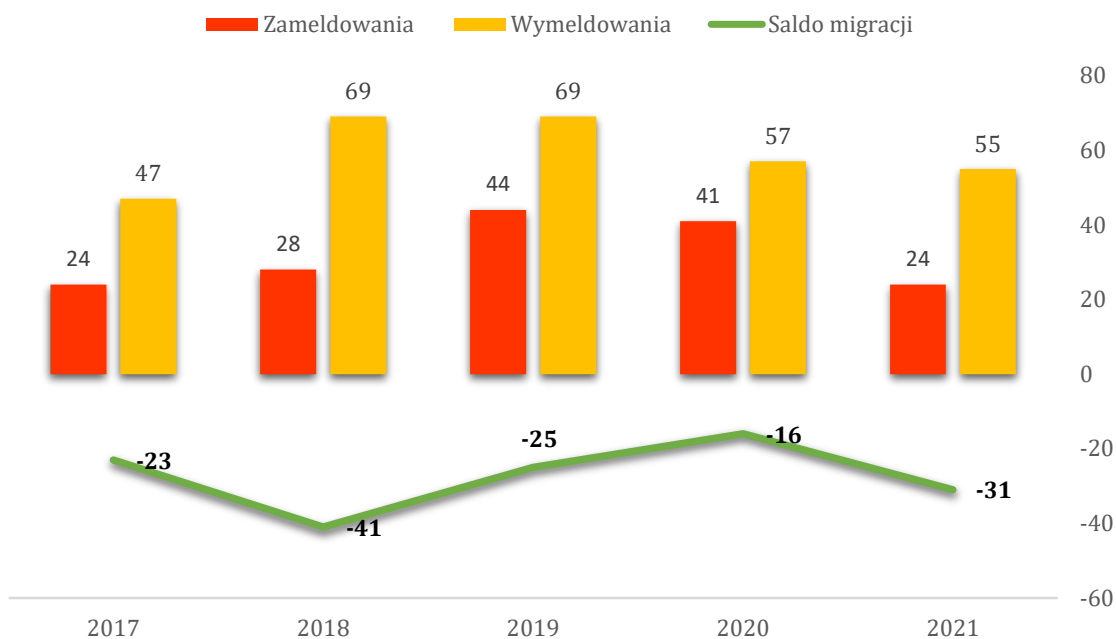
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Zasadniczy wpływ na procesy demograficzne na danym obszarze ma również kwestia migracji ludności. Migracją określa się przemieszczanie ludzi, które ma na celu zmianę miejsca zamieszkania. Ze względu na kierunek migracji, wyróżnia się migracje wewnętrzne – w obrębie własnego kraju, oraz migracje zagraniczne – do innego kraju. Można również wyróżnić typy migracji ze względu na jej przyczynę, tj. m. in. migracje ekonomiczne, związane np. z pracą zawodową, migracje edukacyjne, które spowodowane są np. wyjazdem na studia, lub też migracje społeczne, wynikające np. z chęci zmiany otoczenia.

Zjawisko migracji na danym obszarze mierzy się liczbą zameldowań oraz wymeldowań, których różnica stanowi saldo migracji. Na terenie gminy Olszanica w 2021 roku, odnotowano 24 zameldowania oraz 55 wymeldowań, w wyniku czego wartość salda migracji wyniosła -31. Na przestrzeni lat 2017-2021 saldo migracji przybierało wyłącznie wartości ujemne, w związku z czym należy przyjąć, że główny wpływ na zmniejszającą się liczbę mieszkańców na terenie gminy Olszanica ma ujemne saldo migracji.

Liczbę zameldowań i wymeldowań ogółem w gminie Olszanica oraz saldo migracji na przestrzeni lat 2017-2021 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 3 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021

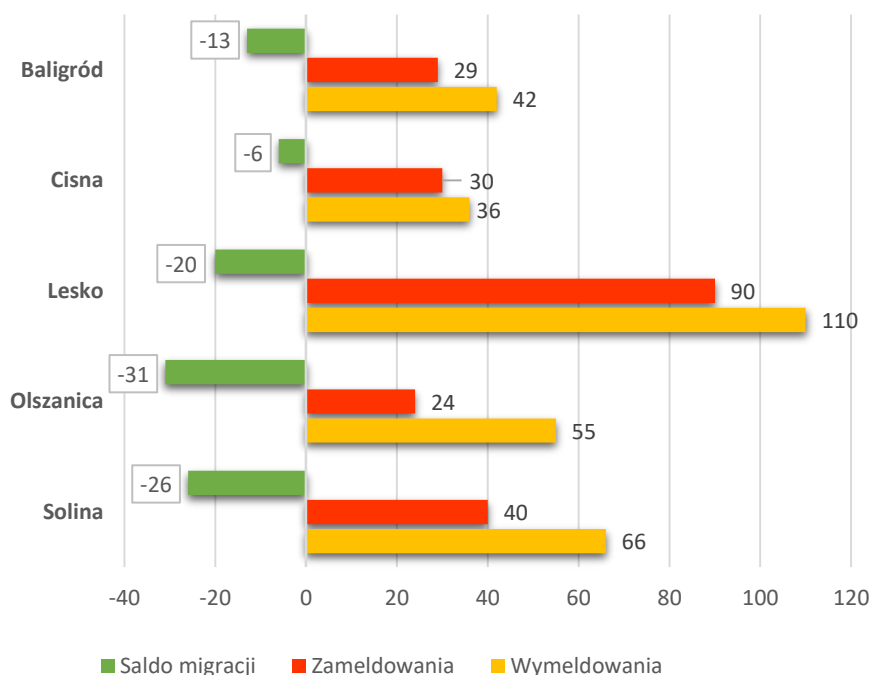

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ujemne saldo migracji wpływa na sytuację społeczno-gospodarczą oraz potencjał demograficzny gminy. Istotnym problemem jest odpływ ludzi młodych, wykształconych, aktywnych i innowacyjnych, co przyczynia się do zmniejszania potencjalnych zasobów pracy, a także obniżania ich jakości. Ujemne saldo migracji w 2021 roku wystąpiło jednak we wszystkich gminach powiatu leskiego, a najmniejsza jego wartość w gminie Olszanica.

Liczbę zameldowań i wymeldowań oraz saldo migracji na terenie gmin powiatu leskiego w 2021 roku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 4 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji na terenie gmin powiatu leskiego w roku 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Analiza struktury wiekowej mieszkańców gminy Olszanica w oparciu dane GUS z 2017 i 2021 roku ukazuje, że na przestrzeni lat 2017-2021 wzrosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym – wzrost o 62 osoby, przy równoczesnym spadku liczby osób wieku produkcyjnym – spadek o 290 osób. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym wzrosła o 3. Do osób w wieku przedprodukcyjnym zalicza się osoby w wieku do 17 roku życia, które nie osiągnęły jeszcze zdolności do pracy, z kolei do osób w wieku produkcyjnym – mężczyzn w wieku od 18 do 64 roku życia oraz kobiety w wieku od 18 do 59 roku życia.

Strukturę mieszkańców gminy Olszanica według trzech grup wiekowych w roku 2017 i 2021 przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 3 Struktura mieszkańców gminy Olszanica według trzech grup wiekowych w 2017 oraz 2021 roku

Grupa wiekowa	2017		2021	
	Ilość mieszkańców	% ogółu mieszkańców	Ilość mieszkańców	% ogółu mieszkańców
Wiek przedprodukcyjny	812	16,35	815	17,19
Wiek produkcyjny	3 198	64,41	2 908	61,35
Wiek poprodukcyjny	955	19,24	1 017	21,46
Razem	4 965	100	4 740	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 5 Struktura mieszkańców gminy Olszanica według trzech grup wiekowych w 2017 oraz 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Liczebność poszczególnych grup wiekowych przekłada się na wartość wskaźnika obciążenia demograficznego, którym określa się stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (wiek przedprodukcyjny i poprodukcyjny) do liczby osób w wieku produkcyjnym. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, wskaźnik liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla gminy Olszanica w 2021 roku wyniósł 63,0, natomiast dla powiatu leskiego i województwa podkarpackiego – odpowiednio 66,0 oraz 67,0. W powiecie leskim mniejsze wartości tego wskaźnika niż w gminie Olszanica wystąpiły jedynie w gminie Cisna.

Biorąc pod uwagę współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (65 i więcej lat) w gminie Olszanica w 2021 roku kształtował się on na poziomie 27,4 osób, co było trzecim najwyższym wynikiem w powiecie leskim, nie przekraczając jednak średniej dla powiatu leskiego. Innym wskaźnikiem określającym procesy demograficzne na danym obszarze jest odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem, który na terenie gminy Olszanica wyniósł 18,4, co kształtowało poniżej średniej dla powiatu, a wyższa wartość tego wskaźnika wystąpiła jedynie w gminie Lesko.

Liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, wartość współczynnika obciążenia demograficznego osobami starszymi oraz odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem w poszczególnych gminach powiatu leskiego oraz w województwie podkarpackim w roku 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4 Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych gminach powiatu leskiego oraz ogólnie w województwie podkarpackim w 2021 roku

Nazwa gminy	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	Odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem
Baligród	65,7	27,7	18,4
Cisna	56,4	24,4	16,9
Lesko	70,3	30,9	20,3
Olszanica	63,0	27,4	18,4

Solina	63,4	27,2	18,2
Powiat leski	66,0	28,7	19,1
Województwo podkarpackie	67,0	26,9	17,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, wskaźniki obciążenia demograficznego na terenie gminy Olszanica, w każdym przypadku przybierały niższe wartości niż średnia powiatu leskiego oraz w jednym przypadku poniżej wartości dla województwa podkarpackiego - przy wskaźniku ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Ogólnie na analizowanym obszarze można zauważyć przejawiający się proces starzenia się społeczeństwa przy jednoczesnym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. To z kolei w perspektywie czasu negatywnie wpływać będzie na rozwój demograficzny i ekonomiczny.

W 2017 roku, Główny Urząd Statystyczny zaprezentował „Prognozę ludności gmin na lata 2017-2030”, będącą opracowaniem eksperymentalnym, w której punktem wyjścia był stan ludności w dniu 31 grudnia 2016 roku. Z uwagi na dużą zmienność kształtowania się procesów demograficznych pod wpływem trudnych do przewidzenia czynników, które określają sytuację społeczną, ekonomiczną i zdrowotną i w konsekwencji wpływają na indywidualne decyzje ludności (w kwestii założenia rodziny, ruchów migracyjnych itp.), w niniejszej prognozie zaobserwować można różnice w stosunku do danych uzyskanych w aktualnych badaniach oraz wyników bilansów ludności. Niemniej, celem prognozy jest wskazanie kierunków przyszłych zmian w rozwoju demograficznym oraz potencjalnych negatywnych zjawisk, wymagających podjęcia interwencji przez odpowiednie organy pomocy społecznej.

Analizując dane dotyczące prognozy liczby ludności w gminie Olszanica do roku 2030, zauważyć można, że z roku na rok prognozowany jest spadek liczby mieszkańców gminy, przy wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Główną przyczyną spadku liczby ludności ma być w dalszym ciągu ujemne saldo migracji, a także ujemny przyrost naturalny. Dane dla okresu od 2017 do 2021 roku odbiegają od danych przedstawionych w toku przeprowadzonej w niniejszym podrozdziale analizy uwarunkowań demograficznych, niemniej prognoza ukazuje występowanie negatywnego trendu spadku liczby mieszkańców oraz procesu starzenia się społeczeństwa, co wymaga podjęcia działań samorządu w celu odwrócenia tego trendu.

Dane dotyczące prognozowanej liczby ludności według ekonomicznych grup wiekowych na przestrzeni lat 2017-2030 oraz ruchu naturalnego i wędrownego w tym okresie w gminie Olszanica, przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 5 Prognoza ludności gminy Olszanica na lata 2017-2030

Rok	Liczba ludności ogółem	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym	Liczba ludności w wieku produkcyjnym	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym
2017	4 965	820	3 192	953
2018	4 957	817	3 178	962
2019	4 947	808	3 156	983
2020	4 939	811	3 128	1000
2021	4 931	809	3 099	1 023
2022	4 920	815	3 069	1 036
2023	4 908	804	3 056	1 048
2024	4 896	813	3 017	1 066

2025	4 879	814	2 983	1 082
2026	4 863	805	2 959	1 099
2027	4 845	796	2 929	1 120
2028	4 829	784	2 901	1 144
2029	4 812	777	2 865	1 170
2030	4 792	767	2 853	1 172

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowanie eksperymentalne)

Tabela 6 Ruch naturalny i wędrówkowy w gminie Olszanica w latach 2017-2030

Rok	Ruch naturalny			Migracje wewnętrzne na pobyt stały		
	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Napływ	Odływ	Saldo
2017	47	45	2	42	52	-10
2018	47	47	0	41	51	-10
2019	46	47	-1	40	51	-11
2020	46	45	1	39	50	-11
2021	45	45	0	39	50	-11
2022	43	46	-3	38	49	-11
2023	43	46	-3	36	48	-12
2024	42	46	-4	36	47	-11
2025	41	50	-9	35	46	-11
2026	40	48	-8	35	46	-11
2027	38	48	-10	34	45	-11
2028	38	46	-8	33	44	-11
2029	37	46	-9	33	44	-11
2030	36	48	-12	32	43	-11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowanie eksperymentalne)

5.2.2 Edukacja i wychowanie

Edukacja wraz z wychowaniem pełni niezwykle ważną rolę w sferze społecznej oraz w kształtowaniu kapitału ludzkiego, mając kluczowe znaczenie dla szans rozwojowych społeczeństwa. Jakość kapitału ludzkiego, na którą wpływ ma system edukacji, zasadniczo wpływa m. in. na rynek pracy. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców w zakresie edukacji publicznej należy do zadań własnych gminy, a wydatki przeznaczane na kwestie z nią związane stanowią znaczną część budżetu każdej gminy.

Ważną rolę w wychowaniu dzieci pełnią instytucjonalne formy opieki nad najmłodszymi dziećmi. Do form opieki nad dziećmi do lat trzech możemy zaliczyć żłobki oraz kluby dziecięce, w ramach których realizowane są funkcje: opiekuńcza, wychowawcza oraz edukacyjna. Korzystanie z tego typu placówek ma również pozytywny wpływ na rynek pracy, dzięki możliwości uczestnictwa w nim rodziców dzieci.

Według danych GUS, na terenie gminy Olszanica na koniec 2021 roku, zameldowanych było 119 dzieci do lat trzech, mimo to nie funkcjonują w gminie żłobki ani kluby dziecięce.

Z powodu braku dostępności do usług opieki nad dziećmi do lat 3 na terenie swojej gminy, nieliczni mieszkańcy korzystają z placówek oferujących tego typu usługi w pobliskich ośrodkach miejskich, gdzie przemieszczają się w drodze do swojego miejsca pracy. Jednak znaczna część mieszkańców zapewnia opiekę nad dziećmi w domach, kosztem własnej pracy zawodowej, co niekorzystnie wpływa również na rynek pracy. Jest to jednak zjawisko, które występuje w wielu gminach w całym kraju. Z tego względu, konieczne może być podjęcie działań przez samorząd w zakresie inwestycji w infrastrukturę i stworzenia miejsc opieki, po uprzednim określeniu zapotrzebowania na te miejsca.

Wychowanie przedszkolne realizowane jest w placówkach wychowania przedszkolnego, do których zalicza się przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego oraz punkty przedszkolne. Ma ono na celu zapewnienie dzieciom opieki, wspomaganie indywidualnego rozwoju i wypełnienie podstawy programowej oraz obejmuje dzieci w wieku od 3 do 6 roku życia.

W zakresie wychowania przedszkolnego, na terenie gminy Olszanica funkcjonuje Punkt przedszkolny wchodzące w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Olszanicy, a także Przedszkole, wchodzące w skład Zespołu Szkół Publicznych w Uhercach Mineralnych. Zgodnie z danymi GUS, na koniec 2021 roku na terenie gminy zameldowanych było 190 dzieci w wieku od 3 do 6 lat, z czego 126 (tj. 66,3 %) objętych było wychowaniem przedszkolnym.

Pierwszym etapem zorganizowanej edukacji jest szkolnictwo podstawowe. Od 2017 roku, w wyniku przeprowadzonej reformy oświaty, okres nauki w szkole podstawowej został wydłużony z 6 do 8 lat, a następnym etapem edukacji stało się do wyboru 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letni szkoła branżowa I stopnia i 2-letnia szkoła branżowa II stopnia.

Na terenie gminy Olszanica funkcjonują dwie szkoły podstawowe, dla których Gmina Olszanica jest organem prowadzącym – Szkoła Podstawowa w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Olszanicy oraz Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół Publicznych w Uhercach Mineralnych. Według danych GUS z 2021 roku, do wszystkich szkół podstawowych na terenie gminy Olszanica uczęszczało 334 uczniów. W stosunku do 2017 roku, liczba uczniów w placówkach zwiększyła się o 56. Główną przyczyną tego było zlikwidowanie funkcjonującego na terenie gminy gimnazjum i utworzenie VIII klas w szkołach podstawowych.

Dane dotyczące liczby uczniów w szkołach podstawowych oraz w gimnazjum w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7 Liczba uczniów w szkołach podstawowych i w gimnazjum na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021

Rodzaj placówki	Liczba uczniów				
	2017	2018	2019	2020	2021
Szkoły podstawowe ogółem	278	320	321	332	334
Gimnazjum	93	48	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Placówki oświatowe, znajdujące się na terenie gminy, w przeciwieństwie do pozostałych gminnych budynków komunalnych, zapewniają dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami – zarówno w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Olszanicy, jak i w Zespole Szkół Publicznych w Uhercach Mineralnych, dostępne są windy, podjazdy dla osób niepełnosprawnych oraz specjalne oznakowanie. W kwestii termomodernizacji, w 2022 r. dokonano docieplenia ścian zewnętrznych oraz częściowej wymiany okien w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Olszanicy.

Jakość edukacji na poziomie podstawowym ocenić można na podstawie wyników egzaminu ósmoklasisty, do którego przystąpienie jest warunkiem ukończenia szkoły. Egzamin obejmuje wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do trzech kluczowych przedmiotów nauczania: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego.

Na terenie omawianego obszaru w 2022 roku do egzaminu ósmoklasisty przystąpiło 39 uczniów z dwóch szkół podstawowych. Średnie wyniki w gminie kształtowały się na poziomie: 60 % z języka polskiego, 47 % z matematyki oraz 72 % z języka angielskiego. Najwyższe wyniki z języka polskiego i języka angielskiego wystąpiły w Szkole Podstawowej w Uhercach Mineralnych, natomiast z matematyki w Szkole Podstawowej w Olszanicy.

Wyniki egzaminów w poszczególnych szkołach na terenie gminy Olszanica w 2022 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8 Wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych placówkach oświatowych na terenie gminy Olszanica w 2022 roku

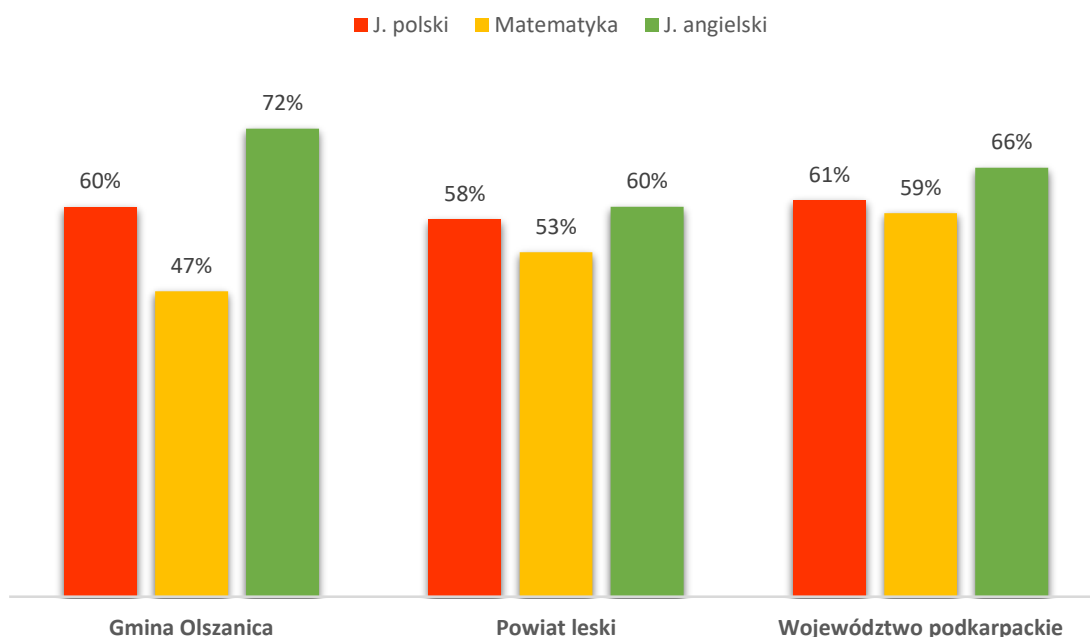
Nazwa placówki oświatowej	Liczba piszących	Wyniki egzaminu w %		
		Język polski	Matematyka	Język angielski
Szkoła Podstawowa w Olszanicy	15	56	52	68
Szkoła Podstawowa w Uhercach Mineralnych	24	63	43	74

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Porównując wyniki w szkołach podstawowych w gminie Olszanica ze średnią dla powiatu leskiego i województwa podkarpackiego, można zauważyć, że kształtują się one na poziomie poniżej średniej w przypadku egzaminu z matematyki, natomiast w przypadku języka angielskiego znacznie powyżej średniej dla powiatu i województwa.

Dane dotyczące wyników procentowych z egzaminów ósmoklasisty w 2022 roku w gminie Olszanica, w powiecie leskim oraz w województwie podkarpackim, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 6 Wyniki procentowe z egzaminów ósmoklasisty, przeprowadzonych w 2022 roku w gminie Olszanica, w powiecie leskim oraz w województwie podkarpackim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

W zakresie kształcenia ponadpodstawowego młodzież uczęszcza przede wszystkim do placówek mieszczących się w miastach: Lesko i Ustrzyki Dolne, dojeżdżając do szkół środkami komunikacji publicznej.

5.2.3 Ochrona zdrowia

Dostęp do opieki zdrowotnej jest jednym z istotnych czynników wpływających na sytuację zdrowotną i jakość życia mieszkańców gminy. Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2561), świadczeniobiorcy mają prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, których celem jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie. Między innymi, mieszkańcom gminy przysługują gwarantowane świadczenia z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej.

Na terenie gminy Olszanica opiekę zdrowotną mieszkańcom zapewniają następujące podmioty:

1. Gabinet stomatologiczny – Gabriela Gaszczyk-Zapała VITA-DENTAL, Uherce Mineralne 154, 38-623 Uherce Mineralne;
2. Gabinet Stomatologiczny – NZOZ WEA-DENT Anna Synoś-Penar, Olszanica 210, 38-722 Olszanica;
3. Indywidualna Praktyka Lekarska Urszula Pałubicka – lekarz rodzinny, Olszanica 210, 38-722 Olszanica;
4. Lidia Galik Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Twoje Zdrowie – lekarz rodzinny, Olszanica 210, 38-722 Olszanica;
5. Gabinet Fizjoterapii Barbara Polityńska, Olszanica 210, 38-722 Olszanica;
6. Indywidualna Praktyka Pielęgniarska Łabuda Stanisława, Olszanica 210, 38-722 Olszanica

7. Indywidualna Praktyka Pielęgniarska Beata Kania, Olszanica 210, 38-722 Olszanica;

Placówki świadczą opiekę zdrowotną w oparciu o kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia i realizują działania związane w szczególności z badaniem i poradą lekarską w zakresie kompetencji lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, specjalistyczną opieką ginekologiczno-położniczą, rehabilitacją leczniczą, pielęgniarstwem środowiskowo-rodzinnym i szkolno-wychowawczym, a także szczepieniami ochronnymi i działaniami profilaktycznymi. Ponadto w gminie znajdują się również apteka ogólnodostępna oraz punkt apteczny w Olszanicy.

Dane dotyczące liczby porad lekarskich na terenie gminy Olszanica w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9 Dane dotyczące opieki zdrowotnej w gminie Olszanica w 2017 oraz 2021 roku

Wyszczególnienie	2017	2021
Przychodnie ogółem	2	3
Praktyki lekarskie	1	1
Ambulatoryjna opieka zdrowotna – porady lekarskie	15 027	16 532
Podstawowa opieka zdrowotna – porady lekarskie	15 027	16 532

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ze względu na niewystarczający zakres usług medycznych, jeśli chodzi o badania specjalistyczne, pacjenci z terenu gminy Olszanica korzystają również z placówek medycznych zlokalizowanych w miastach Lesko i Ustrzyki Dolne.

5.2.4 Pomoc społeczna

Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.), pomocą społeczną określa się instytucję polityki społecznej państwa, która ma na celu wspieranie osób i rodzin w przewyższaniu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, przy wykorzystaniu własnych możliwości i uprawnień. Wsparcie osobom oraz rodzinom w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia im życia w godnych warunkach, udzielane jest w formie finansowej, rzeczowej oraz w formie usług. Sprawy obejmujące zagadnienia z zakresu pomocy społecznej należą do zadań własnych gminy.

Działania z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy Olszanica realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Olszanicy. Ośrodek realizuje swoje zadania na podstawie ww. ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, a także na podstawie innych ustaw tj.:

- wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- świadczeniach rodzinnych,
- pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem",
- ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekuna,
- pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- Karcie Dużej Rodziny,
- ochronie zdrowia psychicznego,

- zatrudnieniu socjalnym.

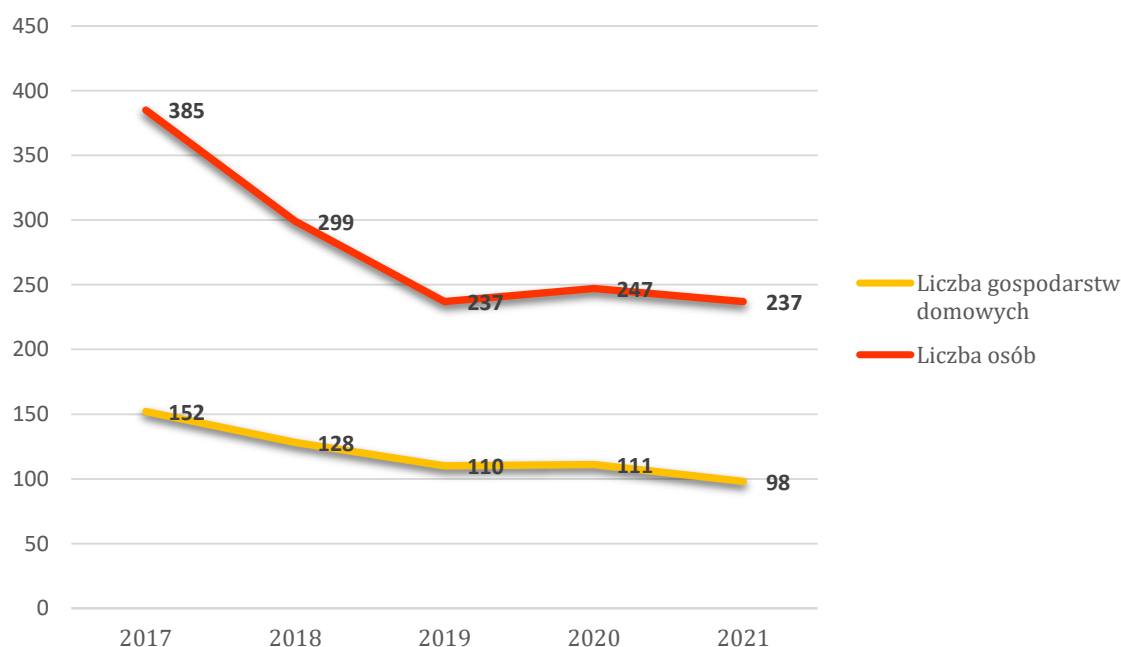
Ośrodek realizuje również zadania wynikające z przepisów prawa z zakresu osłony socjalnej i polityki społecznej, w tym prorodzinnej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Olszanicy udziela pomocy pieniężnej i niepieniężnej, tj. tzw. środowiskowej pomocy społecznej, osobom mającym problemy z samodzielnym funkcjonowaniem w środowisku. Prawo do świadczeń pieniężnych w ramach społecznej przysługuje osobom i rodzinom, których dochód nie przekracza określonego w przepisach kryterium dochodowego. Od dnia 1 stycznia 2022 r. kwota kryterium dochodowego wynosi dla osoby samotnie gospodarującej 776, a dla osoby w rodzinie 600 zł. Poprzednio obowiązujące kryterium od 1 października 2018 r. do 31 grudnia 2021 r. wynosiło odpowiednio 701 i 528 zł.

Pomoc udzielana ludności w miejscu zamieszkania za pośrednictwem ośrodków pomocy społecznej określana jest jako środowiskowa pomoc społeczna. Beneficjentami pomocy środowiskowej są wszyscy członkowie gospodarstw domowych, którzy w danym roku przynajmniej raz otrzymali jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej, a także osoby bezdomne korzystające z pomocy gminy. Z kolei zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej to udział beneficjentów tejże pomocy w liczbie ludności ogółem, co pozwala określić skalę problemu w tej kwestii.

Liczbę gospodarstw domowych i osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy Olszanica w latach 2017-2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 7 Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy Olszanica w latach 2017-2021

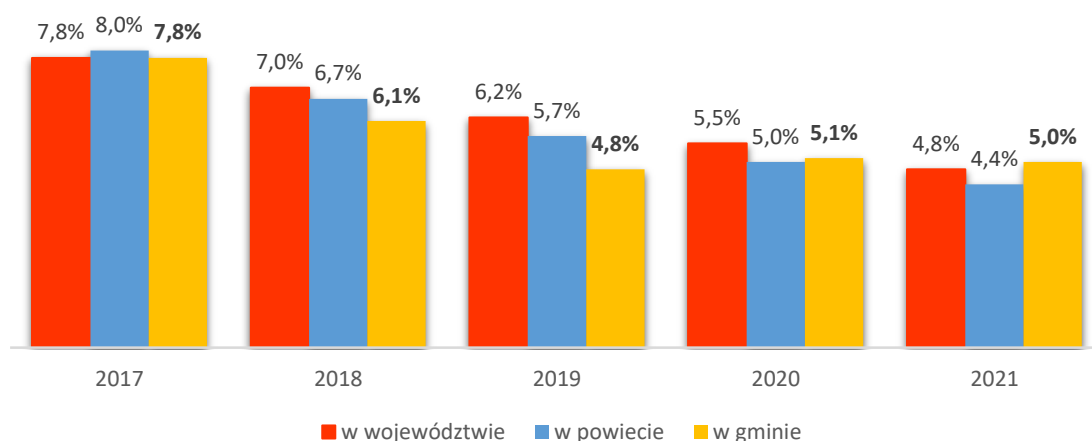

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z powyższego wykresu, na przestrzeni lat 2017-2021, znacznie zmniejszyła się liczba rodzin objętych wsparciem Ośrodka, w tym liczba osób objętych wsparciem. Może to świadczyć o poprawie sytuacji rodzin, które korzystały dotychczas ze świadczeń pomocy

społecznej. Wpływ na to miało uruchomienie świadczenia „Rodzina 500+”, a także wzrost najniższego wynagrodzenia oraz minimalnych emerytur i rent. Zjawisko to występuje ogólnie w powiecie leskim i województwie podkarpackim, a fakt ten odzwierciedla poniższy wykres, przedstawiający udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem.

Wykres 8 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 w województwie podkarpackim, powiecie leskim oraz gminie Olszanica

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wskazuje powyższy wykres, na przestrzeni lat 2017-2021 udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w gminie Olszanica kształtował się różnie względem średniej dla powiatu leskiego i województwa podkarpackiego. W latach 2018-2019, udział ten w gminie był niższy niż w powiecie i województwie, w 2020 roku poniżej średniej dla województwa, a powyżej średniej dla powiatu, natomiast już w 2021 roku powyżej średniej dla powiatu i województwa.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Olszanicy realizuje również świadczenia rodzinne, którymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne;
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;
- świadczenie rodzicielskie.

Liczbę korzystających ze świadczeń rodzinnych oraz kwoty wypłacanych świadczeń w gminie Olszanica w latach 2017-2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10 Liczba korzystających ze świadczeń rodzinnych na terenie gminy Olszanica oraz kwoty wypłacanych świadczeń w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	222	213	195	158	130
Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	394	379	349	297	251
Dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	346	340	311	271	234
Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w %	41,7	42,2	39,2	32,0	28,1
Kwota świadczeń rodzinnych ogółem w tys. zł	1 506	1 492	1 463	1 970	2 139
Kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami) w tys. zł	809	763	693	593	460
Kwota zasiłków pielęgnacyjnych w tys. zł	214	212	251	279	277

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na podstawie poniższych danych możemy zaobserwować spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci - spadek o 41,4 %, a przez to i spadek liczby dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny – spadek o 36,3 %. Warte uwagi jest również wskaźnik, dotyczący udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku – w 2021 roku udział ten wynosił 28,1 %, natomiast w 2017 roku było to 41,7 %. Może to świadczyć o poprawie warunków życia rodzin, podobnie jak w przypadku beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, spowodowanej realizacją świadczenia „Rodzina 500 +” oraz wzrostem minimalnych wynagrodzeń.

W kwestii kwot wypłacanych świadczeń rodzinnych - na przestrzeni lat 2017-2021 zwiększyły się one o 633 tys. zł. Występował przy tym spadek kwoty wypłacanych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami – o 349 tys. zł oraz wzrost kwoty zasiłków pielęgnacyjnych – o 63 tys. zł.

W 2021 r. na terenie gminy Olszanica nie funkcjonowały placówki stacjonarnej pomocy społecznej, a osoby, które wymagały wsparcia tego typu placówek, korzystały z nich na terenie sąsiadujących gmin. W gminie nie znajdują się również obiekty przeznaczone dla osób starszych, typu dom dziennego pobytu lub klub seniora.

Z dniem 1 lipca 2018 r. na terenie gminy Olszanica swoją działalność rozpoczęło Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica, będące samorządową jednostką budżetową, którego przedmiotem działalności jest organizowanie reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz realizacja zatrudnienia socjalnego na podstawie ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Centrum prowadzi warsztaty gastronomiczne, techniczne i szwalnicze, gdzie osoby bezrobotne i o niskich dochodach mogą podnieść swoje kwalifikacje lub zdobyć nowy zawód. W ramach reintegracji społecznej w Centrum odbywają się spotkania z psychologiem, terapeutą, doradcą zawodowym, a także prawnikiem i informatykiem.

5.2.5 Kultura i sport

Kultura

Kultura ma zasadniczy wpływ na jakość życia, tworząc relacje społeczne i pomagając w zaspokajaniu indywidualnych potrzeb niematerialnych, musi być jednak stale rozwijana. Duże znaczenie w tym aspekcie ma funkcjonująca infrastruktura kulturalna. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym. W gminie Olszanica, jako instytucja kultury funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna w Olszanicy.

Na terenie gminy Olszanica funkcjonuje szereg placówek kulturalnych tj. domy kultury i świetlice wiejskie, które skupiają życie towarzyskie i kulturalne miejscowego społeczeństwa. Do tych obiektów zalicza się: Dom Ludowy w Olszanicy, Świetlica Wiejska w Orelcu, Świetlica Wiejska w Paszowej, Świetlica Wiejska w Rudence, Świetlica Wiejska w Stefkowej, Klub Młodzieżowy „Hades” w Uhercach Mineralnych, Wiejski Dom Kultury w Uhercach Mineralnych, Świetlica Wiejska w Wańkowej oraz Świetlica Wiejska w Zwierzyniu. Niektóre z tych obiektów wymagają jednak remontu ze względu na stan techniczny w jakim się znajdują, a także przeprowadzenia termomodernizacji i zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

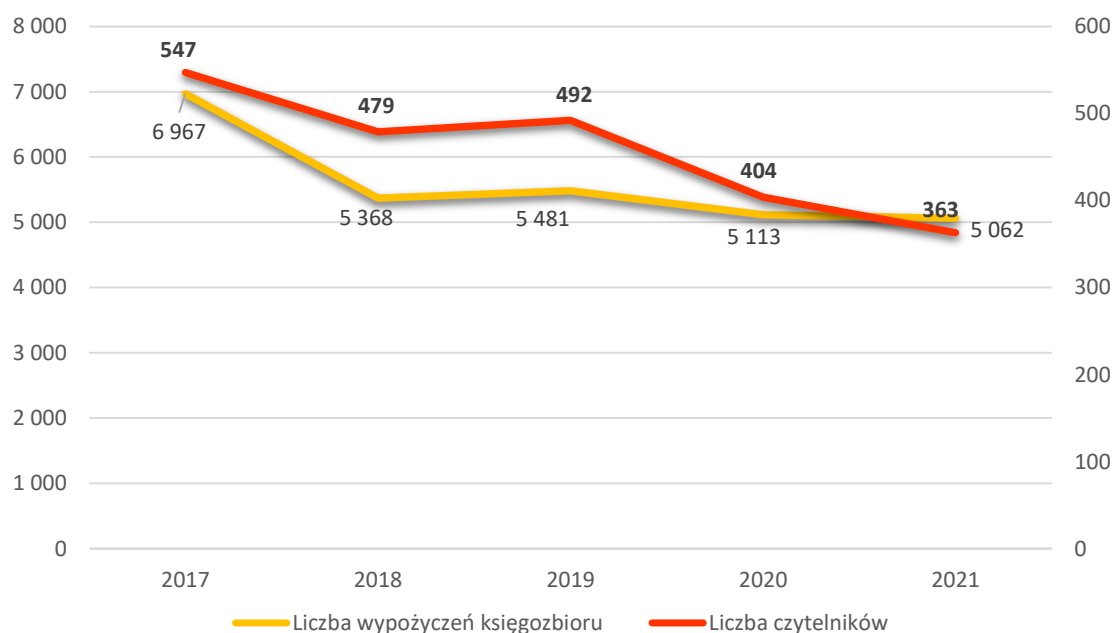
W zakresie kultury, zachowania lokalnej tożsamości oraz promocji gminy, ważną rolę pełnią lokalne zespoły: „Uherczanie”, „Paszowianki” oraz „Orelczanki”, biorące udział w licznych konkursach oraz występach artystycznych również poza województwem podkarpackim, a także lokalne stowarzyszenia – m.in. Lokalna Grupa Działania „Zielone Bieszczady” w Orelcu, „Stowarzyszenie Miłośników Olszanicy i Okolic” w Olszanicy, Stowarzyszenie „Nasz Dom” w Stefkowej oraz inne, przedstawione w dalszej części opracowania.

Gminna Biblioteka Publiczna w Olszanicy, służy zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych gminnej społeczności oraz uczestniczy w upowszechnianiu wiedzy, kultury i promocji czytelnictwa. W ramach Biblioteki funkcjonują również trzy filie w miejscowościach: Stefkowa, Uherce Mineralnych i Wańkowa.

Księgozbiór Biblioteki w 2021 roku liczył 23 614 woluminów, z kolei liczba czytelników w ciągu roku wyniosła 363, natomiast liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz – 5 062. W stosunku do roku 2017 nastąpił spadek liczby czytelników oraz spadek liczby wypożyczeń księgozbioru. Wynika to przede wszystkim ze zmniejszającej się atrakcyjności czytelnictwa jako formy rozrywki, a także oferty Biblioteki, wskutek powszechnego dostępu do Internetu, stanowiącego nowy sposób uczestnictwa w kulturze. Duży wpływ na atrakcyjność oferty bibliotek ma głównie stan i wielkość księgozbioru, liczba nowości czytelniczych, liczba i rodzaj wydarzeń promocyjnych, a także stan infrastruktury bibliotek.

Liczbę czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 9 Liczba czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w gminie Olszanica w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Biblioteka udostępnia swoje zbiory na miejscu oraz na zewnątrz w warunkach wolnego dostępu do półek, co umożliwia czytelnikowi wstępne zapoznanie się z książką. Oprócz korzystania z literatury czytelnicy mają możliwość skorzystania z bezpłatnego dostępu do 4 komputerów podłączonych do sieci internetowej

Biblioteka na bieżąco prowadzi dziennik wraz ze statystyką dzienną, miesięczną i roczną, zeszyt odwiedzin oraz pracuje w elektronicznym programie MAK+, który pozwala na kompleksowe objęcie wszystkich procesów bibliotecznych.

Sport

Sport w gminie Olszanica odgrywa ważną rolę w życiu mieszkańców. Sfera sportu i rekreacji jest obszarem działań szkół podstawowych oraz wszelkich stowarzyszeń i związków powstałych na terenie gminy.

Zadaniem klubów sportowych jest rozpowszechnianie kultury fizycznej, poprawienie lub wypracowanie kondycji fizycznej i psychicznej członków, rozwój stosunków międzyludzkich, jak również osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach poprzez uczestnictwo doraźne. Gmina Olszanica wspiera i rozpowszechnia kulturę fizyczną między innymi poprzez dotowanie funkcjonujących na terenie klubów, które dzięki corocznym dotacjom mogą realizować swoje cele. Na terenie gminy do końca 2021 roku działały 2 kluby sportowe, rozpowszechniające piłkę nożną jako grę zespołową: LKS Olszanica oraz LKS „Szarotka” Uherce Mineralne. Pierwszy z nich, zawiesił swoją działalność po rundzie jesiennej w sezonie 2021/2022.

Dane na temat liczby sekcji, członków oraz trenerów i instruktorów w klubach sportowych, a także liczby osób ćwiczących w roku 2018 i 2020 na terenie gminy Olszanica, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11 Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących na terenie gminy Olszanica w roku 2018 i 2020

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2018	2020*
Kluby sportowe			
Kluby	sztuka	2	2
Sekcje sportowe	sztuka	4	2
Członkowie	osoba	91	147
Trenerzy	osoba	2	2
Instruktorzy sportowi	osoba	3	0
Inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	osoba	1	2
Ćwiczący			
ogółem	osoba	161	114
mężczyźni	osoba	151	114
kobiety	osoba	10	0
Ćwiczący do lat 18			
ogółem	osoba	81	54
chłopcy	osoba	71	54
dziewczęta	osoba	10	0

*dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących zbierane są w statystyce publicznej co dwa lata, stąd brak jest danych dla roku 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Powyższe dane wskazują, że na przestrzeni lat 2018-2020 o 47 osób zmniejszyła się liczba ćwiczących (spadek o 29 %), w tym o 27 osób liczba ćwiczących do lat 18 (spadek o 33 %). Zauważalny jest również brak kobiet ćwiczących w klubach sportowych w 2020 roku.

Do obiektów i miejsc do uprawiania sportu oraz służących rekreacji i wypoczynkowi na terenie gminy Olszanica zalicza się przede wszystkim: Centrum Turystyki Aktywnej i Sportu Bieszczad.ski Wańkowa – stacja narciarska (szerzej opisane w podrozdziale 5.3.3. *Turystyka*), stadiony piłkarskie w miejscowościach: Olszanica, Paszowa, Rudenka, Stefkowa, Uherce Mineralne, Wańkowa i Zwierzyń, boiska wielofunkcyjne i hale sportowe przy placówkach oświatowych w Olszanicy i Uhercach Mineralnych, Otwarte Strefy Aktywności - siłownie plenerowe w miejscowościach: Olszanica, Stefkowa, Uherce Mineralne i Wańkowa, a także place zabaw w poszczególnych miejscowościach gminy.

5.2.6 Aktywność obywatelska mieszkańców

Kapitał społeczny w głównej mierze związany jest z aktywnością obywatelską mieszkańców, która mierzona jest liczbą organizacji pozarządowych, a więc fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych na terenie gminy, a także frekwencją mieszkańców gminy w wyborach i głosowaniach referendalnych.

Na terenie gminy Olszanica funkcjonuje 19 organizacji pozarządowych:

- 1) Lokalna Grupa Działania „Zielone Bieszczady” w Orelcu;
- 2) Stowarzyszenie „Quo Vadis” w Rudence;

- 3) Stowarzyszenie „Nasz Dom” w Stefkowej;
- 4) Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Szkoły w Rudence;
- 5) Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi i Szkoły w Paszowej;
- 6) Stowarzyszenie Dziedzictwo Karpat w Uhercach Mineralnych;
- 7) Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich „Uherczanie”;
- 8) „Stowarzyszenie Miłośników Olszanicy i Okolic” w Olszanicy;
- 9) Centrum Koordynacji i Wspierania Aktywności Społeczno-Gospodarczej w Orelcu;
- 10) Bieszczadzka Fundacja - „Orelec Gala” w Uhercach Mineralnych;
- 11) Fundacja Dwór Uherce;
- 12) Ochotnicza Straż Pożarna w Olszanicy;
- 13) Ochotnicza Straż Pożarna w Orelcu;
- 14) Ochotnicza Straż Pożarna w Paszowej;
- 15) Ochotnicza Straż Pożarna w Rudence;
- 16) Ochotnicza Straż Pożarna w Stefkowej;
- 17) Ochotnicza Straż Pożarna w Uhercach Mineralnych;
- 18) Ochotnicza Straż Pożarna w Wańkowej;
- 19) Ochotnicza Straż Pożarna w Zwierzyniu;

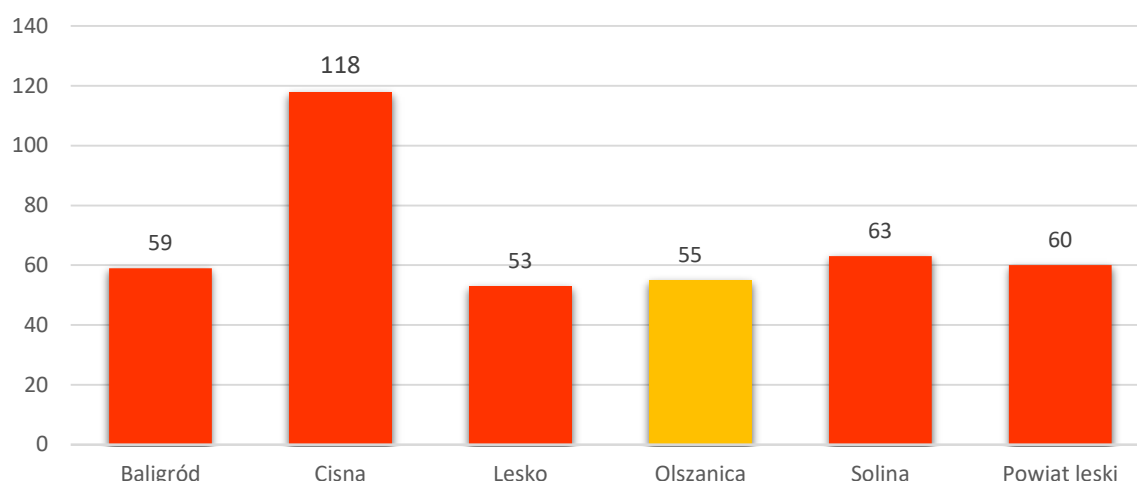
Większość z funkcjonujących na terenie gminy organizacji pozarządowych skupia się m. in. na wspieraniu rozwoju gminy Olszanica, propagowaniu inicjatyw, ochronie środowiska przyrodniczego, a także organizowaniu działalności edukacyjnej, kultywowaniu tradycji i obyczajów. Część organizacji stanowią ochotnicze straże pożarne, które oprócz prowadzenia działalności przeciwpożarowej i ratowniczej, prowadzą również działalność kulturalną i oświatową.

Szczególnymi rodzajami organizacji są koła gospodyń wiejskich, działające w oparciu o ustawę z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich i wpisane do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich, prowadzonego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Organizacje te prężnie działają i osiągają wysokie miejsca w konkursach kulinarnych, reprezentując gminę Olszanica i powiat leski na wielu wydarzeniach. Na terenie gminy Olszanica funkcjonują: Koło Gospodyń Wiejskich „Paszowianki” w Paszowej, Koło Gospodyń Wiejskich „Uherczanki” w Uhercach Mineralnych oraz Koło Gospodyń Wiejskich w Zwierzyniu.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w gminie Olszanica w roku 2021 funkcjonowało 55 organizacji pozarządowych, co dało czwarte miejsce w powiecie oraz kształtowało się poniżej średniej dla powiatu leskiego. Najmniej fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców funkcjonowało w gminie miejsko-wiejskiej Lesko – 53, z kolei najwięcej w gminie Cisna - 118. Średnia dla powiatu leskiego wyniosła natomiast 60.

Dane dotyczące liczby organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu leskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 10 Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu leskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Zaangażowanie mieszkańców w sprawy obywatelskie przejawia się również we frekwencji wyborczej. Analizując wybory jakie miały miejsce w kraju na przestrzeni lat 2019-2020, tj. wybory do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku, wybory do Sejmu RP i Senatu RP w 2019 roku oraz wybory Prezydenta RP w 2020 r., można zauważyć, że na tle pozostałych gmin powiatu leskiego w gminie Olszanica w każdym przypadku, frekwencja kształtowała się na poziomie niższym niż w pozostałych gminach powiatu oraz znacznie poniżej średniej dla powiatu leskiego, co świadczy o niskim zaangażowaniu mieszkańców gminy w sprawy państwa.

Frekwencję w gminach powiatu leskiego w wyborach w latach 2019-2020, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 12 Dane dotyczące frekwencji w wyborach na terenie gmin powiatu leskiego w latach 2019-2020

Gmina	Wybory do PE w 2019 r. - frekwencja	Wybory do Sejmu RP/Senatu RP w 2019 - frekwencja	Wybory Prezydenta RP w 2020 r. – frekwencja I tura/ II tura
Baligród	38,39 %	53,02 %/ 53,02 %	60,51%/ 66,07 %
Cisna	50,57 %	77,16 %/ 77,16 %	75,03 %/ 83,13 %
Lesko	41,31 %	52,85 %/ 52,86 %	59,41 %/ 63,64 %
Olszanica	37,04 %	50,88 %/ 50,88 %	58,10 %/ 63,39 %
Solina	48,91 %	67,00 %/ 67,00 %	70,02 %/ 79,54 %
Powiat leski	42,42 %	58,38 %/ 58,39 %	63,36 %/ 71,05 %

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza, www.pkw.gov.pl

5.2.7 Bezpieczeństwo publiczne

Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy oraz niski stopień przestępczości są jednym z czynników świadczących o rozwoju i atrakcyjności gminy oraz często są jednym z aspektów atrakcyjności inwestycyjnej. Położenie komunikacyjne gminy i atrakcyjność turystyczna regionu powodują, że sprawa bezpieczeństwa publicznego jest bardzo ważna tak dla mieszkańców, jak i dla innych znajdujących się tam osób. Przez teren gminy Olszanica prowadzi ruchliwa droga krajowa nr 84 – z Sanoka do Przejścia Granicznego w Krościenku, na której istnieje duże ryzyko wystąpienia wypadków drogowych, a do tego istnieją zagrożenia będące wynikiem np.

spożywania substancji psychoaktywnych czy też alkoholu. Za bezpieczeństwo na terenie gminy odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Lesku.

Duży wpływ na komfort życia mieszkańców ma rozbudowana struktura Ochotniczej Straży Pożarnej, która oprócz działalności mającej na celu zapobiegania pożarom oraz interwencji w wyniku ich powstania, bierze czynny udział w akcjach ratowniczych i zagrożeniach ekologicznych związanych z ochroną środowiska. W gminie Olszanica funkcjonuje 8 jednostek ochotniczej straży pożarnej:

- 1) Ochotnicza Straż Pożarna w Olszanicy,
- 2) Ochotnicza Straż Pożarna w Orelcu,
- 3) Ochotnicza Straż Pożarna w Paszowej,
- 4) Ochotnicza Straż Pożarna w Rudence,
- 5) Ochotnicza Straż Pożarna w Stefkowej,
- 6) Ochotnicza Straż Pożarna w Uhercach Mineralnych,
- 7) Ochotnicza Straż Pożarna w Wańkowej,
- 8) Ochotnicza Straż Pożarna w Zwierzyniu.

Do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego włączone zostały OSP w Olszanicy, OSP w Stefkowej oraz OSP w Uhercach Mineralnych, dzięki czemu są wspomagane finansowo przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz mają możliwość pozyskiwania specjalistycznego sprzętu.

Wyszczególnienie występujących miejscowych zagrożeń według ich rodzajów oraz rodzajów zdarzeń, które były objęte działalnością jednostek ochrony przeciwpożarowej na przestrzeni lat 2019-2021 na terenie gminy Olszanica, przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 13 Miejscowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia występujące na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2019-2021

Rodzaj zagrożenia	Liczba występujących zagrożeń		
	2019	2020	2021
Silne wiatry	18	13	8
Opady śniegu	0	1	3
Opady deszczu	2	35	1
Komunikacyjne	12	9	12
Medyczne	1	1	25
Inne	7	34	2
Ogółem	40	93	51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Tabela 14 Działania ratownicze podejmowane przez OSP na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2019-2021

Rodzaj zdarzenia	Liczba zdarzeń		
	2019	2020	2021
Pożary	22	16	14
Miejscowe zagrożenia	54	70	64
Falszywe alarmy	5	1	1
Zdarzenia ogółem	81	87	79

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, w 2021 roku nastąpił spadek liczby występujących zagrożeń w stosunku do roku poprzedniego, natomiast w tym okresie wzrost liczby zagrożeń komunikacyjnych oraz medycznych.

Teren gminy Olszanica i powiatu leskiego obejmuje swoim działaniem jednostka ratowniczo-gaśnicza **Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Lesku**.

5.3 Sfera gospodarcza

5.3.1 Rynek pracy i bezrobocie

Rynek pracy

Jednym z czynników określających stan gospodarki, a także jej potencjał jest rynek pracy. Zasadniczy wpływ na rynek pracy na danym obszarze mają zarówno występująca tu liczba osób w wieku produkcyjnym, jak i ilość dostępnych miejsc pracy, które kształtują podaż i popyt pracy. Nierównowaga pomiędzy popytem, a podażą pracy wpływa z kolei na poziom bezrobocia.

Jak wspomniano powyżej, podaż pracy kształtowana jest przez liczbę osób w wieku produkcyjnym. Wiek produkcyjny określamy jako wiek zdolności do pracy, tj. w przypadku mężczyzn jest to grupa w wieku 18-64 lat, z kolei w przypadku kobiet – 18-59 lat. W ramach wieku produkcyjnego możemy jeszcze wyróżnić wiek mobilny, który dotyczy osób w wieku od 18 do 44 roku życia bez względu na płeć, zdolnych i gotowych do ewentualnego przekwalifikowania się oraz zmiany stanowiska lub pracy, a także wiek niemobilny, który obejmuje mężczyzn w wieku od 45 do 64 lat oraz kobiety w wieku od 45 do 59 lat.

Jak przedstawiono już we wcześniejszej części niniejszego opracowania – w podrozdziale 5.2.1. *Uwarunkowania demograficzne*, zgodnie z danymi GUS, gminę Olszanica zamieszkiwało 2 908 osób w wieku produkcyjnym, co stanowiło 61,35 % ogółu ludności na tym obszarze. W stosunku do roku 2017, liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszyła się o 290 osób.

Liczba osób w wieku mobilnym w 2021 roku wyniosła natomiast 1 744, co stanowiło 59,97 % liczby osób w wieku produkcyjnym oraz 36,79 % liczby mieszkańców gminy ogółem. W stosunku do roku 2017, liczba ta zmniejszyła się o 317. Zarówno w roku 2017, jak i w roku 2021, w liczbie ludności w wieku mobilnym większość stanowili mężczyźni, których liczba wyniosła odpowiednio 1 051 w 2017 roku i 897 w 2021 roku.

Gmina Olszanica jest gminą typowo wiejską i na jej terenie nie funkcjonują większe zakłady produkcyjne, a znaczna część mieszkańców ukierunkowana jest na działalność związaną z obsługą ruchu turystycznego oraz handel. Największymi pracodawcami na terenie gminy są Zakład Karny w Uhercach Mineralnych oraz Ośrodek Doskonalenia Kadr Służby Więziennej w Olszaniczy. Innymi zakładami pracy dającymi możliwość zatrudnienia są m. in. warsztaty samochodowe, lokalne firmy budowlane, stacja paliw, sklepy spożywczo-przemysłowe w poszczególnych miejscowościach, hotele i lokale gastronomiczne, a także Urząd Gminy Olszanica wraz z gminnymi jednostkami organizacyjnymi, takimi jak m. in. placówki oświatowe i Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Analizując dane dotyczące liczby osób pracujących na terenie gminy Olszanica, można zauważyć większą liczbę osób pracujących w 2021 roku niż w roku 2017 (o 64). Na przestrzeni lat 2017-2021 nie występowała jednolita tendencja w kwestii liczby osób pracujących, naprzemiennie występowały natomiast wzrosty lub spadki tej liczby. W okresie tym nastąpił wzrost liczby pracujących na terenie gminy kobiet – o 35 oraz liczby pracujących mężczyzn – o 29. Dane w tej kwestii zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 15 Pracujący na terenie Olszanica w latach 2017 - 2021

Lata	Ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni	Pracujący na 1000 ludności ogółem	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym
2017	402	170	232	81	125,7
2018	498	202	296	101	158,2
2019	460	193	267	94	146,9
2020	483	214	269	100	163,3
2021	466	205	261	98	160,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Biorąc pod uwagę wskaźniki dotyczące rynku pracy w zakresie liczby pracujących na 1000 ludności oraz pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym dla poszczególnych gmin powiatu leskiego w 2021 r., wartości tych wskaźników dla gminy Olszanica przedstawiają się niekorzystnie na tle pozostałych gmin, znacznie poniżej średniej dla powiatu leskiego, co świadczy o niższym stopniu rozwoju lokalnego rynku pracy. Wartość wskaźnika pracujących na 1000 ludności wyniosła w gminie Olszanica – 98, a wskaźnika pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym – 160,2, natomiast dla powiatu leskiego – odpowiednio 145 i 240,8. Najniższe wartości tych wskaźników w powiecie wystąpiły w gminie Baligród – odpowiednio 87 i 143,6.

Dane dotyczące wskaźników pracujących na 1000 ludności w poszczególnych gminach powiatu leskiego w 2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16 Wskaźniki pracujących na 1000 ludności w poszczególnych gminach powiatu leskiego w 2021 roku

Gmina	Pracujący na 1000 ludności	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym
Baligród	87	143,6
Cisna	126	196,3
Lesko	195	331,6
Olszanica	98	160,2
Solina	124	203,2
Powiat leski	145	240,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wskazane powyżej dane dot. liczby osób pracujących w poszczególnych gminach dotyczą podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracowników. Dane nie obejmują z kolei osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w fundacjach, stowarzyszeniach i innych organizacjach społecznych.

Bezrobocie

Jak wcześniej wspomniano, gdy liczba osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze przewyższa liczbę miejsc pracy, możemy mieć do czynienia ze zjawiskiem bezrobocia. Jest to zjawisko, które ma duży wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą dla danego obszaru. Według danych GUS, na koniec 2021 roku na terenie gminy Olszanica zarejestrowane były 342 osoby bezrobotne, a w stosunku do roku 2017, liczba ta zmniejszyła się o 36 osób. Na przestrzeni lat 2017 - 2021, od 2017 do 2019 roku występowała tendencja spadkowa, jeśli chodzi o liczbę osób

bezrobotnych, natomiast w 2020 roku nastąpił niewielki wzrost tej liczby w stosunku do roku poprzedniego, po czym kolejny spadek w 2021 roku.

Dane dotyczące liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Olszanica w latach 2017 - 2021

Lata	Bezrobotni ogółem	W tym kobiety	W tym do 30 roku życia	W tym powyżej 50 roku życia	Osoby długotrwale bezrobotne
2017	378	212	111	104	247
2018	364	208	118	81	225
2019	362	195	113	98	209
2020	380	206	120	90	240
2021	342	179	98	84	224

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak przedstawia poniższa tabela, osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2021 roku aż 65,5 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Najwięcej osób bezrobotnych było w wieku od 31 do 50 lat - 160 osób, tj. 46,9 % ogółu bezrobotnych, natomiast osoby w wieku do 30 roku życia stanowiły 28,6 % ogółu bezrobotnych.

Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na koniec 2021 roku według danych GUS wyniósł na terenie gminy Olszanica 11,8 %, pozostając na tym samym poziomie co w 2017 roku. Zmniejszył się przy tym udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet – o 1,1 % oraz zwiększył udział mężczyzn – o 0,8 %. Wartość udziału zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Olszanica była w 2021 roku nieznacznie wyższa niż średnia dla powiatu leskiego – o 0,5 %, przy czym większy w gminie był udział zarejestrowanych kobiet – o 2,9 %, a mniejszy udział zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn – o 0,8 %.

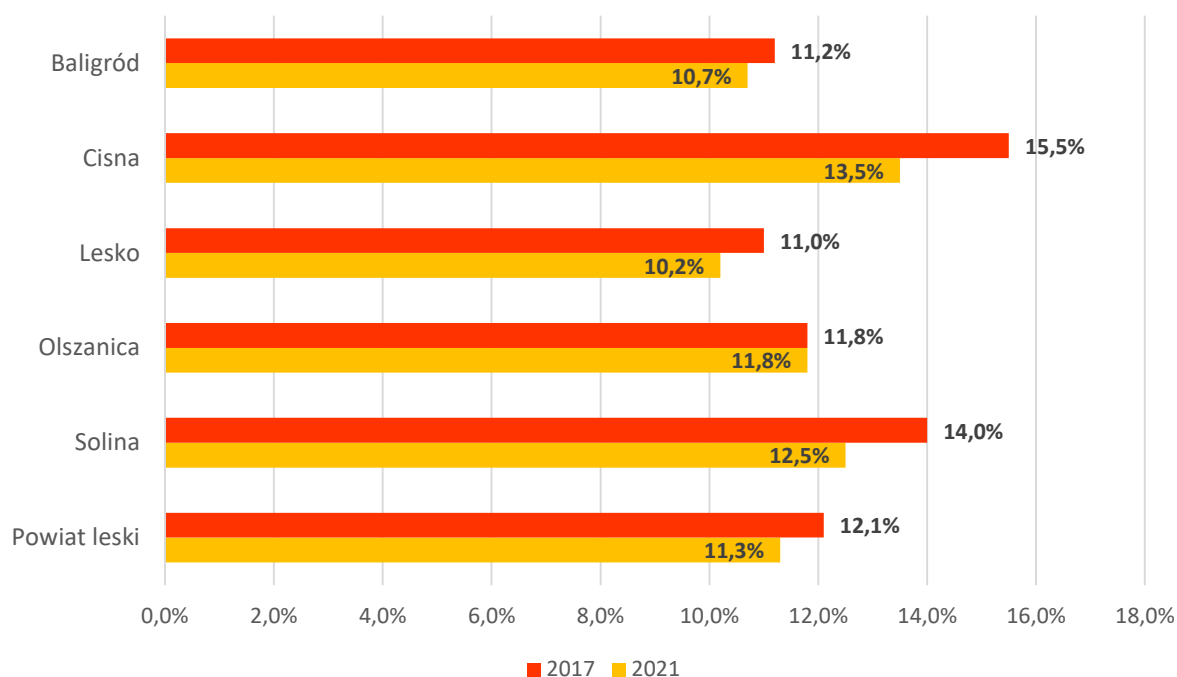
Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Olszanica na tle powiatu leskiego w 2017 i 2021 roku, przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 18 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Olszanica w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu leskiego według płci

Jednostka terytorialna	ogółem		kobiety		mężczyźni	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Gmina Olszanica	11,8	11,8	14,4	13,3	9,6	10,4
Powiat leski	12,1	11,3	12,5	11,4	11,8	11,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 11 *Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Olszanica w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin i powiatu leskiego*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Powyższe dane pokazują, że na tle pozostałych gmin powiatu leskiego, gmina Olszanica w 2021 roku posiadała trzeci największy odsetek zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Może to świadczyć o nie najlepszej sytuacji gospodarczej na terenie gminy oraz problemie w kwestii zapewnienia możliwości zatrudnienia. Ważnym zagadnieniem jest również zjawisko bezrobocia ukrytego, tj. pozostawanie bez pracy i nierejestrowanie się jako osoba bezrobotna, a także zjawisko „szarej strefy”, tj. nielegalne zatrudnienie, bez opłacania składek oraz podatku dochodowego.

Zmniejszenie bezrobocia wymaga zdecydowanych działań powiatowych urzędów pracy, centrów doradztwa zawodowego oraz kształcenia ustawicznego. Ważne w tej kwestii jest również dopasowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb lokalnych pracodawców, co pomoże zniwelować braki wykwalifikowanych pracowników na lokalnym rynku pracy. Teren gminy Olszanica znajduje się we właściwości Powiatowego Urzędu Pracy w Lesku.

5.3.2 Przedsiębiorczość i rolnictwo

Przedsiębiorczość

Sytuacja gospodarcza danego obszaru wiąże się w dużej mierze ze zjawiskiem przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość można definiować jako skłonność do tworzenia nowych przedsiębiorstw lub innych form prowadzenia działalności gospodarczej, a także jako aktywność do rozwijania już istniejących, poprzez realizację różnego rodzaju inwestycji. Stopień rozwoju przedsiębiorczości na danym obszarze wynika przede wszystkim z liczby podmiotów gospodarki narodowej, do których zalicza się osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Podmioty te zobowiązane są do rejestracji w odpowiednim rejestrze, w tym również w Krajowym Rejestrze

Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (rejestr REGON), który prowadzi Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

W ostatnich latach zarówno w gminie Olszanica, jak i w innych gminach powiatu leskiego, obserwuje się pozytywne zjawisko rozwoju przedsiębiorczości, a co za tym idzie wzrost liczby podmiotów gospodarczych. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie gminy na koniec 2021 roku zarejestrowane były 483 podmioty gospodarki narodowej, co klasuje ją na trzecim miejscu w powiecie leskim, wyprzedzając jedynie gminy Baligród i Cisna. Od 2017 roku liczba podmiotów gospodarczych w gminie Olszanica wzrosła o 70, tj. o 16,9 %, co było trzecim najwyższym wynikiem w powiecie, jeśli chodzi o przyrost liczby podmiotów gospodarczych.

Dane dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na terenie gmin powiatu leskiego w roku 2017 oraz 2021 w podziale na sektor publiczny i sektor prywatny, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 19 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gmin powiatu leskiego w 2017 i 2021 roku

Gmina	Ogółem*			Sektor publiczny		Sektor prywatny	
	2017	2021	Wzrost/spadek w %	2017	2021	2017	2021
Baligród	353	429	21,5	11	10	338	412
Cisna	313	365	16,6	12	11	299	347
Lesko	1 186	1 357	14,4	61	64	1 117	1 277
Olszanica	413	483	16,9	10	13	402	466
Solina	759	964	27,0	22	18	734	937
Powiat leski	3 024	3 598	19,0	116	116	2 890	3 439

* W BDL nie są prezentowane wszystkie formy prawne podmiotów, dlatego dane liczbowe w zestawieniu nie sumują się na sektor ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy Olszanica dotyczy głównie sektora prywatnego, w którym liczba podmiotów w latach 2017 – 2021 wzrosła o 64 i wyniosła na koniec 2021 roku 466. Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, zjawisko zwiększającej się liczby podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym dotyczy całego powiatu leskiego, a największe wzrosty, jeśli chodzi o tą liczbę odnotowały: gmina Solina (wzrost o 203 podmioty) oraz gmina Lesko (wzrost o 160 podmiotów).

W sektorze prywatnym, w ramach podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON, Główny Urząd Statystyczny wyszczególnia osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, spółki handlowe, w tym również spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego, spółdzielnie, fundacje, oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne. Zdecydowaną większość podmiotów gospodarczych w gminie Olszanica stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zarejestrowane w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, których liczba w 2021 roku wyniosła 388, tj. 83,3 % ogółu podmiotów sektora prywatnego. Ich liczba w stosunku do roku 2017 zwiększyła się o 55 podmiotów, zmniejszyła się natomiast liczba zarejestrowanych na terenie gminy spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego (o 2 podmioty) oraz stowarzyszeń i organizacji społecznych (o 1 podmiot).

Dane dotyczące rodzajów podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy Olszanica w 2017 i 2021 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20 Rodzaje podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy Olszanica w 2017 i 2021 roku

Rodzaje podmiotów		2017	2021
Sektor publiczny	Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	8	11
	Nieokreślone formy prawne	2	2
Sektor prywatny	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	333	388
	Spółki handlowe	13	15
	Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2	0
	Spółdzielnie	1	1
	Fundacje	2	2
	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	25	24
	Nieokreślone formy prawne	26	36

* W BDL nie są prezentowane wszystkie formy prawne podmiotów, dlatego dane liczbowe w zestawieniu nie sumują się na sektor ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Najwięcej zarejestrowanych na terenie gminy Olszanica podmiotów gospodarczych w 2021 roku, zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) wykonywało działalność gospodarczą według sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) – 97 podmiotów (20,1 % ogółu podmiotów) oraz sekcji F (Budownictwo) – 77 podmiotów (15,9 % ogółu podmiotów). Na przestrzeni lat 2017-2021 największy wzrost liczby podmiotów wystąpił w sekcji F – o 20 podmiotów.

W kontekście rozwoju turystyki, istotną kwestią jest liczba podmiotów prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i gastronomii. Na przestrzeni lat 2017-2020 liczba podmiotów świadczących tego typu usługi na terenie gminy Olszanica wzrosła o 18, tj. o 75 %, w 2021 roku osiągając wartość 42, co stanowiło 8,7 % wszystkich podmiotów zarejestrowanych na tym obszarze.

Dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej według sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowanych na terenie gminy Olszanica w 2017 i 2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 21 Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie gminy Olszanica w 2017 i 2021 roku

Sekcja PKD	Wyszczególnienie	Ogółem*		Sektor publiczny*		Sektor prywatny*	
		2017	2021	2017	2021	2017	2021
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	26	28	-	-	26	28
B	Górnictwo i wydobywanie	1	1	-	-	1	1
C	Przetwórstwo przemysłowe	42	48	-	-	42	48

D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	3	2	-	-	3	2
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0	1	-	-	-	-
F	Budownictwo	57	77	-	-	57	77
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	95	97	-	-	95	97
H	Transport i gospodarka magazynowa	29	30	-	-	29	30
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	24	42	-	-	24	41
J	Informacja i komunikacja	6	8	-	-	6	8
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	6	4	-	-	6	4
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	11	13	-	-	11	13
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	16	17	-	-	16	17
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	16	24	-	-	16	23
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	11	11	3	3	8	8
P	Edukacja	9	13	5	7	4	6
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	19	16	1	2	18	14
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	11	12	1	1	10	11
S, T	Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	29	36	-	-	29	36
U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	-	-	-	-	-	-
Razem		411	480	10	13	401	464

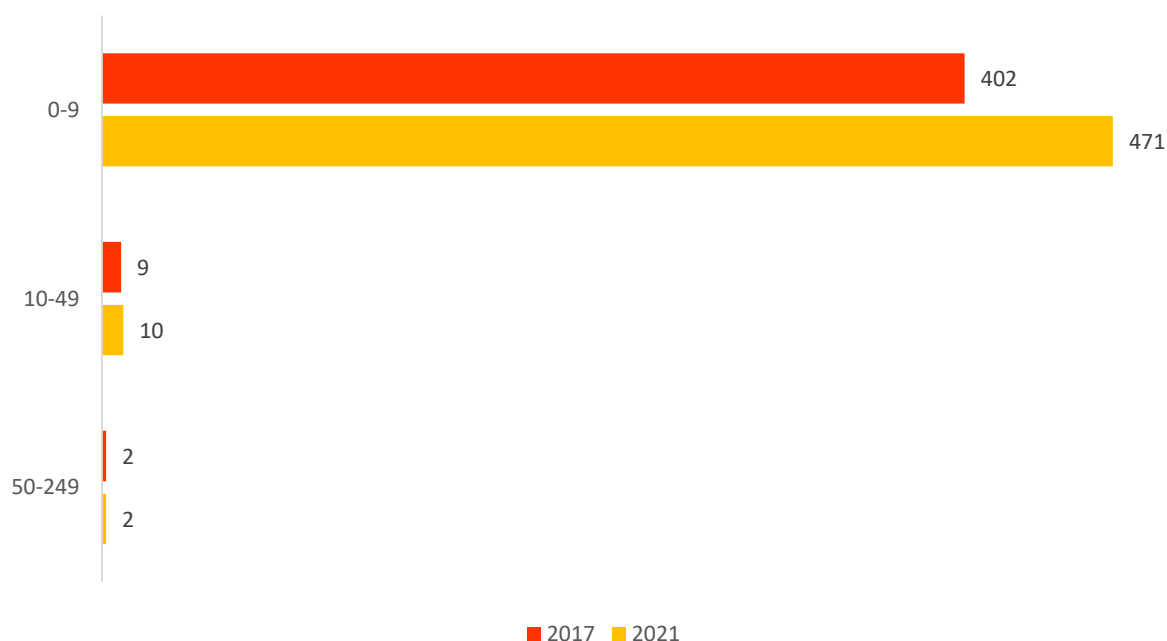
* W związku z wprowadzonymi od 1 grudnia 2014 r. zmianami przepisów prawnych regulujących sposób zasilania rejestru REGON informacjami o podmiotach podlegających wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, od danych według stanu na 31 grudnia 2014 r. istnieje możliwość wystąpienia w rejestrze REGON niewypełnionych pozycji dotyczących przewidywanej liczby pracujących, adresu siedziby, rodzaju przeważającej działalności oraz formy własności. W związku z powyższym dane naliczone z rejestru REGON według ww. informacji mogą nie sumować się na liczbę ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Największą część działających na terenie gminy Olszanica podmiotów gospodarczych stanowiły w 2021 roku mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 osób – 471 podmioty, co stanowiło 97,5 % wszystkich podmiotów. Na przestrzeni lat 2010-2020 liczba mikroprzedsiębiorstw zwiększyła się o 69, równocześnie zwiększyła się również o 1 liczba średnich przedsiębiorstw zatrudniających od 50 do 249 osób.

Dane dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej według klas wielkości w 2017 oraz 2021 roku na terenie gminy Olszanica przedstawia poniższy wykres.

Wykres 12 Podmioty gospodarki narodowej wg klas wielkości na terenie gminy Olszanica w 2017 i 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

O pozytywnym rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy Olszanica świadczą również wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej, opracowane przez Główny Urząd Statystyczny. Analizując poszczególne wskaźniki, które zaprezentowane zostały w poniższej tabeli, można w większości zauważyć ich wzrost, a spadek przy wskaźnikach udziału podmiotów wyrejstrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON, udziału fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej oraz w niewielkim stopniu udziału osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem. Porównując natomiast wartości wskaźników dotyczących podmiotów gospodarki narodowej dla gminy Olszanica z wartościami dla powiatu leskiego zauważyć można, że są one w większości niższe, co wskazuje że rozwój przedsiębiorczości w gminie przebiega znacznie wolniej niż w innych gminach powiatu leskiego.

Wartości wskaźników dotyczących podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru gminy Olszanica i powiatu leskiego w roku 2017 i 2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru gminy Olszanica oraz powiatu leskiego za lata 2017 i 2021

Wskaźnik	Gmina Olszanica		Powiat leski	
	2017	2021	2017	2021
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	83	102	114	140
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	129,1	166,1	180,8	232,4
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności	5,85	7,73	11,03	12,38
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	67	82	92	116

Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	5,44	5,49	5,56	6,03
Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (%)	8,7	5,2	7,8	4,4
Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem (%)	80,6	80,3	81,0	82,5
Udział fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej (%)	6,5	5,4	4,9	4,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na terenie gminy Olszanica nie występują w chwili obecnej wyznaczone tereny inwestycyjne, które są przeznaczone na prowadzenie aktywności gospodarczej (usługowej lub produkcyjnej).

Rolnictwo

W strukturze użytkowania ziemi w gminie Olszanica użytki rolne stanowią ok. 34 % powierzchni ogólnej gminy, natomiast ok. 60 % powierzchni stanowią grunty leśne, co powoduje, że rolnictwo nie jest dominującą gałęzią gospodarki na terenie gminy. Na rozwój rolnictwa niekorzystnie wpływa również ukształtowanie terenu w gminie, charakteryzujące się licznymi wzniesieniami.

Podstawowych informacji na temat rolnictwa, w tym liczby i powierzchni gospodarstw rolnych, dostarczają przeprowadzane co 10 lat powszechne spisy rolne. Ostatni taki spis przeprowadzony został w terminie od 1 września do 30 listopada 2020 r., według stanu na dzień 1 czerwca 2020 r. Jego podstawowym celem było dostarczenie informacji na potrzeby realizacji Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, a także i na potrzeby krajowych baz danych. Badaniem zostały objęte gospodarstwa rolne, których użytkownikami były osoby fizyczne (gospodarstwa indywidualne), osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Zgodnie z opublikowanymi wstępnymi wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2020, na terenie gminy Olszanica w 2020 roku znajdowało się 527 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 3 138,56 ha, z czego 2 474,10 ha (78,8 %) stanowiły użytki rolne. Największą część tych gospodarstw stanowiły gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych w grupie „1 - 5 ha” – ich liczba wyniosła 415 (78,7 % ogółu gospodarstw rolnych), zajmując przy tym powierzchnię 1 381,39 ha (44,0 % powierzchni gospodarstw rolnych ogółem).

Liczbę gospodarstw rolnych, ich powierzchnię oraz powierzchnię użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw w gminie Olszanica, według wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020, przedstawia poniższa tabela oraz wykres.

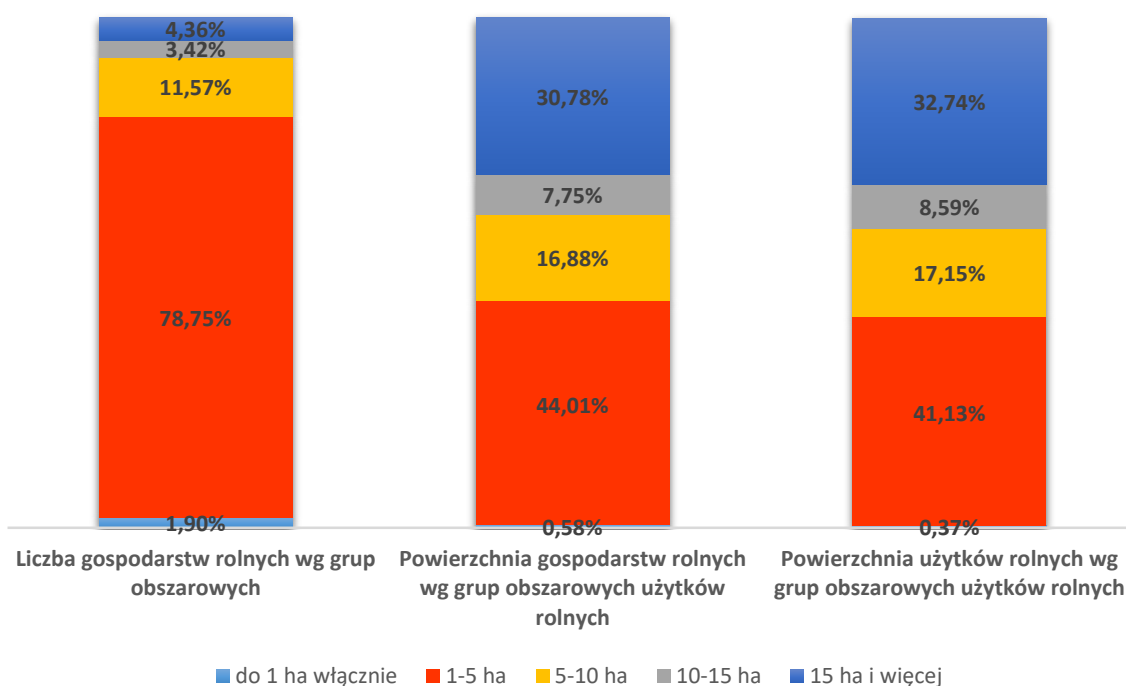
Tabela 23 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie gminy Olszanica

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	Powierzchnia gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych (w ha)	Powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych (w ha)

Gospodarstwa rolne ogółem	527	3 138,56	2 474,10
do 1 ha włącznie	10	18,19	9,11
1-5 ha	415	1 381,39	1 017,67
5-10 ha	61	529,96	424,23
10-15 ha	18	242,94	212,65
15 ha i więcej	23	966,08	810,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Wykres 13 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie gminy Olszanica

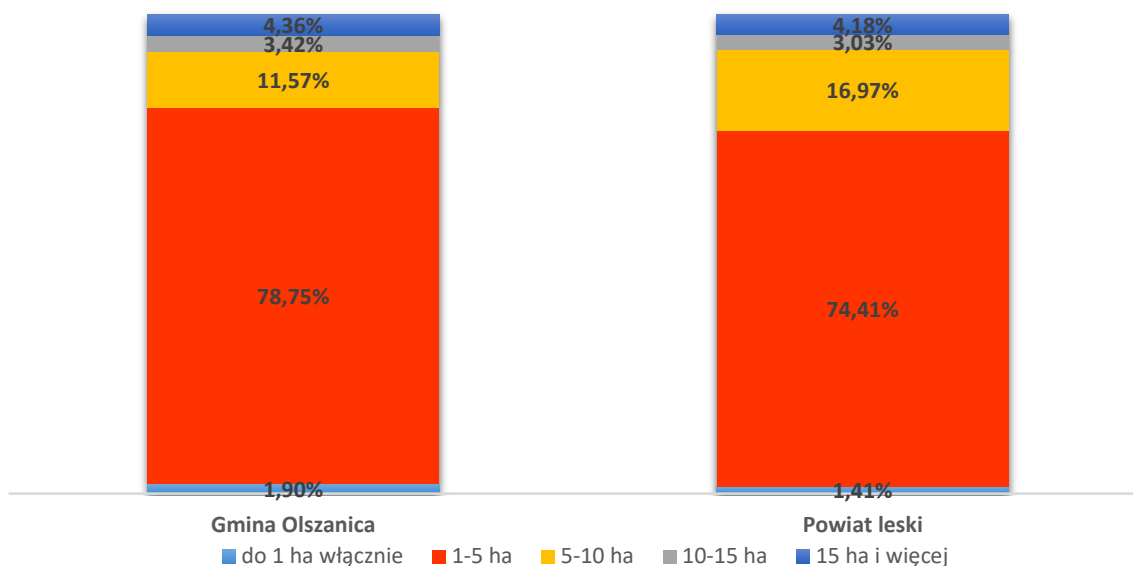
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Liczba gospodarstw rolnych, znajdujących się na terenie gminy Olszanica stanowiła 23,2 % liczby gospodarstw rolnych ogółem w powiecie leskim, natomiast ich powierzchnia – 19,01 % powierzchni gospodarstw ogółem w powiecie. Biorąc pod uwagę liczbę gospodarstw rolnych w poszczególnych grupach obszarowych oraz ich powierzchnię, zarówno na terenie gminy, jak i ogółem w powiecie, struktura gospodarstw wygląda podobnie – najczęściej gospodarstw występuje w grupie obszarowej „1 – 5 ha”. W powiecie jednak najczęściej powierzchni zajmują gospodarstwa rolne w grupie obszarowej „15 ha i więcej”, co świadczy o większym rozdrobieniu gospodarstw rolnych w gminie Olszanica niż w pozostałych gminach powiatu leskiego.

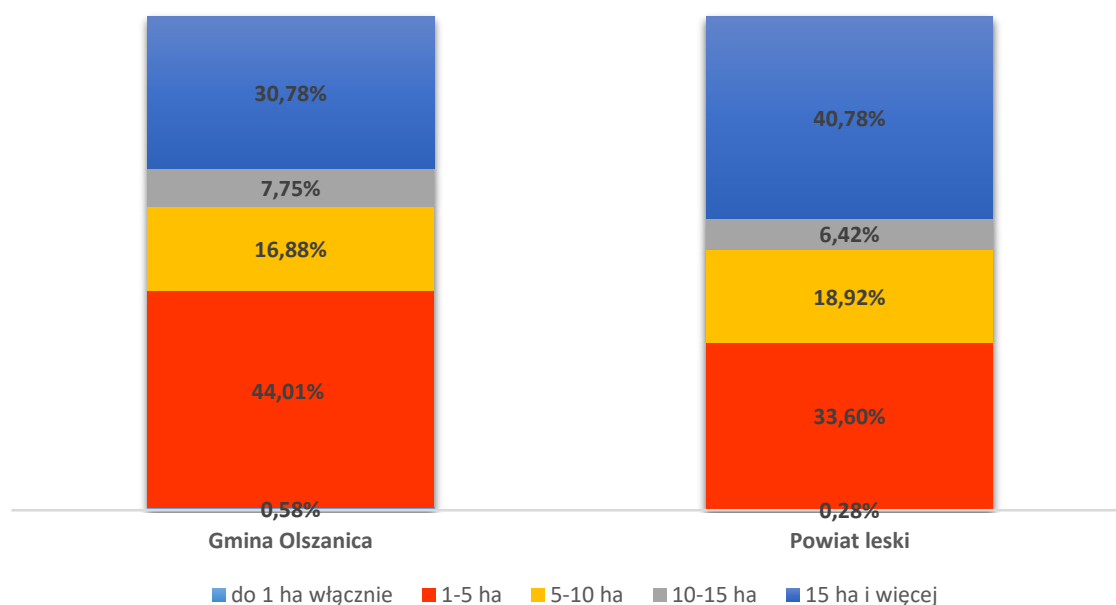
Dane dotyczące liczby gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz ich powierzchni według grup obszarowych użytków rolnych na terenie gminy Olszanica oraz w powiecie leskim, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 14 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz ich powierzchnia według grup obszarowych użytków rolnych na terenie gminy Olszanica oraz powiatu leskiego

Liczba gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

Powierzchnia gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Średnia powierzchnia gruntów gospodarstw rolnych na terenie gminy Olszanica wynosiła 5,96 ha, natomiast średnia powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw

– 4,69 ha. Wartości te kształtowały się powyżej średniej dla powiatu leskiego, gdzie wynosiły odpowiednio 7,26 ha i 5,63 ha. W kwestii użytkowania gruntów, użytki rolne stanowiły 78,8 % powierzchni gospodarstw rolnych, znajdujących się na terenie gminy. 97,4 % tych użytków stanowiły użytki rolne w dobrej kulturze rolnej, tzn. grunty wykorzystywane rolniczo, na których stosowane są zabiegi uprawne i mogą kwalifikować do otrzymania dopłat obszarowych. Pod zasiewami znalazło się z kolei zaledwie 5,4 % powierzchni użytków rolnych, co spowodowane było zarówno ukształtowaniem terenu, jak i niską klasą bonitacyjną gleb. W strukturze użytkowania gruntów, z tego względu przeważały łąki trwałe, które stanowiły 83,6 % powierzchni użytków rolnych ogółem.

Biorąc pod uwagę liczbę pracujących w gospodarstwach rolnych, na terenie gminy Olszanica pracowało łącznie 957 osób, tj. 20,2 % ogółu mieszkańców gminy, z tego 547 mężczyzn oraz 410 kobiet. Według źródeł dochodów, najwięcej gospodarstw rolnych na terenie gminy utrzymywało się działalności rolniczej – 524, natomiast najmniej z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą – 65.

Dane dotyczące średniej powierzchni gruntów gospodarstw rolnych i średniej powierzchni użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw, struktury użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne i powierzchni zasiewów wybranych upraw, a także liczby pracujących w gospodarstwach rolnych oraz źródeł dochodów gospodarstw domowych objętych spisem rolnym na terenie gminy Olszanica, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24 Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych wchodzących w ich skład, struktura użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne, powierzchnia zasiewów wybranych upraw oraz liczba pracujących w gospodarstwach rolnych i źródła dochodów gospodarstw domowych objętych spisem rolnym na terenie gminy Olszanica

Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych ogółem (w ha)	
Grunty ogółem	5,96
Użytki rolne ogółem	4,69
Użytkowanie gruntów (w ha)	
Grunty ogółem	3 138,56
Użytki rolne ogółem	2 474,10
Użytki rolne w dobrej kulturze	2 409,38
Pod zasiewami	133,35
Grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	4,15
Uprawy trwałe	44,89
Łąki trwałe	2 067,29
Pastwiska trwałe	147,40
Pozostałe użytki rolne	64,72
Lasy i grunty leśne	341,95
Pozostałe grunty	322,51
Powierzchnia zasiewów wybranych upraw (w ha)	
Powierzchnia zasiewów ogółem	133,35
Zboża	60,46
Ziemniaki	b.d.
Warzywa gruntowe	5,79
Pracujący w gospodarstwach rolnych	
Ogółem	957
Mężczyźni	547
Kobiety	410
Gospodarstwa domowe według źródeł dochodów	
Działalność rolnicza	524

Pozarolnicza działalność gospodarcza	144
Praca najemna	152
Emerytura i renta	211
Inne niezarobkowe źródła poza emeryturą i rentą	65

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

5.3.3 Turystyka

Turystyka stanowi znaczący czynnik lokalnego rozwoju, a na atrakcyjność turystyczną danego obszaru składają się przede wszystkim walory przyrodnicze i antropogeniczne oraz zagospodarowanie turystyczne, tj. baza noclegowa, gastronomia i dostępność komunikacyjna, uzupełniane przez obiekty społeczno-techniczne, jak np. sklepy i apteki. Na walory przyrodnicze, wpływające na atrakcyjność turystyczną składają się elementy środowiska przyrodniczego, interesujące dla turystów i występujące np. w rezerwach przyrody, parkach krajobrazowych lub też poza tymi formami ochrony przyrody. Walory antropogeniczne związane są z działalnością człowieka i dotyczą m. in. zabytków architektury, muzeów, miejsc pamięci narodowej i kultu religijnego oraz wydarzeń kulturalno-sportowych. Zagospodarowanie turystyczne dotyczy przede wszystkim liczby i jakości miejsc noclegowych oraz lokali lub obiektów gastronomicznych, a także sieci drogowej, kolejowej oraz szlaków turystycznych.

Gmina Olszanica z racji swojego położenia posiada duże walory przyrodnicze, ze względu na zróżnicowanie terenu oraz występującą tu bioróżnorodność, kompleksy leśne i czystość środowiska naturalnego, a także znajdujące się tu cieki wodne. Szczególne znaczenie w tym aspekcie mają przepływające przez teren gminy rzeki: Olszanka oraz San. W wodach tych utrzymuje się bogate życie biologiczne, a żyjące w nich pstrągi stanowią dużą atrakcję dla przyjeżdżających w te rejony wędkarzy. Oprócz rekreacji, w gminie Olszanica istnieje również możliwość uprawiania turystyki aktywnej, poprzez m. in. piesze i rowerowe wędrowki, jazdę konną, sporty zimowe, lotnictwo, czy też spływy kajakowe.

Obok walorów przyrodniczych, gminę Olszanica cechują również duże walory antropogeniczne, dotyczące dziedzictwa kulturowego związanego z bogatą historią tego regionu, co daje możliwość uprawiania turystyki kulturowej. Walory te dotyczą przede wszystkim występujących na tym obszarze zabytków architektury sakralnej – cerkwi oraz kościołów, a także Zespołu pałacowego w Olszanic, zabytkowych cmentarzy i urokliwych przydrożnych kapliczek. Elementami krajobrazu są również przydrożne kapliczki oraz miejsca pamięci dawnych wydarzeń historycznych.

Uzupełnieniem walorów przyrodniczych i antropogenicznych, wspólnie tworząc atrakcyjność turystyczną gminy Olszanica, jest wspomniane powyżej zagospodarowanie turystyczne, które wiąże się ściśle z pojęciem infrastruktury turystycznej. Podstawowym elementem zagospodarowania turystycznego jest baza noclegowa, która z jednej strony wpływa na rozwój turystyki na danym terenie, a z drugiej umożliwia uprawianie różnych rodzajów turystyki, a tym samym zaspokajaniem potrzeb turystów. Ważna jest w tej kwestii wielkość bazy noclegowej, która świadczy o poziomie rozwoju turystycznego, a tym samym o potencjale turystycznym.

Na terenie gminy Olszanica istnieje rozwinięta baza noclegowa – funkcjonują liczne gospodarstwa agroturystyczne, domki letniskowe oraz hotele. W ewidencji innych obiektów noclegowych, prowadzonej przez Wójta Gminy Olszanica zarejestrowane są 72 obiekty, a infrastruktura ta rozwinęła się we wszystkich miejscowościach gminy. Z obiektów noclegowych

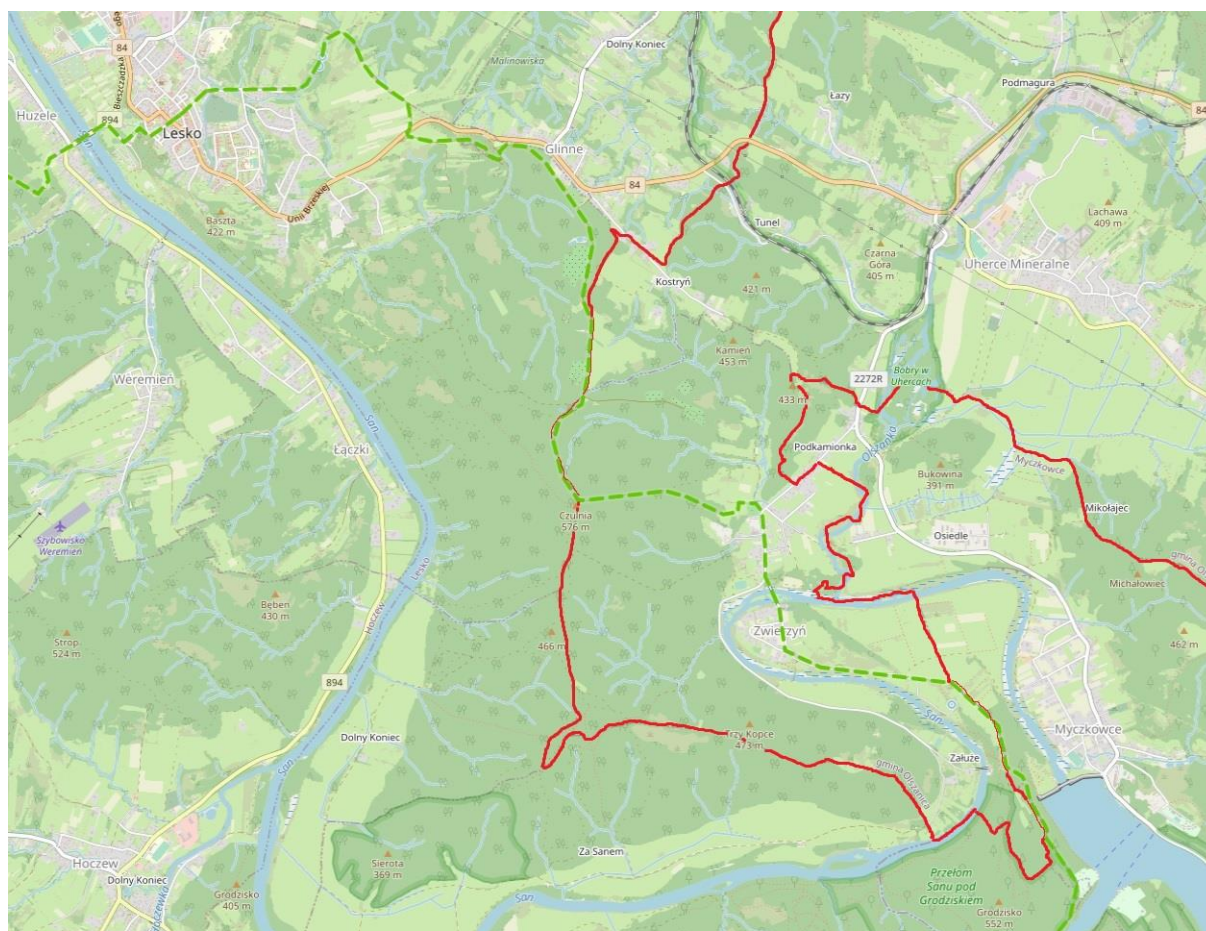
warto wyróżnić, ze względu na dostępne udogodnienia i szeroką ofertę organizacyjną, przede wszystkim:

- 1) Ośrodek Konferencyjno – Wypoczynkowy w Olszanicy;
- 2) Hotel Bieszczadski w Wańkowej;
- 3) Ośrodek Wypoczynkowy „UROCZYSKO” w Zwierzyniu;
- 4) Niepubliczne Schronisko Młodzieżowe „Zielony Cień” w Rudence;
- 5) Pensjonat „Czar PGR-u” w Wańkowej;
- 6) Zagroda Magija w Orelcu.

Najwięcej gospodarstw agroturystycznych w chwili obecnej znajduje się w miejscowościach Zwierzyn i Orelc, na co duży wpływ, oprócz bogatych walorów krajobrazowych, ma bliskość Jeziora Myczkowskiego i Jeziora Solińskiego, a także przepływająca nieopodal rzeka San. Najbardziej rozwinięta infrastruktura noclegowa występuje w miejscowościach Paszowa i Stefkowa, choć z roku na rok i tu przybywa nowych obiektów oraz zainteresowanych nimi turystów.

Piękne i dzikie tereny gminy Olszanica, a także zdrowy klimat i czystość środowiska naturalnego stale przyciągają turystów z różnych części kraju, pragnących wypocząć w bezpośrednim kontakcie z przyrodą. Na terenie gminy znajduje się wiele tras, na których można uprawiać turystykę pieszą i rowerową oraz spędzać czas rekreacyjnie. Jeśli chodzi o turystykę pieszą, przez teren gminy przebiega wyznaczony przez PTTK zielony szlak pieszy górski z Zagórza do Bieszczadzkiego Parku Narodowego, przechodzący przez Lesko, Zwierzyn, Myczków, Wołkowyję, Terkę i dalej do Krysovej w Bieszczadzkim Parku Narodowym, którego trasę na terenie gminy Olszanica przedstawia poniższa mapa.

Mapa 4 Przebieg pieszego szlaku turystycznego Zagórz – Krysowa na terenie gminy Olszanica

— granica gminy Olszanica
 - przebieg szlaku pieszego Zagórz - Krysowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.gorybezgranic.pttk.pl

Oprócz wyżej wymienionego pieszego szlaku PTTK, przez gminę Olszanica przebiegają także trasy jak m. in.:

- żółty szlak spacerowy z Olszanicy, prowadzący przez pasmo Żukowa do Orelca, a dalej przez Caritas w Myczkowcach, Zwierzyn, Kostryń, Uherce Mineralne, Rudencę i ponownie po zatoczeniu pętli do Olszanicy;
- zielony szlak spacerowy z pasma Żukowa do Uherzec Mineralnych, a następnie do Podkamionki i Kostryń, gdzie łączy się z zielonym pieszym szlakiem górskim, prowadzącym z Zagórz do Krysowej;
- czarny szlak spacerowy z Uherzec Mineralnych do pomnik przyrody „Wodospad na rzece Olszanka” i następnie do cmentarza z czasów I wojny światowej;
- niebieska ścieżka przyrodnicza prowadząca obok szkółek leśnych do składu drewna i miejsca widokowego przy zielonym szlaku pieszym górskim pod Czulią;
- zielony szlak spacerowy w Rudence, prowadzący przez widokowe wzniesienia nad miejscowością do Bezmiechowej Górnej i na szczyt szybowiska w Górach Słonnych.
- ścieżka edukacyjna „Śladami bobrów” z Myczkowiec OWR „Caritas” do Uherzec Mineralnych.

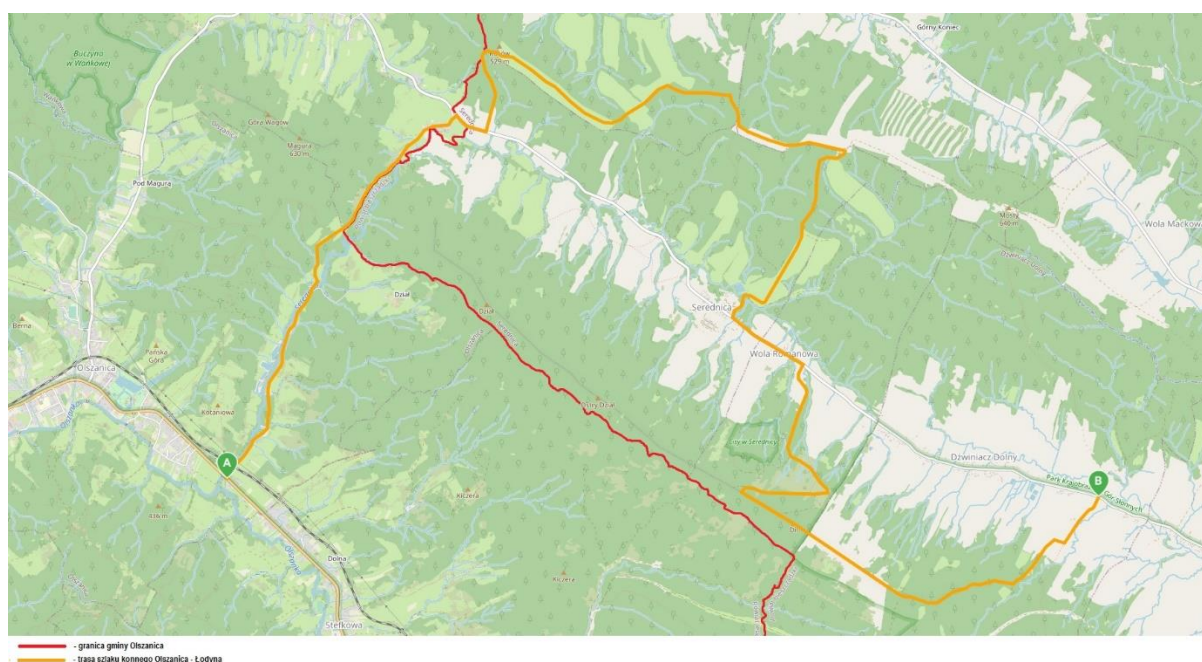
Aktywne spędzanie wolnego czasu wraz z poznawaniem regionu umożliwia również Nordic Walking Park „Gmina Olszanica”, w skład którego wchodzi trzy trasy, poprowadzone

leśnymi duktami, polnymi ścieżkami i asfaltowymi drogami. Na trasach zamontowane są tablice zawierające propozycje ćwiczeń do samodzielnego wykonania przez rozpoczęciem wędrowki, a także punkty pomiaru tętna. Oprócz entuzjastów nordic walkingu, oferta tras skierowana jest również do biegaczy, rowerzystów oraz narciarzy biegowych.

Przez teren gminy Olszanica przebiega wiele tras rowerowych, lub znajduje się na tym terenie wiele miejsc umożliwiających wędrowki rowerowe. Do najpopularniejszych można zaliczyć szlak rowerowy „wokół Gminy Olszanica”, „Szlakiem umocnień nadszańskich”, niebieski szlak rowerowy gminy Lesko, obiegający wschodnią część pasma Gór Słonnych, a także międzynarodowy szlak rowerowy R 61 „Greenway Bieszczady”, który prowadzi ze Słowacji przez Przełęcz Ruską nad Roztokami, Cisnę, Dołżycę, Solinę, Lesko, Bezmiechową, Park Krajobrazowy Gór Słonnych, Wańkową, Brzegi Dolne do Przejścia Granicznego w Krościenku i dalej na Ukrainę. Trasy te przebiegają drogami leśnymi, drogami gruntowymi pośród pól uprawnych oraz drogami asfaltowymi, na terenie gminy w chwili obecnej brakuje ścieżek rowerowych, co wymaga podjęcia działań w tej kwestii.

Ciekawą formą turystyki są również wędrowki konne pośród wiejskich krajobrazów pól uprawnych, kompleksów leśnych oraz cieków wodnych. Na terenie gminy Olszanica wyznaczony został szlak konny z Olszanicy do Łodyny o długości ok. 19 km, w znacznej części wzdłuż cieku Serednica oraz Gór Sanocko-Turczańskich, któremu towarzyszą piękne widoki związane z wyjątkowymi walorami krajobrazowymi tego obszaru. Przebieg szlaku przedstawia poniższa mapa.

Mapa 5 Przebieg szlaku konnego Olszanica - Łodyna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.gorybezgranic.pttk.pl

Jeśli chodzi o turystykę wodną, duży potencjał do jej uprawiania posiada występująca na terenie gminy Olszanica rzeka San, na której istnieją szlaki wodne i trasy kajakowe. Na rzece, która wije się pośród gór i pogórzy, tworząc malownicze przełomy, wytyczony został szlak wodny „Błękitny San”, który umożliwia m. in. spływy kajakowe lub pontonowe od Zwierzynia, przez Sanok, Dynów i Przemyśl, aż do ujścia rzeki do Wisły.

W kwestii zagospodarowania turystycznego, istotną kwestią wpływającą na potencjał turystyczny danego obszaru są występujące na jego terenie atrakcje turystyczne. Na terenie gminy Olszanica występuje wiele tego typu atrakcji oraz podejmowane są działania w celu zwiększenia potencjału turystycznego, tworząc nowe produkty turystyczne, ukierunkowane na przyciągnięcie większej liczby turystów.

Jedną z atrakcji turystycznych występujących na terenie gminy są popularne Bieszczadzkie Drezyny Rowerowe z bazą w Uhercach Mineralnych, które stanowią największą w Polsce turystyczną wypożyczalnię drezyn rowerowych. Ich trasa przebiega na odcinku niemal 50 km, stanowiącym linię kolejową nr 108 z Zagórza do Krościenka, a możliwość przejażdżki występuje w kierunku Zagórza lub Ustrzyk Dolnych. Bieszczadzkie Drezyny Rowerowe są przedsięwzięciem łączącym turystykę i zamiłowanie do tradycji kolejarskiej.

W Uhercach Mineralnych znajduje się również Bieszczadzka Szkoła Rzemiosła, której siedziba mieści się w pochodzącym z początku XX wieku budynku dawnej szkoły. Obiekt ten jest miejscem w którym aktywnie uczestniczyć można w warsztatach dawnych zawodów, dotyczących m. in. garncarstwa, bibułkarstwa oraz kaligrafii, a oferta skierowana jest zarówno do mieszkańców gminy, jak i do turystów, którzy chcą nabywać zapomniane w dzisiejszych czasach umiejętności.

Oprócz wyżej wymienionych, w Uhercach Mineralnych znajduje się tzw. Chatka Wariatka, tj. domek stojący na dachu, w którym rządzi grawitacja, a także Centrum Ursa Maior, stanowiące mikrobrowar regionalny, centrum sztuki, kreatywności i designu w Bieszczadach. W budynku, położonym przy drodze krajowej nr 84, znajduje się sala koncertowa Ursa Hall, sklep z produktami regionalnymi i informacją turystyczną oraz Bieszczadzka Wytwórnia Piwa.

W miejscowości Zwierzyń, główną atrakcją turystyczną jest Cudowne Źródło z kaplicą wybudowaną z kamienia i dominującym nad nim krzyżem, do którego prowadzą zielony szlak pieszy górski oraz trasy spacerowe Nordic Walking. Zgodnie z miejscową tradycją woda z tutejszej studni ma moc uzdrawiającą, a corocznie odbywają się w tym miejscu odpusty w Święto Podwyższenia Krzyża Świętego. Miejsce to jest również chętnie odwiedzane przez turystów przybywających do Zwierzynia, którzy udają się do Cudownego Źródła napić się cudownej wody oraz przemyć oczy.

Corocznie w Zwierzyniu odbywa się również święto wędkarzy muchowych – Vision Flyfishing Festival. Imprezę tą organizuje krakowska firma Vision Polska, przy współpracy z mieszkańcami miejscowości Zwierzyń oraz Urzędu Gminy Olszanica. W okolicy Zwierzynia znajduje się Odcinek specjalny Sanu, mierzący ok. 8 km, a krystalicznie czysta woda oraz dzikie ryby przyciągają wędkarzy z całej Polski oraz różnych zakątków świata. Na tym odcinku obowiązuje metoda połowu tzw. „sztuczna mucha” oraz stosowanie haków bezzadziornych. Festiwal posiada bogaty program, wypełniony różnego rodzaju atrakcjami, tj. pokazami wędkarzy i występami artystów muzycznych, a obsługę kulinarną zapewniają miejscowe gospodarstwa agroturystyczne i Koło Gospodyń Wiejskich w Zwierzyniu.

W Orelcu znajduje się klimatyczna „Zagroda Magija”, gdzie odbywa się szereg imprez kulturalnych, np. „Bieszczadzkie Warsztaty Muzyczne”, warsztaty rękodzielnicze, a także imprez o charakterze sportowym, jak „Zaporowy maraton”, w którym uczestniczą zawodnicy z Polski i z zagranicy, a organizatorem jest Bieszczadzka Fundacja Rozwoju Postaw Twórczych ORELEC GALA.

Do największych atrakcji turystycznych na terenie gminy Olszanica zalicza się obecnie przede wszystkim Stację Narciarską Bieszczad.ski Wańkowa, funkcjonującą w ramach Centrum

Turystyki Aktywnej i Sportu Bieszczad.ski Wańkowa. Obiekt został oddany do użytku w styczniu 2022 r. i powstał przy wsparciu finansowym Województwa Podkarpackiego i Ministerstwa Sportu i Turystyki, a także ze środków pochodzących z Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych, Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg oraz środków własnych Gminy Olszanica. Inwestycja została zrealizowana w ramach projektu pn. „Bieszczad.ski – rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica” i z miejsca stała się kluczowym produktem turystycznym, która ma diametralny wpływ na rozwój gminy. Obecnie trwają prace, aby umożliwić korzystanie z obiektu w okresie letnim poprzez budowę najdłuższego w Polsce i jednego z najdłuższych w Europie zjazdu tyrolskiego o długości 1 350 m. Oprócz tego planowane jest utworzenie parku linowego, toru do Summer Tubingu (zjeżdżalni pontonowej), wieży widokowej i leśnego molo.

W miejscowości Wańkowa funkcjonuje również wspomniany powyżej Pensjonat „Czar PGR-u, który został urządzony w budynkach po dawnym PGR i mieści się w nim gospodarstwo Nikosa i Barbary Monolopulos. Można tam zakupić produkt regionalny wyróżniony nagrodą Marszałka Województwa Podkarpackiego w postaci znakomitych serów wołoskich.

Turystyka ma kluczowy wpływ na rozwój gospodarczy gminy Olszanica, przede wszystkim ze względu na wspomniane już walory przyrodnicze i krajobrazowe, wynikające z położenia geograficznego. Występujące na tym terenie produkty turystyczne z roku na rok przyciągają coraz więcej turystów z różnych części kraju oraz z zagranicy, co ma znaczący wpływ na dochody zarówno gminy, jak i dla jej mieszkańców, przede wszystkim właścicieli obiektów noclegowych, sklepów spożywczych oraz lokalnych przedsiębiorców. Tworzone są nowe miejsca pracy oraz lepsze perspektywy dla ludzi młodych, których można zatrzymać na terenie gminy

5.3.4 Gospodarka finansowa

Jednym z kluczowych czynników, które warunkują rozwój lokalny i regionalny są zasoby finansowe danej jednostki samorządu terytorialnego. Gospodarka finansowa tych jednostek realizowana jest w oparciu o ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1634 z późn. zm.), określającą m. in. zakres, zasady oraz tryb planowania, uchwalania i wykonywania budżetów tych jednostek. Zgodnie z uchwałą budżetową, określone są planowane dochody i wydatki danej jednostki samorządu terytorialnego w danym roku budżetowym, których kwoty wyszczególnia się w układzie działów klasyfikacji budżetowej.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, w ramach dochodów wyróżnia się dochody bieżące, które definiowane są jako dochody nie będące dochodami majątkowymi, które z kolei obejmują dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku oraz dochody z przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Podobnie przedstawia się kwestia wydatków budżetowych, które również dzielą się na wydatki bieżące, niebędące wydatkami majątkowymi oraz wydatki majątkowe, którymi są inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym również programy finansowane z udziałem środków zewnętrznych, zakup i objęcie akcji i udziałów, a także wniesienie udziałów do spółek prawa handlowego. Różnica pomiędzy dochodami a wydatkami budżetu jednostki samorządu terytorialnego określana jest mianem nadwyżki budżetu lub deficytem budżetu.

Potencjał zasobów finansowych gminy Olszanica według danych GUS z 2021 roku, wynosił 35 397 735,23 zł, a w stosunku do roku 2017, wysokość dochodów na terenie gminy zwiększyła się o 16 164 468,74 zł, tj. o 84,0 %. Jeśli chodzi o wydatki, ich wysokość w 2021 roku wyniosła 34 181 854,54 zł, wskutek czego nadwyżka budżetowa wyniosła 1 215 880,69 zł. W stosunku do roku 2017, wysokość wydatków gminy zwiększyła się o 15 475 573,47 zł, tj. o 82,7 %.

Realizację budżetu w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 25 Realizacja budżetu gminy Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021 w zł

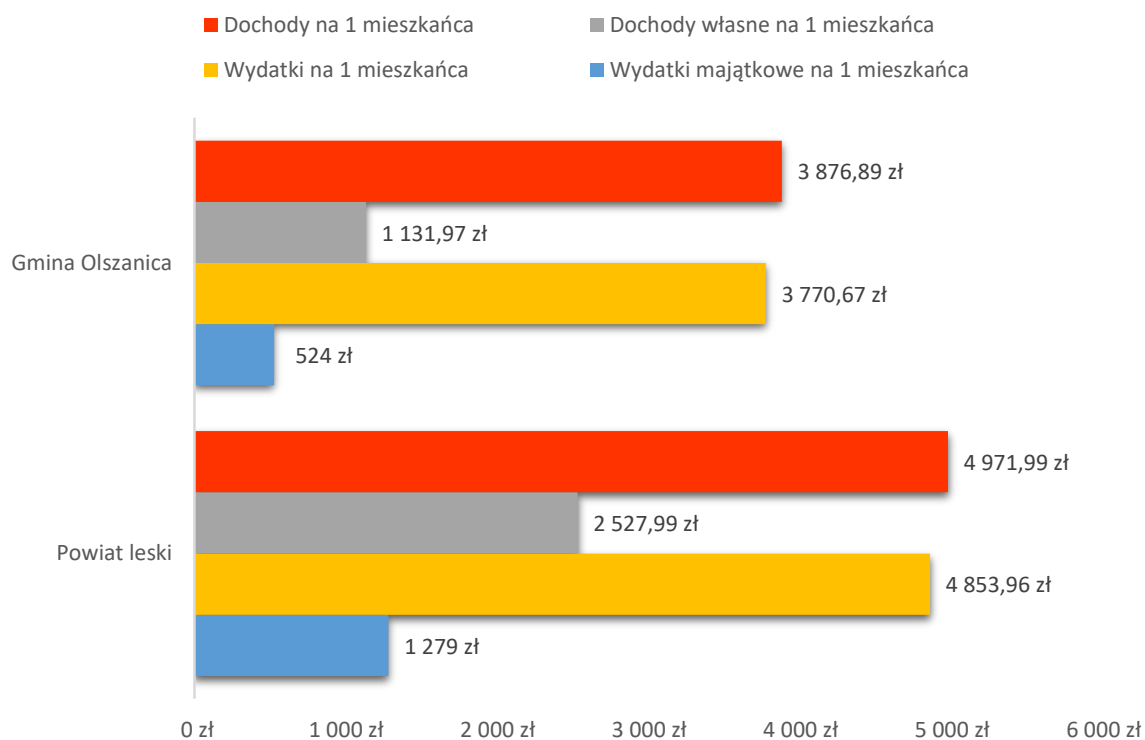
Rodzaj	2017	2018	2019	2020	2021
Dochody	19 233 266,49	21 066 454,73	31 801 857,13	35 343 204,02	35 397 735,23
Wydatki	18 706 281,07	19 709 797,19	35 324 659,54	33 170 739,30	34 181 854,54
Nadwyżka/ deficyt	+526 985,42	+1 356 657,54	-3 522 802,41	+2 172 464,72	+1 215 880,69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

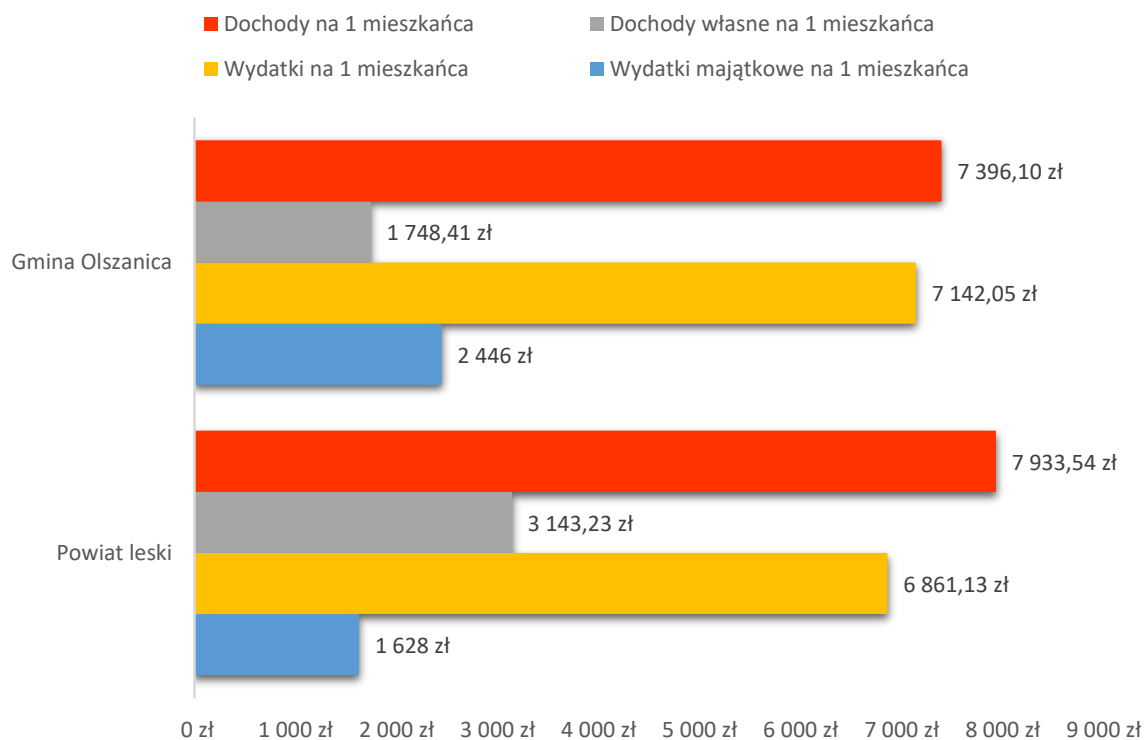
Duże znaczenie w analizie sytuacji finansowej poszczególnych gmin mają wskaźniki dotyczące dochodów oraz wydatków na 1 mieszkańca. Wysokość dochodów na 1 mieszkańca w gminie Olszanica według danych z 2021 roku wyniosła 7 396,10 zł, w tym dochodów własnych – 1 748,41 zł, z kolei wysokość wydatków na 1 mieszkańca wyniosła 7 142,05 zł, w tym wydatków majątkowych – 2 446 zł. Porównując te dane z danymi dla powiatu leskiego w 2021 roku, można zauważyć, że dochody na 1 mieszkańca w gminie są niższe, niż średnia dla powiatu, natomiast wydatki na 1 mieszkańca wyższe. W stosunku do roku 2017, wysokość wskaźników w 2021 roku wzrosła zarówno w gminie, jak i w powiecie, co ma związek ze wzrostem dochodów oraz wydatków gmin na przestrzeni ostatnich lat, ale również i wskutek zmniejszającej się liczby mieszkańców. Dane te zobrazowane zostały na poniższym wykresie.

Wykres 15 Dochody na 1 mieszkańca oraz wydatki na 1 mieszkańca w 2017 i 2021 w gminie Olszanica oraz powiecie leskim

2017

2021

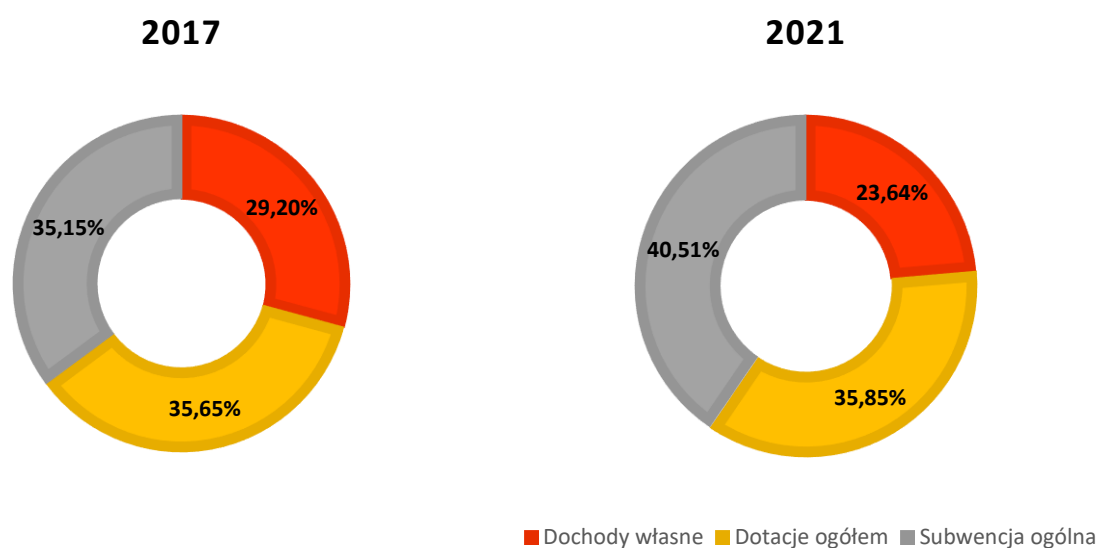
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W strukturze dochodów jednostek samorządu terytorialnego, wyróżnia się dochody własne, dotacje ogółem oraz subwencję ogólną. Źródłami dochodów własnych są przede wszystkim wpływy z podatków i opłat lokalnych, a także udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku dochodowego od osób prawnych. Dotacje ogółem obejmują m. in. dotacje celowe z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu administracji rządowej i innych zadań zleconych przez ustawy, na finansowanie lub dofinansowanie zadań własnych oraz dotacje i płatności budżetu środków europejskich, a także dotacje celowe przekazane w ramach programów finansowanych ze środków europejskich oraz innych środków zagranicznych. Z kolei subwencja oświatowa to świadczenie pieniężne z budżetu państwa, obejmujące części: oświatową, wyrównawczą, równoważącą oraz regionalną i rekompensującą.

Według danych GUS z 2021 roku, największą część dochodów gminy Olszanica stanowiła subwencja ogólna – 40,51 % ogółu dochodów, natomiast najmniejszą część – dochody własne, tj. 23,64 % dochodów ogółem. W tej kwestii nastąpiła zmiana w stosunku do roku 2017, gdzie największą część dochodów budżetu stanowiły dotacje – 35,65 %, natomiast najmniejszą również dochody własne – 29,20 %. Na przestrzeni lat 2017-2021 wzrost udziału subwencji ogólnej w strukturze dochodów budżetowych nastąpił kosztem dochodów własnych.

Dane dotyczące struktury dochodów budżetu gminy Olszanica w roku 2017 i 2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 16 Struktura dochodów budżetu gminy Olszanica w roku 2017 i 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wspomniano już wcześniej, dochody budżetu dzieli się na dochody bieżące i dochody majątkowe. Największą część dochodów gmin stanowią dochody bieżące, których wysokość znacznie wzrosła na przestrzeni ostatnich lat. Wzrost w tym czasie dotyczył również dochodów majątkowych, które obejmowały przede wszystkim środki na inwestycje. W 2021 roku, w gminie Olszanica wysokość dochodów majątkowych wyniosła 10 023 403,35 zł, co stanowiło 28,32 % dochodów ogółem, natomiast w 2017 roku ich wysokość kształtowała się na poziomie 1 276 439,04 zł, co stanowiło 6,64 % dochodów ogółem. Największą część dochodów majątkowych, stanowiły dotacje oraz środki przeznaczone na inwestycje, których źródłem były środki zewnętrzne z budżetu państwa w ramach różnego rodzaju programów rządowych, w tym

Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych i Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, a także środki pochodzące z funduszy europejskich.

Wysokość dochodów majątkowych, w tym wysokość dotacji i środków przeznaczonych na inwestycje oraz wpływów ze sprzedaży składników majątkowych w gminie Olszanica w 2017 i 2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 26 Kształtowanie się dochodów majątkowych w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021

Rodzaj	2017	2018	2019	2020	2021
Dotacje oraz środki przeznaczone na inwestycje w zł	828 227,37	1 265 288,57	9 386 045,69	9 712 133,60	9 517 242,35
Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych w zł	448 211,67	501 341,82	400 949,32	273 682,06	506 161,00
Dochody majątkowe ogółem w zł	1 276 439,04	1 766 630,39	9 786 995,01	9 985 815,66	10 023 403,35
% dochodów ogółem	6,64 %	8,39 %	30,77 %	28,25 %	28,32 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Podobnie jak w przypadku dochodów, obok wydatków bieżących ważną rolę w kształtowaniu budżetu pełnią wydatki majątkowe, które obejmują wydatki na inwestycje i zakupy inwestycyjne. Realizacja inwestycji przez gminę stanowi główny element jej rozwoju, wyrażany przede wszystkim poprzez wzrost konkurencyjności i zaspokajanie potrzeb społeczeństwa. Wydatki inwestycyjne w tym kontekście mają zasadnicze znaczenie, wpływają one w istotny sposób zarówno na skalę, jak i rodzaj podejmowanych działań inwestycyjnych, zalicza się je do najbardziej efektywnych narzędzi wpływania na rozwój regionalny. W swej istocie wydatki inwestycyjne umożliwiają oddziaływanie na skuteczność wypełniania zadań publicznych przez jednostki samorządu terytorialnego. Wnioskować można, że niezbędność realizacji inwestycji przez gminę w kluczowy sposób wpływa na strukturę ponoszonych przez nią wydatków.

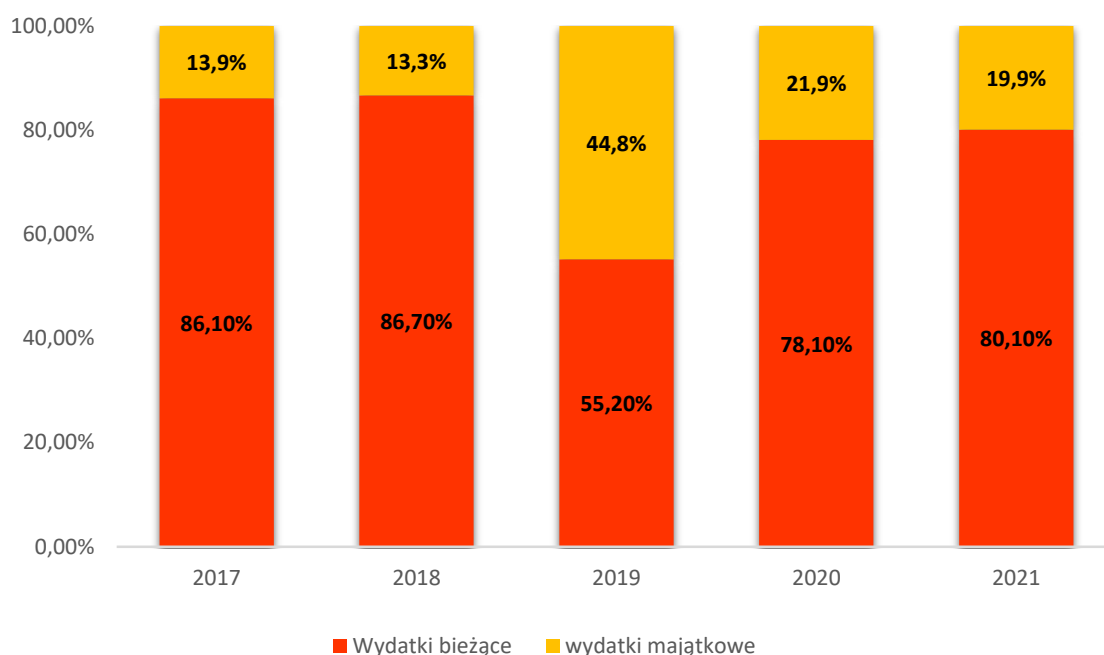
W 2021 roku, w gminie Olszanica wysokość wydatków majątkowych wyniosła 11 706 186,19 zł, stanowiąc 19,9 % wydatków ogółem. Poziom wydatków majątkowych (inwestycyjnych) i ich udział w całkowitych wydatkach budżetowych, po wzroście w 2019 roku w stosunku do roku poprzedniego, kiedy to osiągnął rekordową wartość 44,8 %, wykazywał następnie tendencję spadkową, wynosząc w 2021 roku 19,9 %.

Tabela 27 Udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach budżetowych w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021

Rok	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe (w zł)	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)
2017	18 706 281,07	2 597 850,47	13,9
2018	19 709 797,19	2 747 206,91	13,3
2019	35 324 659,54	16 038 935,15	44,8
2020	33 170 739,30	10 830 099,11	21,9
2021	34 181 854,54	11 706 186,19	19,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 17 Udział wydatków bieżących oraz majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach ogółem w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021

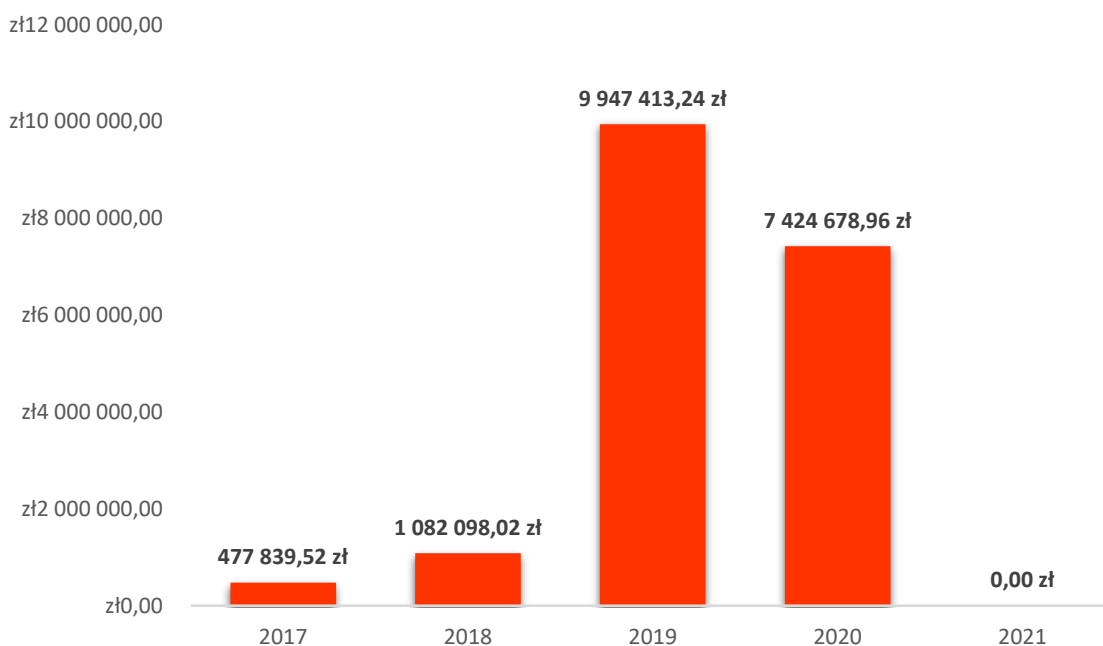
Źródło: Opracowanie własne

Zadłużenie gminy Olszanica na dzień 31.12.2021 r. wynosiło 7 000 000,00 zł, co stanowiło 19,77 % dochodów budżetu gminy. Na owe zadłużenie składały się pożyczki i kredyty długoterminowe zaciągnięte w latach ubiegłych. Analizując roczne sprawozdania finansowe z wykonania budżetu gminy Olszanica, można stwierdzić, że sytuacja finansowa gminy jest stabilna.

Ważnym elementem budżetu są przekazywane gminie środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów realizowanych ze środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE, a także programów ze środków bezzwrotnych pochodzących z Unii Europejskiej oraz na realizację płatności, których źródłem jest budżet środków europejskich. W latach 2017-2021, zgodnie z danymi GUS, gmina Olszanica pozyskała łącznie 18 932 029,74 zł w ramach programów i projektów realizowanych z udziałem środków europejskich.

Wysokość pozyskanych przez gminę Olszanica środków w ramach programów i projektów unijnych realizowanych w latach 2017-2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 18 Wysokość pozyskanych przez gminę Olszanica środków w ramach programów i projektów unijnych w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Olszanica realizowała projekty m. in. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020, którego Instytucją Zarządzającą był Zarząd Województwa Podkarpackiego, a także Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 (PROW), którego Instytucją Zarządzającą było Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, natomiast instytucjami wdrażającymi: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Urzędy Marszałkowskie oraz Agencja Rynku Rolnego.

5.4 Sfera przestrzenna

5.4.1 Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody

Środowisko naturalne

Gmina Olszanica położona jest w obrębie mezoregionu Gór Sanocko-Turczańskich, który stanowi pasmo górskie, znajdujące się pomiędzy Pogórzem Przemyskim a Bieszczadami, charakteryzując się wybitnymi walorami przyrodniczymi. Położenie gminy decyduje o jej niezwykłych walorach krajobrazowych i turystycznych oraz o zróżnicowaniu rzeźby terenu, a także wpływa znacząco na strukturę użytkowania gruntów – około 60 % powierzchni gminy stanowią grunty leśne, natomiast użytki rolne – ok. 34 % powierzchni.

Duże znaczenie dla środowiska naturalnego, a także dla atrakcyjności i promocji gminy mają lasy. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2022 r. poz. 672 z późn. zm.), lasem określamy grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, który pokryty jest drzewami, krzewami oraz runem leśnym i przeznaczony jest do produkcji leśnej lub stanowi rezerwat przyrody, czy też wchodzi w skład parku narodowego, albo też wpisany jest do rejestru zabytków. Lasem jest również grunt związany z gospodarką leśną, który zajęty jest przez: budynki, budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny

pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna - wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej, a także wykorzystywany na parkingi leśne i urządzenia turystyczne.

Lasy znajdujące się w gminie Olszanica, posiadają niezwykle bogatą szatę roślinną oraz są ostoją bardzo licznej dzikiej zwierzyny, m. in. dzików, żbików, wilków, rysi oraz niedźwiedzi brunatnych. Zgodnie z danymi GUS, powierzchnia gruntów leśnych, która obejmuje powierzchnię lasów oraz gruntów związanych z gospodarką leśną, wynosiła w 2021 r. w gminie Olszanica 5 219,88 ha, co w stosunku do roku 2017 oznaczało wzrost o 6,26 ha. Ok. 81 % powierzchni gruntów leśnych, tj. 4 228,12 ha stanowiły grunty leśne publiczne Skarbu Państwa, z tego 4 217,04 ha grunty leśne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych.

Powierzchnię gruntów leśnych w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 28 Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Grunty leśne ogółem w ha	5 213,62	5 210,66	5 210,87	5 210,87	5 219,88
Lesistość w %	55,4	55,4	55,4	55,4	55,5
Grunty leśne publiczne w ha	4 833,62	4 845,66	4 845,87	4 845,87	4 854,88
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w ha	4 216,09	4 228,13	4 228,12	4 228,12	4 228,12
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych w ha	4 205,01	4 217,05	4 217,04	4 217,04	4 217,04
Grunty leśne gminne ogółem w ha	591,64	591,64	591,86	591,86	600,87
Grunty leśne prywatne ogółem w ha	380,0	365,0	365,0	365,0	365,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Olszanica, gdzie wskaźnik lesistości w 2021 r. wyniósł 55,5 %, znajdowała się na czwartym miejscu w powiecie leskim, a niższa wartość wskaźnika wystąpiła jedynie w gminie Lesko – 48,0 %. Dla całego powiatu leskiego, lesistość kształtowała się na poziomie 68,7 %, co znacznie przekraczało średnią dla województwa podkarpackiego, która wyniosła 38,3 %.

Tabela 29 Wskaźnik lesistości w gminach powiatu leskiego w 2021 roku

Gmina	Lesistość w %
Baligród	69,5
Cisna	88,3
Lesko	48,0
Olszanica	55,5
Solina	56,7
Powiat leski	68,7
Województwo podkarpackie	38,3

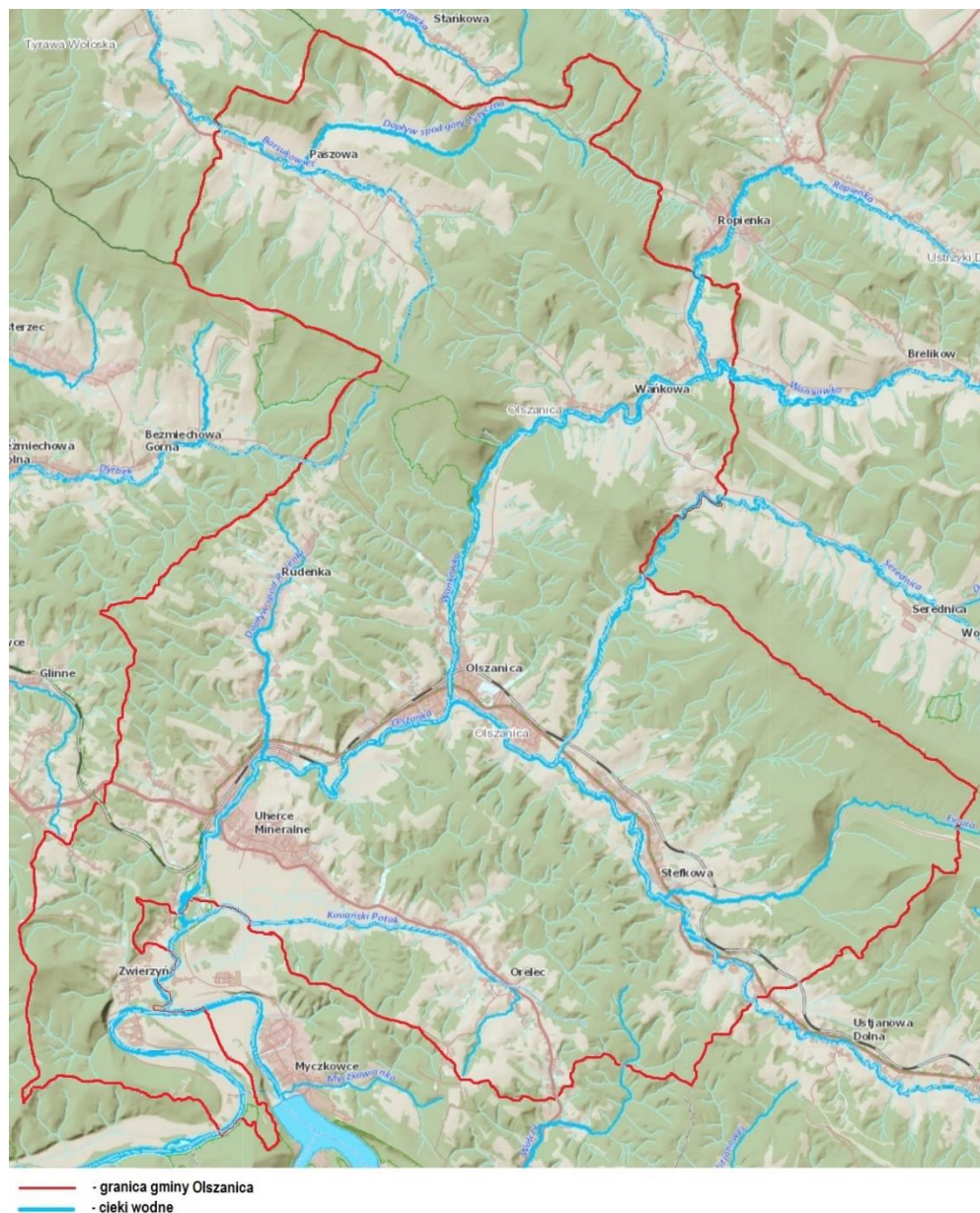
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Olszanica położona jest w obszarze dorzecza Wisły, w regionie wodnym Górnej Wisły, administrowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. Przez jej teren przebiega rzeka Olszanica, będąca prawym dopływem Sanu, powstała z połączenia cieków: Wańkówka i Stary Potok. Olszanica uchodzi do Sanu w miejscowości Zwierzyń. Oprócz tego, przez teren gminy przepływa wiele górskich potoków, zasilających rzekę Olszanikę, a także rzekę San.

Przepływające przez gminę rzeki potoki, płynąc krętymi i głęboko wyciętymi dolinami, tworzą piękne przełomy i progi skalne, które utworzone są przez potężne gładzowiska.

Sieć cieków wodnych na terenie gminy Olszanica, przedstawia poniższa mapa.

Mapa 6 Sieć cieków wodnych na terenie gminy Olszanica

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.wody.isok.gov.pl>

Na terenie gminy Olszanica wyznaczone są trzy obszary jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) – Tyrawka (kod: RW2000122233299), Olszanka (kod: RW20001222169) oraz San od zb. Myczkowce do Tyrawki (kod: RW200015223319), których charakterystykę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 30 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych na terenie gminy Olszanica

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Status	Stan ogólny JCWP	Przypisane cele środowiskowe	Działania przypisane w Programie wodnośrodowiskowym kraju
RW2000122233299	Tyrawka	NAT	DOBRY	dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: – regularny wywóz nieczystości płynnych.
RW20001222169	Olszanka	SZCW	DOBRY	dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: – regularny wywóz nieczystości płynnych.
RW200015223319	San od zb. Myczkowce do Tyrawki	SZCW	ZŁY	dobry potencjał ekologiczny, możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieków istotnego – San od Tyrawki do Zbiornika Myczkowce, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: – modernizacja oczyszczalni ścieków Sanok; – budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Sanok; – budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Lesko; – opracowanie oceny jakości wody wykorzystywanej do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia; – regularny wywóz nieczystości płynnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wody.isok.gov.pl

Gmina Olszanica znajduje się w zasięgu jednolitej części wód podziemnych (JCWPd) nr 168 (kod: PLGW2000168), którego charakterystykę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 31 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych na terenie gminy Olszanica

Kod JCWPd	Numer JCWPd	Stan ogólny JCWPd	Przypisane cele środowiskowe	Działania przypisane w Programie wodnośrodowiskowym kraju
PLGW2000168	168	DOBRY	dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy	Działania podstawowe: – coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wody.isok.gov.pl

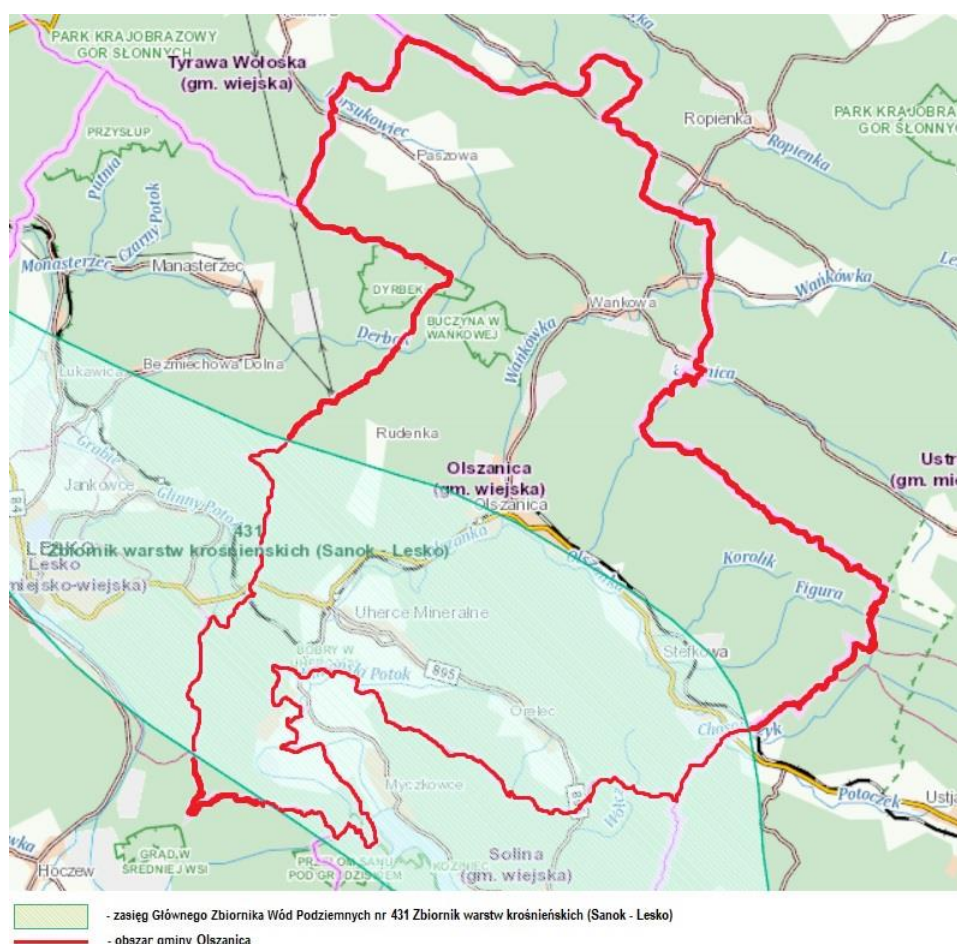
Strategiczne znaczenie w gospodarce wodnej danego obszaru mają główne zbiorniki wód podziemnych, stanowiące naturalne zbiorniki wodne, które gromadzą wody podziemne, znajdujące się pod powierzchnią ziemi. W granicach gminy Olszanica znajduje się udokumentowany Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP) nr 431 Zbiornik warstw krośnieńskich (Sanok – Lesko).

Szczególne znaczenie GZWP wynika przede wszystkim z ich obecnego oraz perspektywicznego zaopatrzenia w wodę w stanie surowym lub po jej ewentualnym prostym uzdatnieniu przy pomocy

stosowanych obecnie i uzasadnionych ekonomicznie technologii. Stąd ważna jest jakość zasobów wodnych i przeciwdziałanie zagrożeniom. Wody podziemne narażone są przede wszystkim na zagrożenia związane z działalnością człowieka, a największy wpływ na ich zanieczyszczenie mają ścieki komunalne i przemysłowe oraz składowiska odpadów komunalnych.

Położenie gminy Olszanica względem GZWP nr 431 Zbiornik warstw krośnieńskich (Sanok – Lesko), przedstawia poniższa mapa

Mapa 7 Położenie gminy Olszanica względem Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 431 Zbiornik warstw krośnieńskich (Sanok – Lesko)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Instytutu Geologicznego

Projekt wstępnej oceny ryzyka powodziowego dla dorzeczy jest opracowywany przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, a następnie zatwierdzony i publikowany przez właściwego ministra. Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego opracowuje się mapy zagrożenia powodziowego (MZP) zgodnie z art. 169 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233 z późn. zm.), na których przedstawia się w szczególności:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2% lub na których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia ekstremalnego,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią,
- obszary obejmujące tereny narażone na zalanie w przypadku uszkodzenia lub zniszczenia:
 - ✓ wału przeciwpowodziowego,

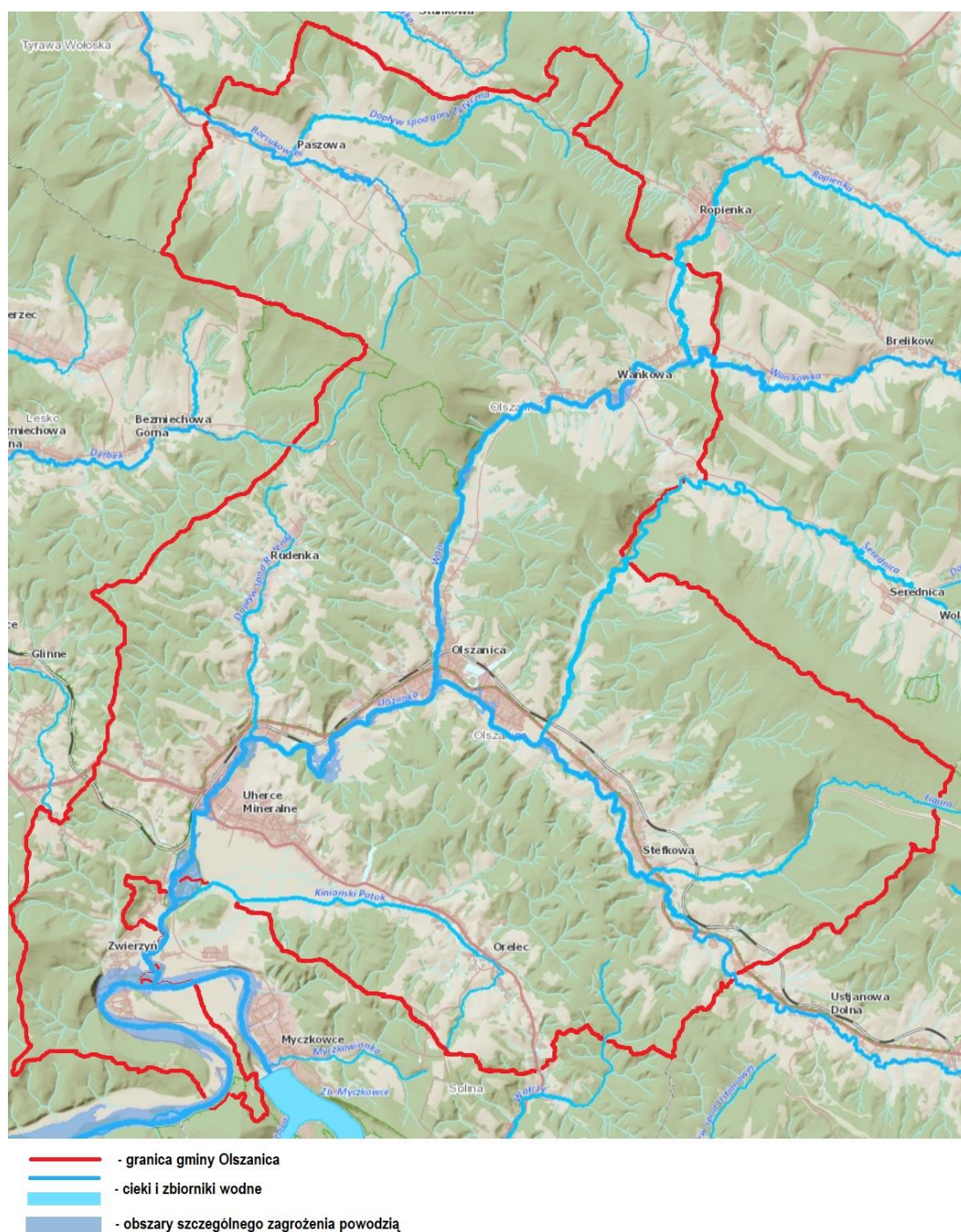
- ✓ wału przeciwsztormowego,
- ✓ budowli piętrzącej.

Zgodnie z art. 171 ust. 1 ustawy Prawo wodne, zasięg obszarów szczególnego zagrożenia powodzią jest wyznaczany na mapach zagrożenia i ryzyka powodziowego, które są aktualizowane co 6 lat na podstawie art. 171 ust. 8 tejże ustawy. Obecnie obowiązującymi mapami zagrożenia powodziowego i mapami ryzyka powodziowego, są mapy zaktualizowane w ramach II cyklu planistycznego. Na podstawie tych map można stwierdzić, że na terenie gminy Olszanica wyznaczone zostały obszary szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki San i Olszanka, a także od cieków: Wańkówka i Borsukowiec. Obejmują one obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie – Q0,2 % (raz na 500 lat), średnie – Q1% (raz na 100 lat) oraz wysokie – Q10% (raz na 10 lat).

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią na terenie gminy Olszanica przedstawia poniższa mapa.

Mapa 8 Obszary szczególnego zagrożenia powodzią na terenie gminy Olszanica

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://www.wody.isok.gov.pl>

W Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły, przyjętym na podstawie rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. z 2022 r. poz. 2739), wskazano konieczność realizacji zadań pn. „Wykonanie ubezpieczenia w korycie potoku Olszanka w km 0+000-1+550 – koncepcja, dokumentacja techniczna”, zamieszczonego na liście działań pod nr W_GWW_305_6, którego koszt realizacji określono na 0,3 mln zł.

Zgodnie z art. 183 i 184 ust. 1 ustawy Prawo wodne, zadaniem administracji rządowej i samorządowej oraz Wód Polskich jest przeciwdziałanie skutkom suszy, które prowadzi się

zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy. Projekt planu przygotowują Wody Polskie w uzgodnieniu z ministrami właściwymi do spraw: rolnictwa, rozwoju wsi, rybołówstwa, żeglugi śródlądowej oraz wojewodami. Plan obejmuje:

- 1) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- 2) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- 3) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- 4) działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Główny cel planu zawiera się już w samej jego nazwie, jest więc nim przeciwdziałanie skutkom suszy. Cel ten doprecyzowany jest przez 4 cele szczegółowe:

- 1) skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia ich dostępności na obszarach dorzeczy;
- 2) zwiększanie retencionowania (magazynowania) wód;
- 3) edukacja w zakresie suszy i koordynacja działań powiązanych z suszą;
- 4) stworzenie mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

W celu osiągnięcia jednego z celów planu, tj. skutecznego zarządzania zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych, dokonywana jest szczegółowa analiza z wykorzystaniem wyników map zagrożenia występowania poszczególnych typów susz. Mapy te stanowią dane do przeprowadzenia oceny ilości zasobów dyspozycyjnych w warunkach suszy oraz służą do określenia stopnia ryzyka suszy.

Zasadniczo wyróżnia się cztery rodzaje suszy: atmosferyczną, rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną. Na zarządzanie ryzykiem suszy wpływ mają wyniki zagrożenia występowania trzech z czterech typów suszy: rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej. Z kolei mapy zagrożenia suszą dostarczają informacji dla planowania działań na rzecz przeciwdziałania jej skutkom, w szczególności poprzez czterostopniowy podział zagrożenia, gdzie I klasa obejmuje obszary zagrożone w stopniu słabym, II klasa – obszary zagrożone w stopniu umiarkowanym, III klasa – obszary zagrożone w stopniu silnym, a IV klasa – obszary zagrożone w stopniu ekstremalnym.

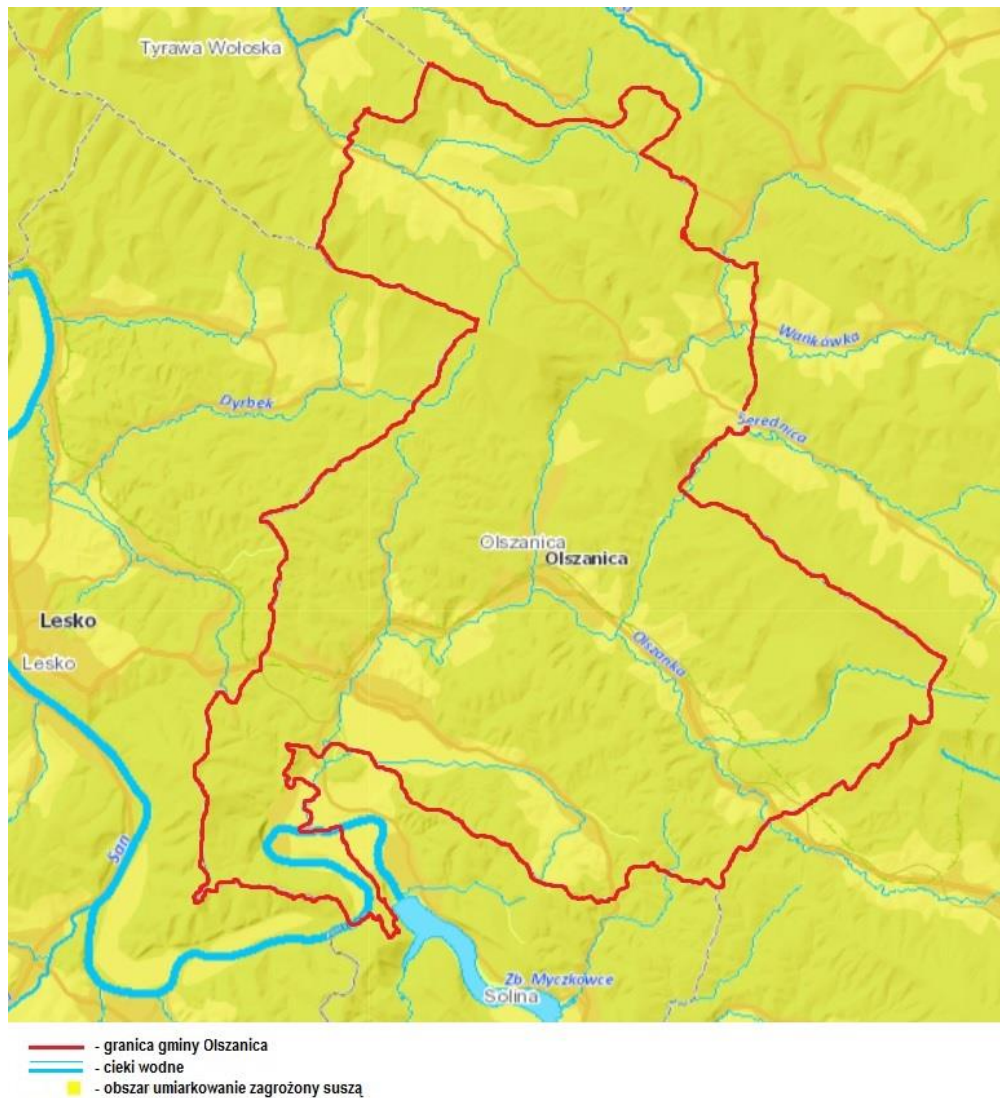
Analizując mapy zagrożenia suszą, opracowane na podstawie Planu przeciwdziałania skutkom suszy, można stwierdzić, że dla terenu gminy Olszanica określono:

- ekstremalne zagrożenie suszą atmosferyczną, z wyjątkiem północno-wschodniej części gminy, gdzie występuje silne zagrożenie suszą atmosferyczną;
- słabe zagrożenie suszą rolniczą dla całego obszaru gminy;
- silne zagrożenie suszą hydrologiczną dla całego obszaru gminy;
- umiarkowane zagrożenie suszą hydrogeologiczną dla całego obszaru gminy.

Zgodnie z mapami łącznego zagrożenia suszą rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną dla gminy Olszanica, dla całego obszaru gminy określone zostało umiarkowane zagrożenie suszą, co przedstawia poniższa mapa.

Obszary łącznego zagrożenia suszą na terenie gminy Olszanica, przedstawia poniższa mapa.

Mapa 9 Łączne zagrożenie suszą na terenie gminy Olszanica

Źródło: <https://www.wody.isok.gov.pl>

Kluczowym elementem Planu przeciwdziałania skutkom suszy jest katalog działań, który określa konkretne i mierzalne rozwiązania, których wdrożenie ma przyczynić się do ograniczenia skutków suszy. Katalog ten ma wymiar operacyjny, a poprzez zbiór działań realizowane są cele szczegółowe, co z kolei ma przełożenie na cel główny. Plan nie jest planem inwestycyjnym, a prezentuje jedynie plany budowy, przebudowy i remontów urządzeń wodnych, które są zawarte w pozostałych dokumentach planistycznych z zakresu gospodarki wodnej.

Postępowanie w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy zakłada przede wszystkim działania zapobiegające oraz zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków suszy, które są realizowane w sposób niezależny od faktycznego wystąpienia suszy. W praktyce jest to wdrażanie działań technicznych oraz nietechnicznych, które służą m.in. kształtowaniu zasobów wodnych, gospodarowaniu gruntami i wodami, czy też ochronie ekosystemów wodnych i terenów podmokłych. Kluczowe są działania retencyjne, służące poprawie i przywracaniu naturalnych warunków obiegu wody. Przeciwdziałanie skutkom suszy służy również zmniejszaniu niedoborów wody, wzmocnieniu ochrony przeciwpowodziowej oraz poprawie stanu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych.

Na obszarze gminy Olszanica, w okresie 2021-2027 nie zostały zaplanowane przez Wody Polskie do realizacji zadania inwestycyjne z zakresu budowy i przebudowy urządzeń wodnych służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Formy ochrony przyrody

Kwestie związane z ochroną przyrody regulowane są przez ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916). Zgodnie z niniejszą ustawą formami ochrony przyrody są parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, a także ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów. Każda z tych form spełnia inną rolę w systemie ochrony przyrody i służy innym celom, z tego względu cechuje się odmiennym reżimem ochronnym oraz zakresem ograniczeń w użytkowaniu.

Na terenie gminy Olszanica występują następujące formy ochrony przyrody:

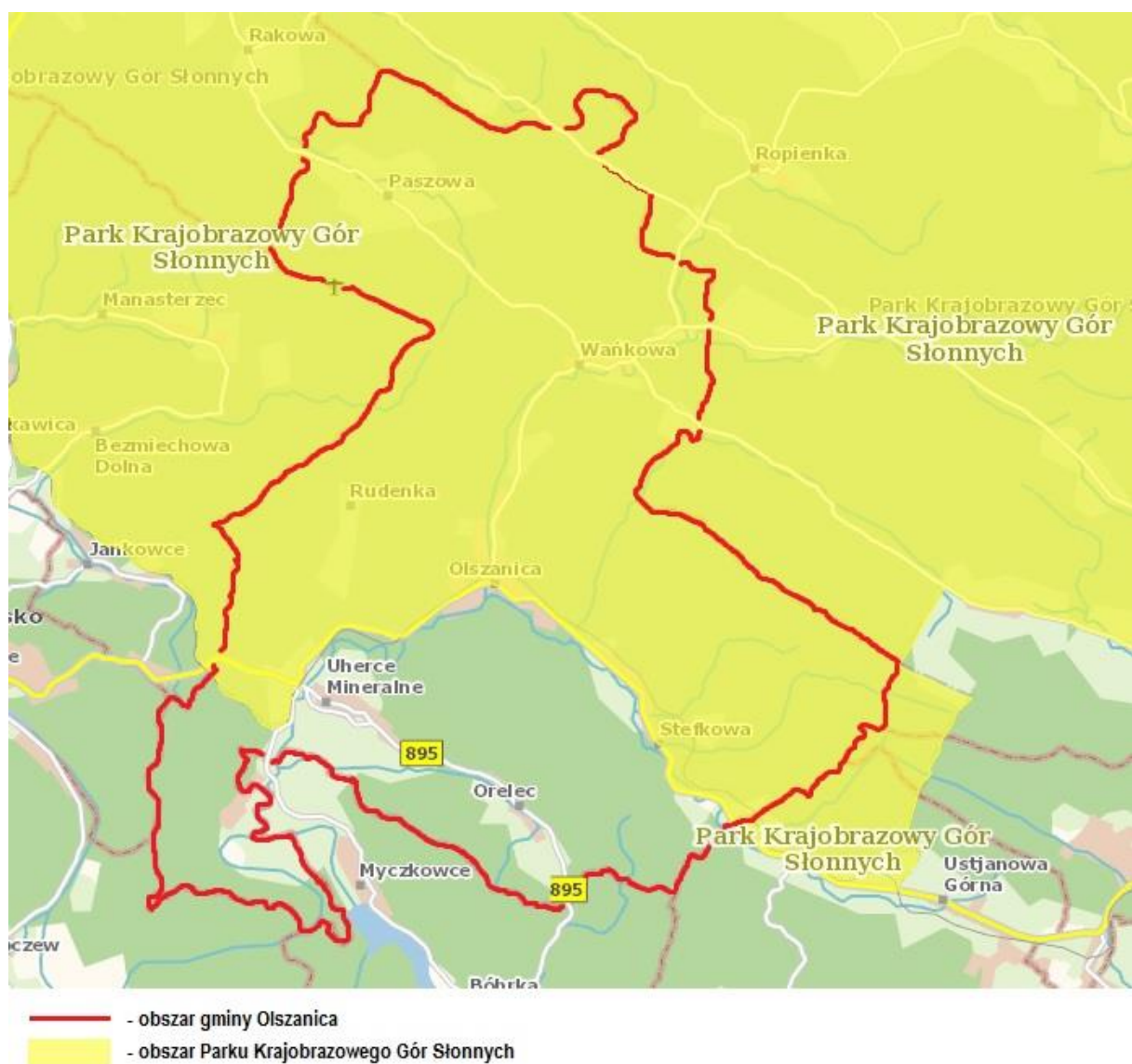
- 1) park krajobrazowy
- 2) obszar chronionego krajobrazu,
- 3) obszary Natura 2000 – ptasie i siedliskowe,
- 4) rezerваты przyrody,
- 5) pomniki przyrody.

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Na terenie gminy Olszanica, znacząca część obszaru znajduje się w obrębie Parku Krajobrazowego Gór Słonnych, z wyjątkiem południowej i południowo-zachodniej części gminy – na południe od miejscowości Olszanica.

Park Krajobrazowy Gór Słonnych obejmuje pasma górskie Gór Słonnych i Chwaniowa, granicząc od północy z Parkiem Krajobrazowym Pogórza Przemyskiego, a ponad 70 % jego powierzchni zajmują lasy, głównie naturalne buczyny karpackie. Szczególnymi celami ochrony Parku są: cele ochrony wartości przyrodniczych, cele ochrony wartości historycznych i kulturowych oraz cele ochrony walorów krajobrazowych.

Położenie gminy Olszanica względem Parku Krajobrazowego Gór Słonnych przedstawia poniższa mapa.

Mapa 10 Położenie gminy Olszanica względem Parku Krajobrazowego Gór Słonnych

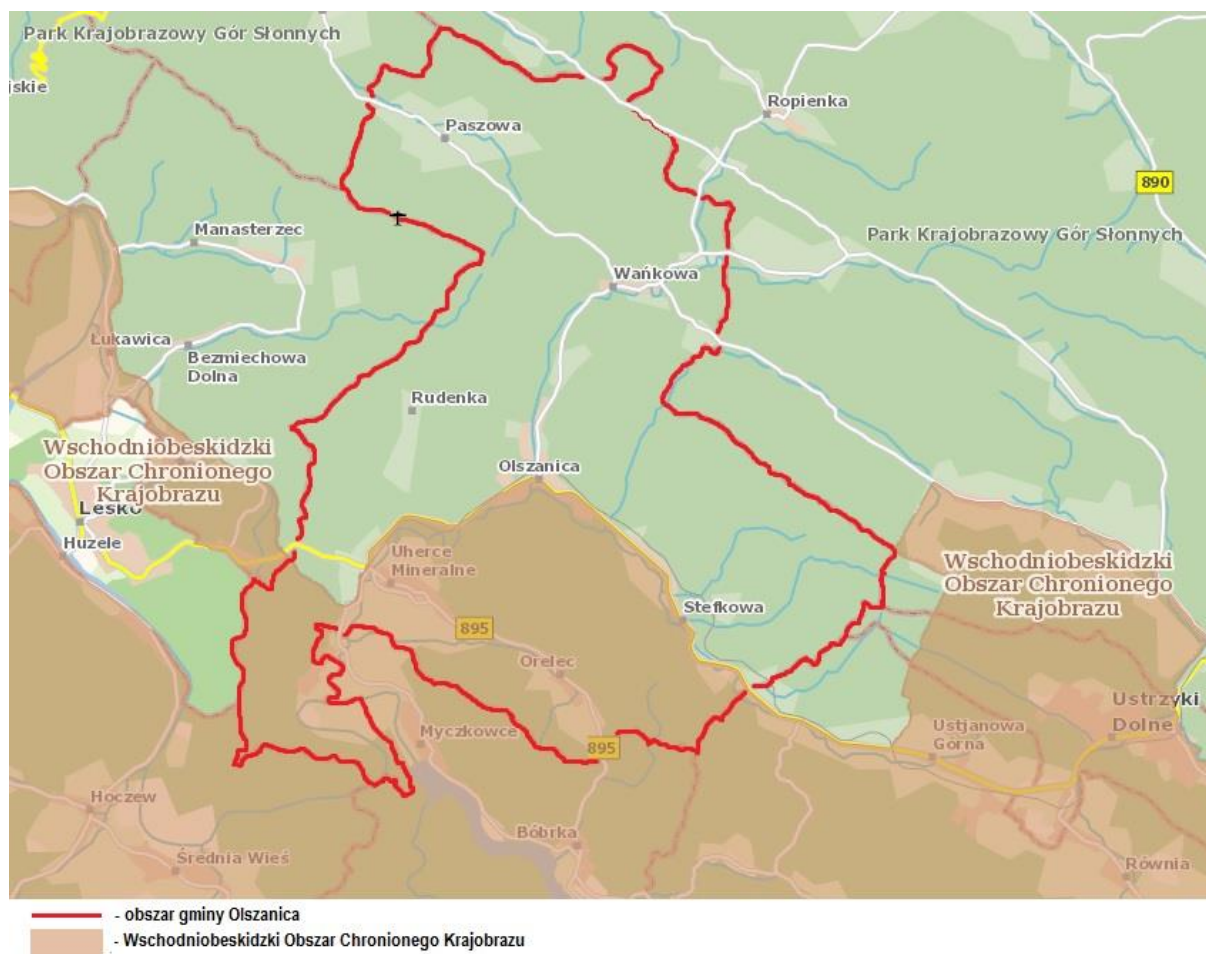
Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoserwis.gdos.gov.pl

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny, które są chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz oraz są wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcję korytarzy ekologicznych. Na badanym terenie ustanowiony został Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu, obejmujący południową i południowo-zachodnią część gminy Olszanica – teren nieobjęty Parkiem Krajobrazowym Gór Słonnych.

Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu charakteryzuje się wysokim stopniem lesistości, a w drzewostanach dominują jodła i buk, a przeważającym zbiorowiskiem jest żyzna buczyna karpacka. Oprócz tego występuje tu bogactwo flory i fauny, co wraz z ukształtowaniem terenu znacząco wpływa na walory krajobrazowe obszaru. Ważnym elementem krajobrazu są liczne potoki i rzeki, które na niektórych odcinkach tworzą malownicze przełomy.

Tereny gminy Olszanica objęte zasięgiem Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, przedstawia poniższa mapa.

Mapa 11 Położenie gminy Olszanica względem Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoserwis.gdos.gov.pl

Obszary Natura 2000 objęte są ochroną przyrody w celu zachowania określonych typów siedlisk przyrodniczych, a także gatunków, które są uważane za cenne i zagrożone. W ramach programu Natura 2000 wyznaczone zostały tzw. specjalne obszary ochrony ptaków oraz specjalne obszary ochrony siedlisk. Wyznaczenie obszarów specjalnej ochrony ptaków ma na celu protekcję populacji dziko występujących gatunków ptaków, utrzymanie i zagospodarowanie ich naturalnych siedlisk, z kolei celem wyznaczenia specjalnych obszarów ochrony siedlisk jest ochrona siedlisk przyrodniczych, populacji i siedlisk roślin oraz zwierząt, a także odtworzenie siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony gatunków roślin lub zwierząt.

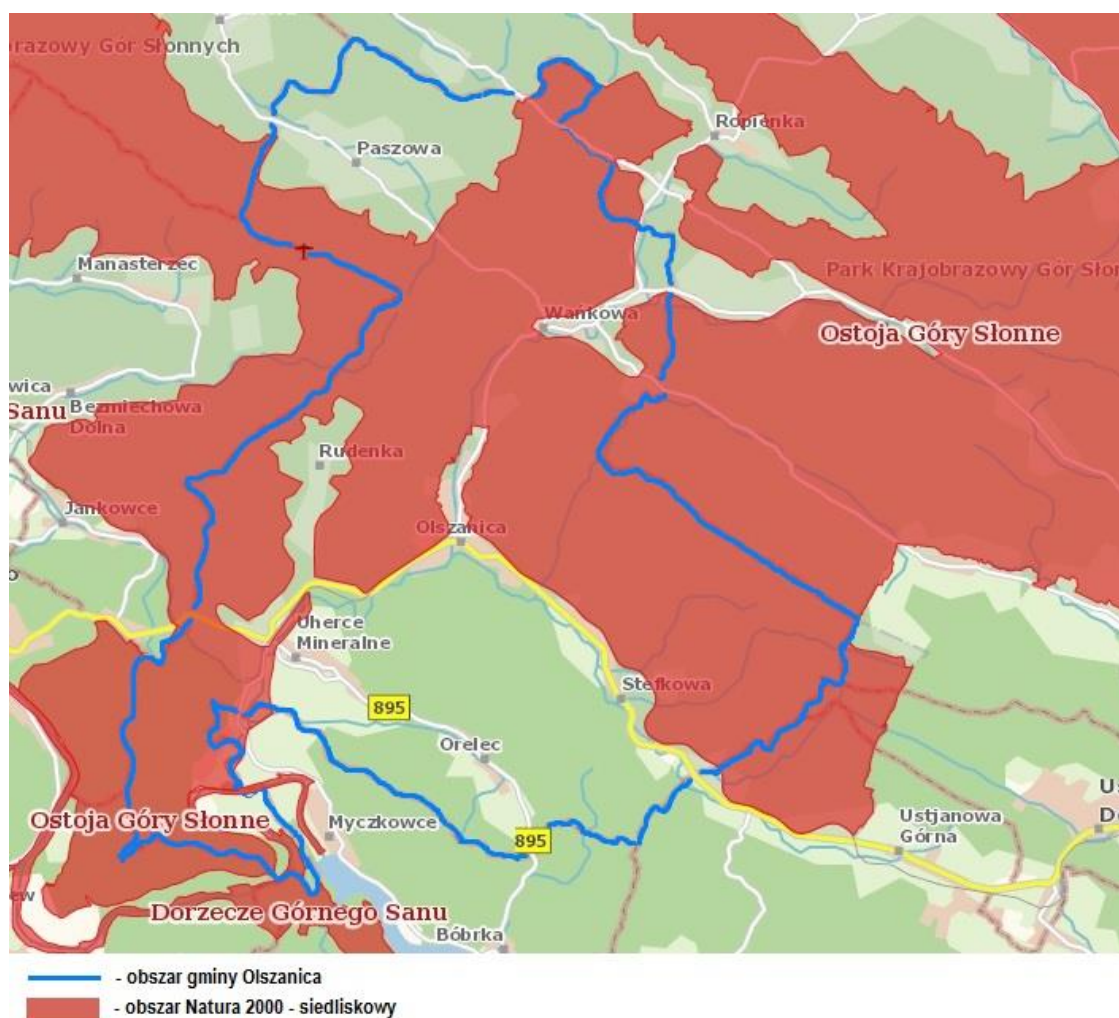
Na terenie gminy Olszanica występuje specjalny obszar ochrony ptaków – Góry Słonne, a także 2 specjalne obszary ochrony siedlisk – Ostoja Góry Słonne oraz Dorzecze Dolnego Sanu, których lokalizacje przedstawiają poniższe mapy.

Mapa 12 Specjalne obszary ochrony ptaków – Natura 2000 na terenie gminy Olszanica

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoserwis.gdos.gov.pl

Mapa 13 Specjalne obszary ochrony siedlisk – Natura 2000 na terenie gminy Olszanica

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoserwis.gdos.gov.pl

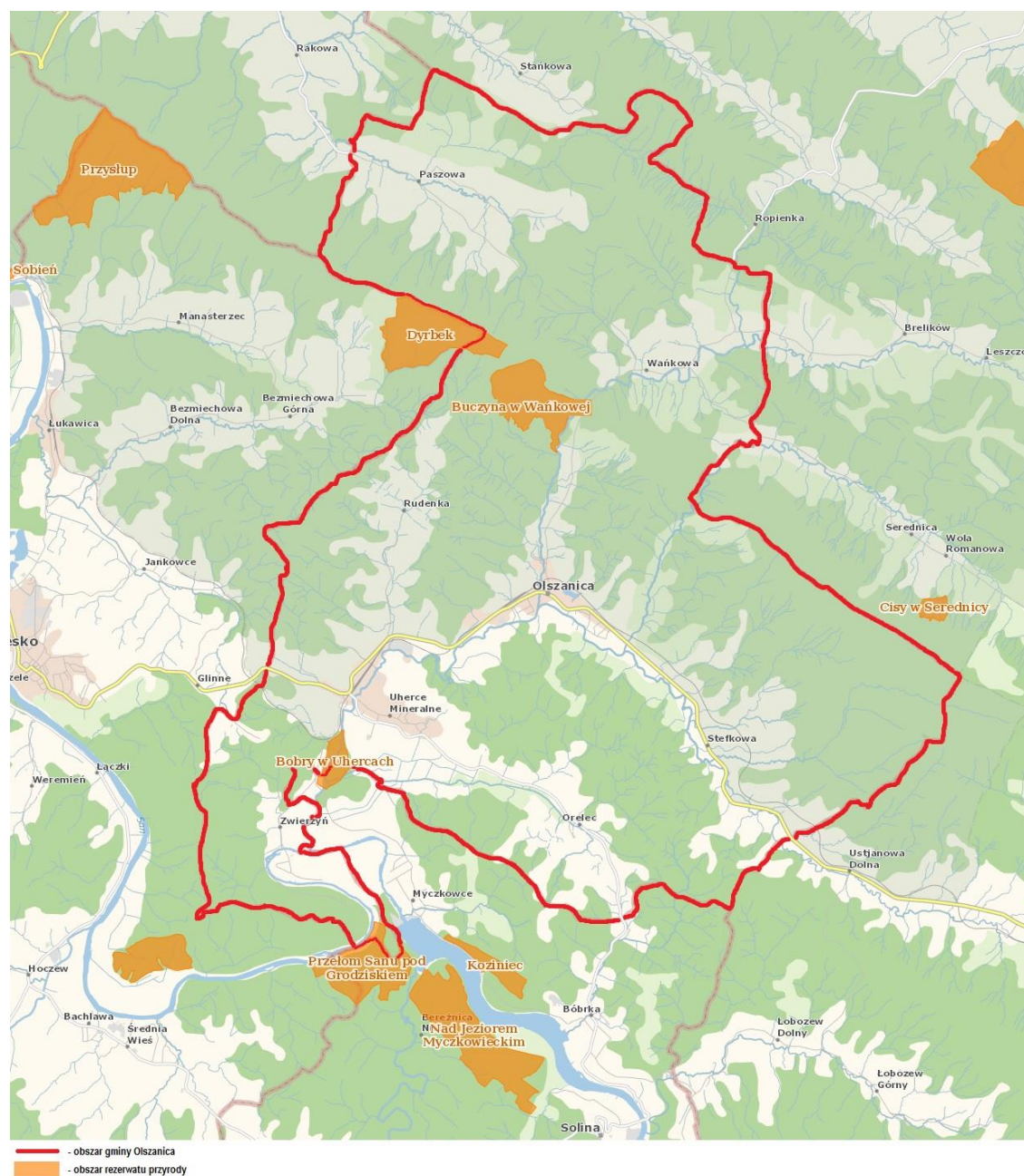
Jak przedstawiają powyższe mapy, obszar objęty specjalną ochroną ptaków – Góry Słonne obejmuje północną, wschodnią i zachodnią część gminy Olszanica, w pasie powyżej drogi krajowej nr 84. Obszar Natura 2000 Góry Słonne jest cenną ostoją ptaków, a z występujących tu gatunków, znaleźć tu można populacje, m. in. bociana białego, derkacza, dzięcioła trójpalczastego, drozda obrożnego, orlika krzykliwego, orła przedniego, puchacza, czy też puszczyka uralskiego.

Specjalne obszary ochrony siedlisk – Ostoja Góry Słonne oraz Dorzeczce Górnego Sanu, obejmują centralną, północno-wschodnią, wschodnią, południowo-zachodnią i zachodnią część gminy Olszanica, wyłączając tereny zurbanizowane miejscowości Olszanica, Rudenka, Stefkowa i Wańkowa. Na obszarach tych występują liczne cenne siedliska przyrodnicze obejmujące elementy flory i fauny, określone w załączniku do tzw. Dyrektywy Siedliskowej.

Kolejną formą ochrony przyrody, występującą na badanym obszarze są rezerваты przyrody. Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, rezerваты obejmują obszary zachowane w stanie naturalnym lub nieznacznie zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, zwierząt i grzybów, a także twory i składniki przyrody nieożywionej, które wyróżniają się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi, lub walorami krajobrazowymi. Na terenie gminy Olszanica występują cztery rezerваты przyrody: „Boby

w Uhercach”, „Buczyna w Wańkowej”, „Dyrbek” oraz „Przełom Sanu pod Grodziskiem”, których lokalizację przedstawiono na poniższej mapie.

Mapa 14 Rezerваты przyrody na terenie gminy Olszanica

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoserwis.gdos.gov.pl

Rezerwat przyrody „Bobry w Uhercach” położony jest w dolinie rzeki Olszanki, w obrębie Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 Ostoja Góry Słonne, który powstał w celu zachowania siedliska zajmowanego przez bobra europejskiego. Obszar chroniony obejmuje meandrującą rzekę Olszankę oraz znajdujące się przy niej dawne wyrobiska żwiru. Występują tu łągi wierzbowo-topolowe oraz zarośla wierzbowe.

Rezerwat przyrody „Buczyna w Wańkowej” położony po zachodniej stronie drogi z Wańkowej do Olszanicy, w obrębie Parku Krajobrazowego Gór Słonnych, specjalnego obszaru

ochrony ptaków Natura 2000 Góry Słonne oraz specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 Ostoja Góry Słonne. Rezerwat ten obejmuje ochroną buczynę karpacką oraz lasy łąkowe i grąd.

Rezerwat przyrody „Dyrbek” położony jest w bliskiej odległości rezerwatu „Buczyna w Wańkowej”, w większej części na terenie gminy Lesko. Przedmiotem jego ochrony jest naturalne zbiorowisko buczyny karpackiej, a bytuje tu wiele cennych gatunków ptaków, jak m. in. orlik krzykliwy, puchacz, bocian czarny, czy też puszczyk uralski.

Rezerwat przyrody „Przełom Sanu pod Grodziskiem” obejmuje atrakcyjny krajobrazowo przełom rzeki San i tereny nad Zbiornikiem Myczkowce poniżej elektrowni w Zwierzyniu. Celem ochrony tego obszaru jest zachowanie części doliny Sanu wraz ze wzgórzem Grodzisko i porastających go lasów z licznymi gatunkami roślin chronionych i rzadkich w runie.

Oprócz wyżej wskazanych form ochrony przyrody, na terenie gminy Olszanica ustanowione zostały również pomniki przyrody, za które uznaje się pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów. W gminie Olszanica za pomniki przyrody uznano:

- wodospad w Uhercach Mineralnych
- Orelecki kamień;
- lipa szerokolistna w Uhercach Mineralnych;
- jodła pospolita w Zwierzyniu.

5.4.2 Dziedzictwo kulturowe

Ważnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego jest również dziedzictwo kulturowe, związane ściśle z tradycją, historia oraz tożsamością danej społeczności i obejmujące elementy materialne, jak np. zabytki architektury oraz niematerialne, jak np. zwyczaje, obrzędy, tradycyjna wiedza i praktyki. Ochrona dziedzictwa jest szczególnie ważna dla zachowania tożsamości i wartości dla przyszłych pokoleń.

Najstarszą miejscowością na terenie gminy Olszanica są Uherce Mineralne, o których pierwsza wzmianka w źródłach pochodzi z 1436 roku, jednak założone zostały jeszcze wcześniej, wchodząc w skład sobieńskich dóbr rodu Kmitów, a wcześniej na tym obszarze znajdowały się najprawdopodobniej osady zaludnione przez ludność węgierską. W 1436 roku założona również została na prawie wołoskim miejscowość Olszanica, wchodząca również w skład sobieńskich dóbr Kmitów. Z 1488 i 1489 roku pochodzą natomiast najstarsze wzmianki o wsiach: Paszowa, Stefkowa (wówczas jako Stephowa Wola), która należała do Kmitów oraz Wańkowa, jako osada założona przez kniazia Wańcza. Z kolei pierwsze informacje o miejscowości Rudenka pochodzą z 1526 roku, a w lustracji królewskiej, przeprowadzonej w 1580 roku, pojawiły się wzmianki o wsiach Zwierzyń i Orelec.

Na przestrzeni wieków tereny dzisiejszej gminy Olszanica przechodziły w posiadanie kolejnych prywatnych właścicieli, którym zawdzięczały swój dynamiczny rozwój, który przerywały najazdy tatarskie, a także prywatne wojny magnatów i szlachty sanockiej. Znaczący wpływ na rozwój tego obszaru miało również strategiczne położenie i funkcjonowanie ważnych szlaków komunikacyjnych. Swoje piętno w historii gminy Olszanica odcisnęła w szczególności II wojna światowa, kiedy to tereny te znajdowały się najpierw pod okupacją sowiecką, a następnie niemiecką, podczas której dochodziło do regularnych represji ludności pochodzenia polskiego

i żydowskiego, ze strony Ukraińców. Po zakończeniu wojny, wiele miejscowości ucierpiało wskutek ataków Ukraińskiej Armii Powstańczej, która dokonywała aktów zbrodni na mieszkańcach polskiej narodowości oraz zniszczeń budynków administracyjnych i mieszkalnych. Wskutek akcji „Wisła” na tych terenach zapanował spokój, doszło do masowych wysiedleń, a opuszczone domostwa zajmowali nowi osadnicy z różnych części kraju.

W II połowie XIX roku duże ożywienie gospodarcze dla obszaru dzisiejszej gminy Olszanica przyniosło wydobywanie ropy naftowej, której złoża występowały bogato na tym terenie. Uherce Mineralne były pierwszą miejscowością z regionu Bieszczad, w której przed 1866 rokiem rozpoczęto poszukiwanie ropy, a w 1870 roku powstały tu pierwsze szyby kopane w sąsiedztwie naturalnych wycieków ropy naftowej. Z kolei w 1877 roku rozpoczęto eksploatację ropy naftowej na skalę przemysłową. Rozwój kopalni został zahamowany wskutek pożaru, który nastąpił w 1896 roku i strawił 18 szybów i rafinerię. Próba wznowienia wydobywania nastąpiła w 1912 roku, jednak tym razem na przeszkodzie stanął wybuch I wojny światowej i zaniechano dalszego wydobywania.

Oprócz Uherzec Mineralnych, wydobywanie ropy naftowej w XIX wieku odbywało się również w miejscowości Wańkowa, gdzie funkcjonowało 11 studni kopanych, a pochodzącą stamtąd destylowaną ropę i świece parafinowe sprzedawano w Ustrzykach Dolnych, Lesku, Przemyślu i Rzeszowie. Wydobywanie ropy rozwinęło się w Wańkowej w okresie międzywojennym, kiedy to kopalnię przejęła francuska spółka, a następnie polski duży koncern naftowy.

Gmina Olszanica charakteryzuje się bogatym dziedzictwem kulturowym, które wynika z wielokulturowej historii, występujących tu licznych zabytków architektury, głównie sakralnej oraz zachowanych tradycji. Do najważniejszych zabytków, znajdujących się na terenie gminy można zaliczyć przede wszystkim:

- zabytkowy zespół pałacowy w Olszanicy, pochodzący z 1905 roku, z secesyjno-romantycznym pałacem Jordanów, otoczonym malowniczą fosą oraz 7-hektarowym dworskim parkiem krajobrazowym, obecnie znajduje się tu Ośrodek Konferencyjno-Wypoczynkowy;
- Kościół pw. Matki Bożej Pocieszenia w Olszanicy, stanowiąca dawną murowaną cerkiew grekokatolicką pw. Zaśnięcia Matki Bożej z 1923 roku;
- Kościół pw. św. Biskupa Stanisława w Uhercach Mineralnych, wybudowany w latach 1754-1757, który okala dwumetrowy mur obronny z otworami strzelniczymi;
- Cerkiew grekokatolicka pw. Zmartwychwstania Chrystusa w Zwierzyniu z lat 1750-1799, pełniąc obecnie funkcję rzymskokatolickiego kościoła pw. św. Jana Chrzciciela i należy do parafii w Myczkowcach;
- dawna drewniana cerkiew grekokatolicka pw. Narodzenia Św. Anny w Orelcu, pochodząca z 1740 roku;
- dawna drewniana cerkiew grekokatolicka pw. Soboru Matki Bożej w Rudence, pochodząca z 1843 roku;
- Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Stefkowej (dawna drewniana cerkiew grekokatolicka pw. św. Paraskewii), pochodzący z 1840 roku;
- Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej w Wańkowej (dawna drewniana trójdzielna cerkiew grekokatolicka pw. św. Męczennicy Paraskewii), pochodząca z 1726 roku;
- Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Paszowej (dawna drewniana cerkiew grekokatolicka Soboru Bogurodzicy), zbudowany w latach 1775-1799.

Zdjęcie nr 1 Zespół pałacowy w Olszanicy

Źródło: www.e-turysta.pl

Zdjęcie 2 Kościół pw. św. Biskupa Stanisława w Uhercach Mineralnych

Źródło: www.uherce.przemyska.pl

Zdjęcie nr 3 Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej w Wańkowej

Źródło: www.wikipedia.org

Zdjęcie nr 4 Cerkiew grekokatolicka pw. Soboru Matki Bożej w Rudence

Źródło: www.wikipedia.org

Oprócz wyżej wymienionych, na terenie gminy znajdują się inne obiekty dziedzictwa kulturowego, pozwalające zachować historię tego miejsca, jak m. in. cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej w Uhercach Mineralnych, gdzie spoczywają żołnierze rosyjscy, niemieccy i austro-węgierscy polegli w czasie operacji gorlickiej; murowany Dom Ubogich w Uhercach Mineralnych, wzniesiony w celu niesienia pomocy ubogich, gdzie obecnie mieści się minigaleria prezentująca twórczość miejscowych artystów; drewniane i murowane kapliczki przydrożne; cmentarze cerkiewne; Mogiła Tatarska, gdzie według tradycji ma spoczywać wódz tatarski, który zginął w bitwie w 1672 roku; miejsce martyrologii – pomnik Żydów (chasydów) z okolicznych miejscowości, zamordowanych przez hitlerowców.

5.4.3 Planowanie przestrzennej

Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Olszanica określa Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Olszanica przyjęte uchwałą Rady Gminy Olszanica Nr XXVIII/210/2001 z dnia 21 grudnia 2001 r.

Studium określa politykę przestrzenną gminy, lokalne zasady gospodarowania przestrzenią przy uwzględnieniu celów i kierunków polityki przestrzennej, określonych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województwa, planie zagospodarowania przestrzennego województwa i strategii rozwoju gminy. W tym zakresie fundamentalne znaczenie mają zasady ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.

Ład przestrzenny jest określany, jako ukształtowanie powierzchni, które tworzy harmonijną całość i uwzględnia w sposób uporządkowany wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Z kolei zrównoważony rozwój jest to rozwój społeczno-gospodarczy, w którym występuje proces integracji działań politycznych, społecznych i gospodarczych, mając na względzie zachowanie równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb społeczności lub obywateli, zarówno w chwili obecnej jak i dla przyszłych pokoleń.

Studium jest sporządzane dla obszaru znajdującego się w granicach administracyjnych gminy oraz pełni trzy podstawowe funkcje:

- 1) stanowi akt polityki przestrzennej gminy, określający strategię rozwoju przestrzennego;
- 2) wpływa na zasady kształtowania przestrzeni, określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, koordynując ich ustalenia;
- 3) może stanowić ofertę dla przyszłych inwestorów, będąc jednym z ważniejszych elementów programu rozwoju gminy.

W celu kształtowania zabudowy oraz wskaźników zagospodarowania terenu tworzone są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na działkach gminnych i prywatnych, umożliwiające przyjęcie wieloletniego kierunku działań standaryzujących ład i porządek przestrzenny oraz stwarzające możliwość zrównoważonego rozwoju podstawowej infrastruktury komunalnej i społecznej oraz sprawniejszego zasiedlania obszarów gminy. Obligatoryjnie realizowane są programy i projekty zmierzające do harmonizacji i kształtowania przestrzeni publicznej.

Na koniec 2021 r. na terenie gminy Olszanica obowiązywało 9 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym 4 sporządzone na podstawie ustawy z dnia 27 marca

2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Powierzchnia terenów objętych planami wynosiła łącznie 19,5 ha, co stanowił 0,2 % całkowitej powierzchni gminy.

Tabela 32 Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Olszanica według stanu na dzień 31.12.2021 r.

Nazwa planu	Powierzchnia objęta planem	Funkcja wiodąca terenu objętego planem	Podstawa prawna
Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Uherce I	0,49 ha	Zabudowa mieszkaniowa i usługowa	Uchwała nr XVI//122/2000 z dnia 5 czerwca 2000 r.
Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Uherce II	0,22 ha	Zabudowa mieszkaniowa i usługowa	Uchwała nr XVI//123/2000 z dnia 5 czerwca 2000 r.
Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Wańkowa I	0,52 ha	Zabudowa mieszkaniowa i usługowa	Uchwała nr XVI//124/2000 z dnia 5 czerwca 2000 r.
Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Rudenka I	6,25 ha	Zabudowa usługowa i mieszkaniowa	Uchwała nr XVI//126/2000 z dnia 5 czerwca 2000 r.
Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Rudenka II	0,90 ha	Zabudowa usługowa i mieszkaniowa	Uchwała nr XVI//127/2000 z dnia 5 czerwca 2000 r.
Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Zwierzyń I/2002	2,51 ha	Zabudowa turystyczno-usługowa	Uchwała nr VIII/63/2003 z dnia 28 sierpnia 2003 r.
Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Orelec I	0,29 ha	Zabudowa usług kultu religijnego	Uchwała nr VI/39/2003 z dnia 28 kwietnia 2003 r.
Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Orelec II	0,32 ha	Zabudowa mieszkaniowa	Uchwała nr VIII/64/2003 z dnia 28 sierpnia 2003 r.
Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Uherce Mineralne III	8,0 ha	Plan ustala tereny o różnym przeznaczeniu	Uchwała nr XXIII/175/2005 z dnia 30 września 2005 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Przestrzennej Gminy Olszanica

Optymalnym rozwiązaniem w kształtowaniu polityki przestrzennej gminy byłoby uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich terenów zurbanizowanych gminy Olszanica. Jednak w obecnej sytuacji ekonomicznej gminy oraz obowiązujących przepisów prawnych dot. ochrony przyrody, jest to rozwiązanie trudne i czasochłonne w realizacji.

Ze względu na mały odsetek terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, zagospodarowanie przestrzenne jest realizowane poprzez wydawanie przewidzianych prawem decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W 2021 r. na terenie gminy Olszanica wydanych zostało 43 decyzji o warunkach zabudowy oraz 13 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Łącznie na przestrzeni lat 2017-2021 wydane zostały 243 decyzje o warunkach zabudowy oraz 51 decyzji

o ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Dane dotyczące wydawanych decyzji na przestrzeni lat 2017-2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 33 Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie gminy Olszanica

Rodzaj decyzji	2017	2018	2019	2020	2021
Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	3	5	17	13	13
Decyzje o warunkach zabudowy, w tym:	53	60	43	43	43
- decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	43	40	34	28	26
- decyzje dotyczące zabudowy usługowej	7	12	6	6	10
- decyzje dotyczące innej zabudowy	3	8	3	9	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

5.4.4 Mieszkalnictwo

Ważnym elementem rozwoju lokalnego w gminie jest mieszkalnictwo, związane z wielkością zasobów mieszkaniowych oraz warunkami mieszkaniowymi. Mieszkalnictwo ściśle wiąże się również z polityką przestrzenną, ze względu na jej rolę w kształtowaniu przestrzeni, decydując o sposobie użytkowania terenu. Według danych GUS z 2020 roku, na terenie gminy Olszanica znajdowało się 1 345 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 122 377 m², a w stosunku do roku 2017 ich liczba wzrosła o 30.

Dane dotyczące zasobów mieszkaniowych w gminie Olszanica w roku 2017 i 2020 przedstawia poniższa tabela. Na dzień opracowania Strategii brak było dostępnych danych z 2021 roku.

Tabela 34 Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Olszanica w roku 2017 i 2020

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2020
Mieszkania	szt.	1 315	1 345
Izby	szt.	5 914	6 072
Powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	118 593	122 377

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Porównując wskaźniki, dotyczące wielkości zasobów mieszkaniowych w gminie Olszanica ze wskaźnikami dla powiatu leskiego i województwa podkarpackiego za rok 2020 można zauważyć, że w zakresie przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę, mieszkań na 1000 mieszkańców oraz przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie, kształtują się one niekorzystnie dla gminy Olszanica. W gminie większa niż w powiecie i w województwie była przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie, z kolei mniejsza przeciętne powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę oraz liczba mieszkań na 1000 mieszkańców. W gminie większa niż w powiecie i województwie była również przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania, na co wpływ miał głównie rodzaj zabudowy gminie, tj. budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne.

Dane dotyczące wskaźników z zakresu zasobów mieszkaniowych dla roku 2020 w gminie Olszanica, powiecie leskim i województwie podkarpackim przedstawia poniższa tabela. Na dzień opracowania Strategii brak było dostępnych danych z 2021 roku.

Tabela 35 Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych w gminie Olszanica, powiecie leskim i województwie podkarpackim dla roku 2020

Wskaźnik	Gmina Olszanica	Powiat leski	Województwo podkarpackie
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	91,0	89,4	82,4
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m ²	25,1	28,2	26,7
Mieszkania na 1000 mieszkańców	279,3	320,4	327,9
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,58	3,12	3,05

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

O warunkach mieszkaniowych, oprócz takich czynników jak powierzchnia mieszkania, w tym powierzchnia przypadająca na 1 osobę, czy też przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie, decyduje również wyposażenie w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne, do których można zaliczyć łazienkę, ustęp spłukiwany, wodociąg, centralne ogrzewanie oraz gaz sieciowy.

Na przestrzeni ostatnich lat, ogółem w skali kraju można zauważyć wzrost liczby mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne. Najwięcej mieszkań na terenie gminy Olszanica w 2020 roku wyposażonych było w wodociąg – 94,6 % ogółu mieszkań. Ustęp spłukiwany posiadało 91,2 % ogółu mieszkań, łazienkę – 88,4 %, centralne ogrzewanie – 73,2 %, natomiast gaz sieciowy zaledwie 1,5 ogółu mieszkań. Od roku 2017 do końca 2020, liczba mieszkań przyłączonych do sieci wodociągowej, wyposażonych w ustęp spłukiwany, łazienkę oraz posiadających centralne ogrzewanie wzrosła o 30, z kolei dostęp do sieci gazowej uzyskało 13 mieszkań.

Liczbę mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne oraz ich udział w liczbie ogólnej mieszkań na terenie gminy Olszanica w roku 2017 i 2020 przedstawia poniższa tabela. Na dzień opracowania Strategii brak było dostępnych danych z 2021 roku.

Tabela 36 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczne i sanitarne na terenie gminy Olszanica

Wyszczególnienie	2017		2020	
	Liczba mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne	% ogółu mieszkań	Liczba mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne	% ogółu mieszkań
Wodociąg	1 242	94,4	1 272	94,6
Ustęp spłukiwany	1 197	91,0	1 227	91,2
Łazienka	1 159	88,1	1 189	88,4
Centralne ogrzewanie	954	72,5	984	73,2
Gaz sieciowy	7	0,5	20	1,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie gminy Olszanica można zauważyć wzrost liczby mieszkań, co jest trendem zarówno w województwie podkarpackim ogółem, jak i w skali kraju. W tym okresie oddano łącznie do użytkowania 62 mieszkania o powierzchni 8 674 m².

Tabela 37 Budownictwo mieszkaniowe w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017 - 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
Budynki mieszkalne oddane do użytkowania	szt.	11	10	13	14	14
Oddane mieszkania ogółem	szt.	12	10	13	14	14
Ilość izb ogółem	szt.	77	55	68	75	86
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	1 803	1 330	1 537	1 808	2 196

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Pomocne w określeniu sytuacji w budownictwie mieszkaniowym na danym obszarze oraz tendencji zachodzącej w tej kwestii, są opracowane przez GUS wskaźniki budownictwa mieszkaniowego, m. in. mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności, przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania oraz nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności.

Według danych GUS z 2021 r., wartość wskaźnika liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności wyniosła w gminie Olszanica – 2,9, co było znacznie niższym wynikiem w stosunku do wartości wskaźnika dla powiatu leskiego (4,0) oraz województwa podkarpackiego (4,7). Przyczyną takiego stanu rzeczy jest charakterystyka gminy, obejmującą tereny wiejskie, a budownictwo mieszkaniowe nie rozwija się tu tak, jak w przypadku dużych ośrodków miejskich, gdzie pojawia się między innymi spora liczba nowych osiedli budynków mieszkalnych wielorodzinnych. Uwarunkowania demograficzne, a także rynek pracy mają zasadniczy wpływ na sytuację w budownictwie mieszkaniowym, co przejawia się skalą rozwoju mieszkalnictwa na danym obszarze.

Na terenie gminy Olszanica do użytkowania oddawane są mieszkania w budynkach jednorodzinnych, brak natomiast jest oddawanych mieszkań w budynkach wielorodzinnych. Potwierdzają to wskaźniki przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania oddanego do użytkowania, a także nowych budynków mieszkalnych na 1000 ludności w stosunku do mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności – wskaźnik dotyczący mieszkań był równy wskaźnikowi dla budynków mieszkalnych. Najmniejszy udział mieszkań w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych w stosunku do ogółu mieszkań oddanych do użytkowania występował w województwie podkarpackim ogółem, gdzie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania była znacznie mniejsza niż w gminie oraz występowała dysproporcja pomiędzy wskaźnikami mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności, a nowymi budynkami mieszkalnymi na 1000 ludności.

Dane dotyczące wskaźników z zakresu budynków mieszkalnych i mieszkań oddanych do użytku dla roku 2021 w gminie Olszanica, powiecie leskim oraz w województwie podkarpackim, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 38 Wskaźniki dotyczące budownictwa mieszkaniowego w gminie Olszanica, powiecie leskim oraz w województwie podkarpackim dla roku 2021

Wskaźnik	Gmina Olszanica	Powiat leski	Województwo podkarpackie
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	2,9	4,0	4,7

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m2	156,9	149,4	110,5
Nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności	2,9	4,0	3,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

5.4.5 Infrastruktura techniczna i gospodarka odpadami komunalnymi

Infrastruktura techniczna

Istotny wpływ na jakość życia na danym obszarze ale także na procesy rozwojowe w gminie ma dostępna infrastruktura techniczna. Do głównych celów jednostek samorządu terytorialnego zalicza się tworzenie jak najlepszych warunków do zamieszkania, prowadzenia działalności gospodarczej, realizacji usług społecznych, komunalnych oraz administracyjnych. Głównymi elementami infrastruktury technicznej, znacząco wpływającymi na jakość życia mieszkańców jest infrastruktura drogowa oraz infrastruktura wodno-kanalizacyjna, na którą składają się m. in. ujęcia i stacje uzdatniania wody, sieci przesyłowe i rozdzielcze, przyłącza wodociągowe i kanalizacyjne, zbiorcze i indywidualne oczyszczalnie ścieków, przepompownie ścieków oraz kanały ściekowe.

Infrastruktura drogowa ściśle wiąże się z dostępnością komunikacyjną gminy, która jest czynnikiem determinującym wielopłaszczyznowy rozwój społeczno – gospodarczy, a także czynnikiem napędu gospodarczego, będącym elementem kluczowym do poprawy jakości życia mieszkańców. Główny wpływ na dostępność komunikacyjną ma stan i rodzaj dróg oraz możliwe połączenia z innymi miastami i miejscami, będącymi celem podróży. Dostępność ma ogromne znaczenie zarówno dla transportu osobowego, jak i transportu towarowego.

Drogi publiczne ze względu na funkcję w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2022 poz. 1693 z późn. zm.) na następujące kategorie:

- drogi krajowe,
- drogi wojewódzkie,
- drogi powiatowe,
- drogi gminne.

Zasadniczą cechą systemu komunikacyjnego gminy Olszanica jest jej ścisły związek z drogą krajową nr 84 Sanok – Przejście Graniczne w Krościenku. Droga ta przecina gminę na dwie części co daje bardzo dobre połączenie wszystkich miejscowości gminy z systemem dróg krajowych oraz stwarza możliwości do rozwoju gospodarczego. Od drogi krajowej, w miejscowości Uherce Mineralne rozpoczyna bieg droga wojewódzka nr 895, która poprzez Orelec łączy się z miejscowością Myczków w gminie Solina.

Kolejnym typem dróg na terenie gminy Olszanica są drogi powiatowe o łącznej długości ok. 24,57 kilometrów. Przez obszar gminy przebiegają następujące drogi powiatowe:

- nr 2272R Uherce Mineralne – Myczkowce – Bóbrka;
- nr 2271R Podkamionka – Zwierzyń – Średnia Wieś;
- nr 2293R Olszanica – Ropienka – Wojtkówka;
- nr 2264R Uherce Mineralne – Rudenka;
- nr 2225R Tyrawa Wołoska – Wańkowa;

- nr 2226R Rakowa – Stańkowa – Ropienka;
- nr 2269R Wańkowa – Dźwiniacz – Brzegi Dolne;
- nr 2268R Wańkowa – Leszczowate – Łodyna.

Uzupełnieniem sieci dróg na terenie gminy Olszanica są drogi gminne o charakterze lokalnym, zapewniające połączenia pomiędzy sołectwami, których łączna długość wynosi 18,1 km, a także drogi wewnętrzne. Drogi te znajdują się w zróżnicowanym stanie technicznym, a utrzymywane są poprzez przeprowadzanie remontów nawierzchni lub też przebudowę. Najwięcej trudności sprawia utrzymanie dróg o nawierzchni żwirowej oraz tłuczniowej, na których często na skutek niesprzyjających warunków atmosferycznych powstają liczne wyboje i koleiny, co daje konieczność kolejnych remontów. W miarę posiadanych środków finansowych na drogach gminnych są wykonywane nawierzchnie asfaltowe. Na bieżąco są również remontowane drogi dojazdowe do pól. Obecnie do najpilniejszych potrzeb w zakresie przebudowy infrastruktury drogowej jest remont mostu w Zwierzyniu, który jest w złym stanie technicznym oraz przebudowa wiaduktu kolejowego w Olszanicy.

Niekorzystną cechą istniejącego układu komunikacyjnego w gminie Olszanica jest brak podziału przestrzeni drogowej dla uczestników ruchu. Ten problem w szczególności dotyczy rowerzystów i pieszych, którzy z braku wydzielonych chodników i ścieżek rowerowych poruszają się po jezdni. Istniejące już chodniki wymagają uzupełnienia i rozwoju w kierunku rozbudowy. Niewielka część dróg gminnych o niskim natężeniu ruchu spełnia techniczne warunki ciągów pieszo – jezdnych.

Kolejnym elementem infrastruktury technicznej jest sieć wodociągowa. Zadania w zakresie dostarczania wody na terenie gminy Olszanica realizowane są przez Urząd Gminy Olszanica. Według danych GUS z 2021 roku, na terenie gminy Olszanica długość eksploatowanej sieci wodociągowej wyniosła 13,3 km, natomiast liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 158. Do sieci wodociągowej podłączonych było 18,0 % budynków mieszkalnych, a korzystało z niej 23,8 % ogółu ludności gminy. Średnie roczne zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca wyniosło 3,6 m³. Na terenie gminy znajdują się dwa ujęcia wody podziemnej w miejscowościach Olszanica i Wańkowa, zaopatrujące w wodę te miejscowości.

Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w gminie Olszanica w roku 2017 i 2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 39 Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w gminie Olszanica w roku 2017 oraz 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość eksploatowanej sieci wodociągowej	km	13,3	13,3
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	145	158
Budynki mieszkalne podłączone do sieci wodociągowej – w % ogółu budynków mieszkalnych	%	18,1	18,0
Korzystający z sieci wodociągowej – w % ogółu ludności	%	23,0	23,8
Awarie sieci wodociągowej	szt.	2	4
Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	18,6	17,1

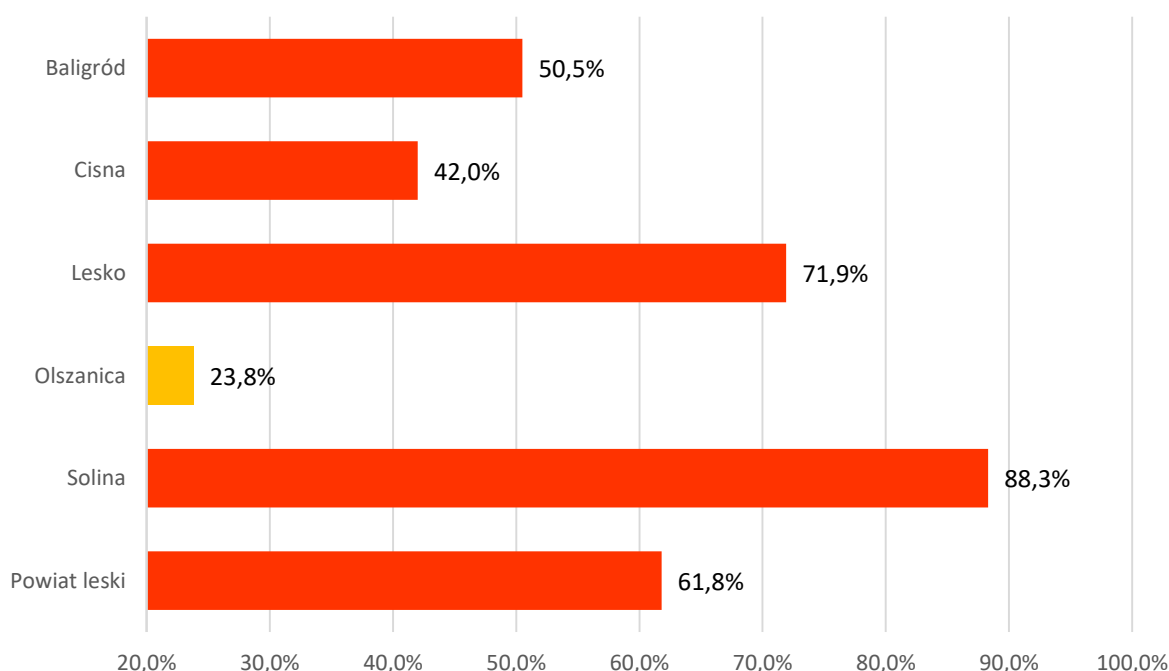
Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	m3	3,7	3,6
--	----	-----	-----

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Niekorzystnie pod względem udziału osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem, gmina Olszanica wypada na tle pozostałych gmin powiatu leskiego. Powiat leski jest zwodociągowany na średnim poziomie – 61,8 % ludności powiatu korzysta z sieci wodociągowej. Najmniejsza wartość w tej kwestii występuje w gminie Olszanica – 23,8 %, natomiast najlepiej zwodociągowaną gminą w powiecie jest gmina Solina – 88,3 % korzystających z sieci wodociągowej.

Dane dotyczące udziału osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem w gminach powiatu leskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 19 Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w gminach powiatu leskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Działalność w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków, tak samo jak w przypadku zaopatrzenia w wodę prowadzi Urząd Gminy Olszanica. Na terenie gminy działają dwie oczyszczalnie – w miejscowości Uherce Mineralne i Wańkowa. Oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna w miejscowości Uherce Mineralne, wybudowana została w 2020 roku w ramach projektu realizowanego z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020. Celem bezpośrednim projektu był wzrost liczby ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków w Aglomeracji Uherce Mineralne. Oczyszczone ścieki komunalne wprowadzane są poprzez istniejący wylot do potoku Kiniańskiego.

Według danych GUS, w 2021 roku długość czynnej sieci kanalizacyjnej wyniosła 19 km, a podłączonych do niej było 16,4 % ogółu budynków mieszkalnych na terenie gminy i korzystało z niej 30,6 % ludności z terenu gminy Olszanica, podczas gdy w 2017 r. długość sieci wynosiła zaledwie 2,2 km długości i korzystało z sieci 9,4 % ludności. W 2021 roku siecią kanalizacyjną

odprowadzonych zostało 91,0 dam³ ścieków bytowych, a w stosunku do roku 2017 ilość ta wzrosła o 85,3 dam³.

Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w gminie Olszanica w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 40 Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w gminie Olszanica w roku 2017 oraz 2021

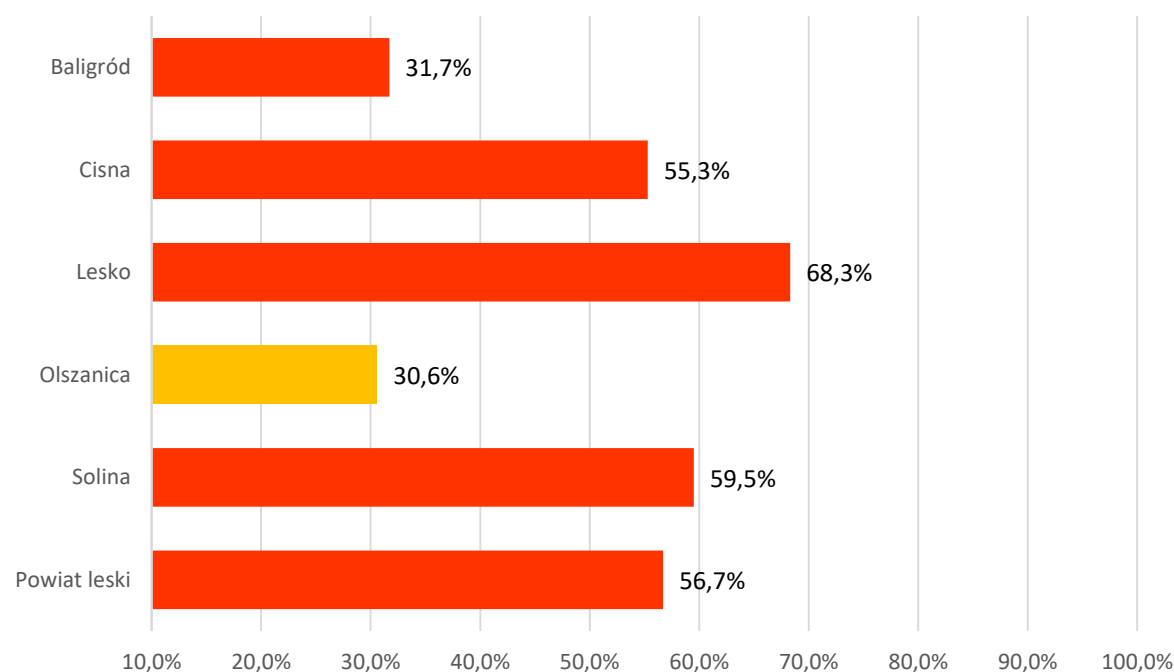
Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	2,2	19,0
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	Km	0,5	0,5
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	9	327
Awarie sieci kanalizacyjnej	szt.	0	1
Ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną	dam ³	5,7	91,0
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	Osoba	467	1 472

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Pod względem udziału osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem, gmina Olszanica w 2021 r. osiągnęła najgorszy wynik w powiecie. Wartość ta kształtowała się na poziomie 30,6 %, natomiast średni wynik dla powiatu leskiego wynosił 56,7 %. Najlepiej skanalizowaną gminą w powiecie była gmina miejsko-wiejska Lesko – 68,3 %.

Dane dotyczące udziału osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem w gminach powiatu leskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 20 Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach powiatu leskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W kwestii dostępu do sieci gazowej, w 2021 roku według danych GUS, odbiorcami gazu na terenie gminy Olszanica było 37 gospodarstw domowych, a liczba ludności korzystająca z sieci gazowej wyniosła 131 osób, tj. 2,7 % ogółu mieszkańców gminy. Długość czynnej sieci gazowej wynosiła natomiast 6,11 km.

Wybrane dane dotyczące sieci gazowej na terenie gminy Olszanica w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 41 Wybrane dane dotyczące sieci gazowej w gminie Olszanica w 2017 i 2021 roku

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość czynnej sieci gazowej	m	4 605	6 110
Czynne przyłącza do budynków ogółem	szt.	22	53
- w tym do budynków mieszkalnych	szt.	16	43
Liczba odbiorców gazu	gosp.	18	37
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp.	15	29
Ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	68	131
Zużycie gazu	MWh	229,8	1 125,4
Zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	MWh	200,3	697,4

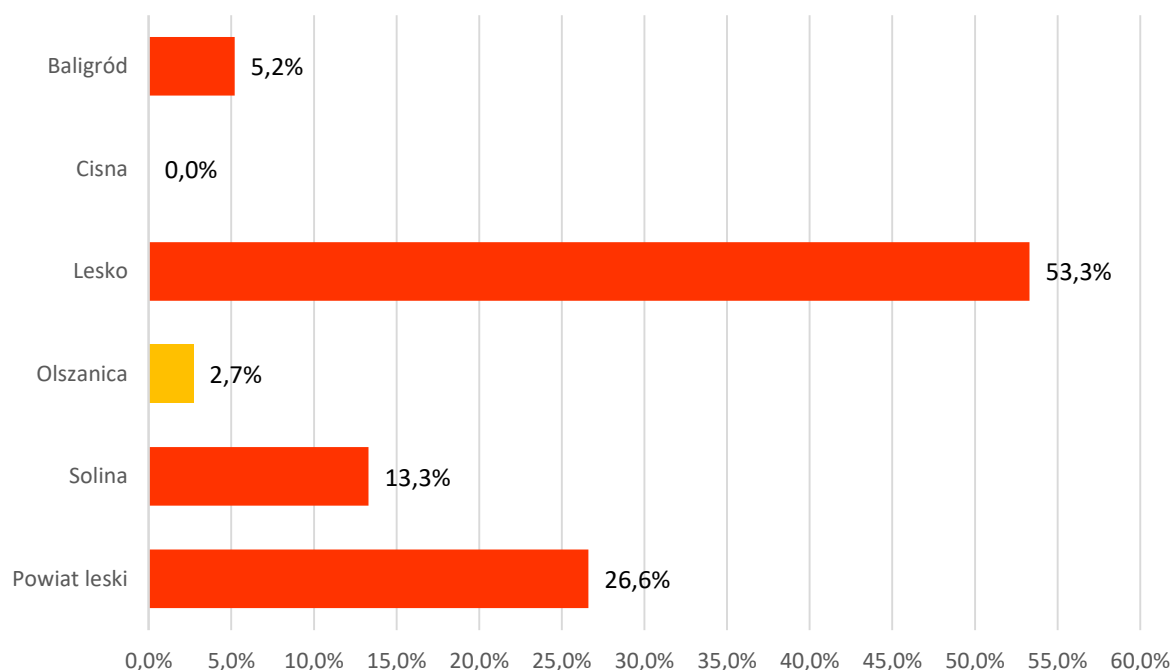
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, na przestrzeni lat 2017-2021 zwiększyła się długość czynnej sieci gazowej oraz liczba odbiorców gazu, w tym również liczba odbiorców ogrzewających mieszkania gazem. Może to świadczyć o zwiększeniu świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie wyboru źródeł ciepła niemających negatywnego wpływu na środowisko. Wciąż jest to jednak mały odsetek mieszkańców i konieczne jest podjęcie działań w tej kwestii.

W gminie Olszanica w 2021 roku występował drugi po gminie Cisna, najniższy poziom gazyfikacji spośród pozostałych gmin powiatu leskiego, kształtujący się na poziomie 2,7 %. Dla porównania, poziom gazyfikacji w powiecie leskim wynosił 26,6 %, natomiast całego województwa podkarpackiego – 74,8 %.

Dane dotyczące udziału osób korzystających z sieci gazowej w liczbie ludności ogółem w gminach powiatu leskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 21 Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności w gminach powiatu leskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na terenie gminy Olszanica istnieje dostęp do sieci szerokopasmowej oraz podejmowane są działania w celu rozwoju tej sieci. W chwili obecnej, sieć ta dostępna jest w miejscowościach: Olszanica, Stefkowa, Uherce Mineralne (dostawcą jest firma Wide-Net II sp. z o. o.) oraz Wańkowa (dostawcą jest firma Transmitel Sp. z o. o.). Trwają również prace w celu rozwoju istniejącej sieci we wskazanych powyżej miejscowościach, a także budowy sieci szerokopasmowej w miejscowościach: Orelec, Paszowa, Rudenka oraz Zwierzyń (inwestorem jest firma Voice Net S.A.).

Przez teren gminy Olszanica przebiegają trzy linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia (110kV): Solina - Bircza, Solina – Lesko oraz Ustrzyki Dolne – Sanok. Dostawcą energii elektrycznej dla podmiotów występujących na terenie gminy są natomiast firmy - PGE Obrót S.A. Rzeszów – Rejon Energetyczny Sanok oraz Tauron Polska Energia.

Gospodarka odpadami

Ważną kwestią, wpływającą na jakość życia mieszkańców w gminie jest gospodarka odpadami komunalnymi. Zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach (Dz. U. z 2022 r. poz. 699 z późn. zm.), przez odpady komunalne rozumie się odpady powstające w gospodarstwach domowych, wyłączając pojazdy wycofane z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów (m. in. z sektora handlu i usług), które ze względu na swój charakter lub skład, podobne są do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2022 poz. 1297), utrzymanie czystości i porządku, a w tym kwestie związane z gospodarką odpadami komunalnymi na terenie gminy, należą do zadań własnych gminy. Gminy

są zobowiązane do zorganizowania, odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych zebranych w nieruchomościach położonych na jej terenie.

Zgodnie z danymi GUS, w 2021 roku z terenu gminy Olszanica zebrano ogółem 815,77 ton odpadów komunalnych, z czego 400,17 ton, tj. 49,1 % ogółu odpadów, stanowiły odpady zebrane w sposób selektywny. Masa wytworzonych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca wyniosła natomiast 171 kg, a w stosunku do roku 2019 wartość ta wzrosła o 32 kg. Wskaźnik ten umożliwia monitorowanie postępów w dążeniu do zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów oraz zmniejszenia negatywnego oddziaływania tych odpadów na środowisko, co jest jednym z celów polityki Unii Europejskiej w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi. Ilość wytwarzanych odpadów w przeliczeniu na 1 mieszkańca, uzależniona jest w dużej mierze od czynników ekonomicznych i społecznych, głównie standardu życia ludności oraz wielkości i intensywności konsumpcji produktów.

Jednym ze sposobów ochrony środowiska w kwestii gospodarowania odpadami komunalnymi, jest ich segregacja. Zapewnienie selektywnego zbierania odpadów komunalnych, obejmujących co najmniej: papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło, odpady opakowaniowe wielomateriałowe oraz bioodpady, należy do zadań własnych gminy. Gminy zostały również zobowiązane do osiągnięcia, wskazanych w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użytku i odzysku oraz ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.

Zgodnie z danymi GUS, na przestrzeni lat 2017-2021 w gminie Olszanica nie występował jednolity trend jeśli chodzi o ilość odpadów zebranych ogółem, gdzie wartość ta w latach 2017-2018 wzrastała, następnie w 2019 roku nastąpił spadek, a w 2020 i 2021 roku ponowny wzrost ilości odpadów w stosunku do roku poprzedniego. Jednolity trend rosnący nastąpił natomiast w przypadku ilości zmieszanych odpadów komunalnych, których ilość w latach 2017-2021 z roku na rok wzrastała.

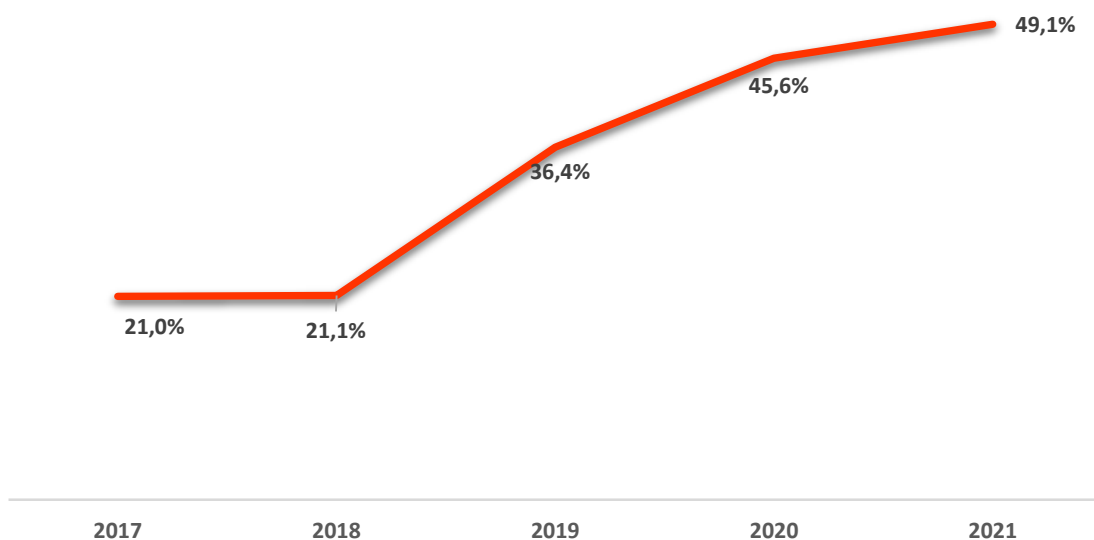
Dane dotyczące ilości odpadów komunalnych zebranych na terenie gminy Olszanica w latach 2017-2021, przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 42 Odpady komunalne zebrane na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021

Rok	Odpady zebrane ogółem (w t)	Odpady zebrane selektywnie (w t)	Odpady zebrane zmieszane (w t)
2017	731,46	153,90	577,56
2018	761,89	160,50	601,39
2019	681,22	247,88	433,34
2020	765,22	348,86	416,36
2021	815,77	400,17	415,60

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 22 *Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ilości odpadów zebranych ogółem na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych danych, na przestrzeni lat 2017-2021 udział odpadów komunalnych zebranych w sposób selektywny w ilości zebranych odpadów ogółem systematycznie wzrastał, przy czym w 2021 r. wyniósł 49,1 %. Świadczy to o poprawnym funkcjonowaniu systemu gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie gminy oraz umożliwia gminie wywiązać się z obowiązku osiągnięcia poziomów recyklingu, określonych w ustawie.

Uzupełnieniem systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w gminach są punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych, gdzie właściciele nieruchomości mogą oddawać, określone w regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie, rodzaje odpadów. Na terenie gminy Olszanica znajduje się jeden taki punkt – w miejscowości Olszanica, a mieszkańcy gminy mogą tam nieodpłatnie oddawać zebrane w sposób selektywny następujące frakcje odpadów komunalnych: papier, szkło, metale i tworzywa sztuczne, odpady zielone, odpady niebezpieczne, przeterminowane leki i chemikalia, zużyte igły i strzykawki, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, zużyte opony, odpady wielkogabarytowe, odpady budowlane i rozbiórkowe, odpady tekstyliów i odzieży.

Na terenie gminy Olszanica występują również odpady w postaci wyrobów zawierających azbest. Zgodnie z danymi zawartymi w Bazie Azbestowej, na obszarze gminy zinwentaryzowano 1 745 854 kg tych wyrobów. Gmina na bieżąco, w miarę posiadanych środków finansowych podejmuje działania w celu usunięcia wyrobów zawierających azbest, a do chwili obecnej wskutek podjętych działań usunięto 221 838 kg tych wyrobów.

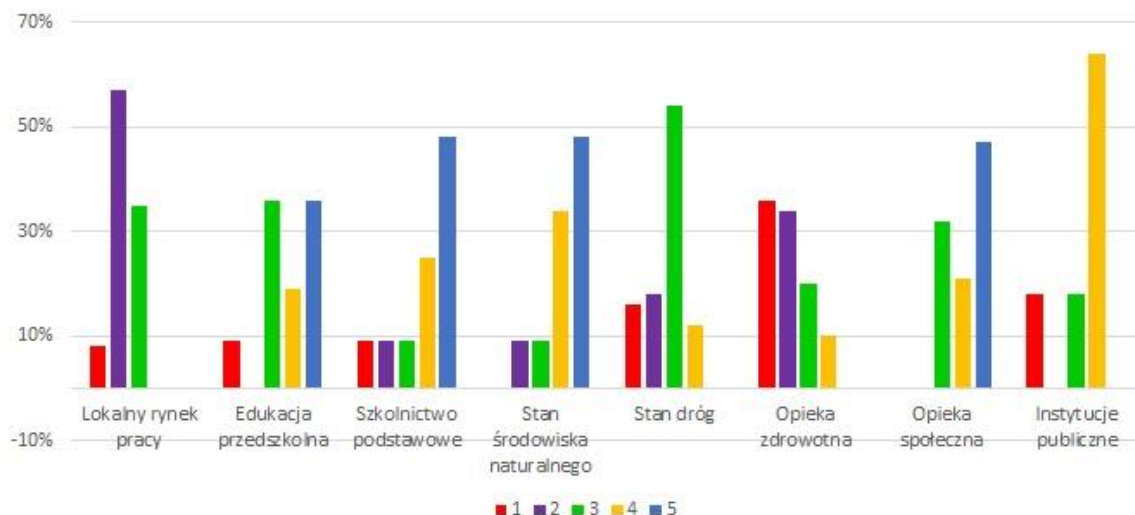
GMINA W OCZACH MIESZKAŃCÓW

W przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy Olszanica ankiecie udział wzięło 66 osób, które dokonały oceny poszczególnych sfer życia w gminie, wskazały auty i działania priorytetowe na obszarze gminy, a także która branża gospodarki ma największy potencjał rozwojowy oraz co powinno być wizytówką gminy w 2030 r.

W ocenie poszczególnych sfer życia na terenie gminy, gdzie 1 jest oceną najniższą, natomiast 5 oceną najwyższą, mieszkańcy najlepiej ocenili stan środowiska naturalnego (82 % ocen „4” i „5”) oraz szkolnictwo podstawowe (73 % ocen „4” i „5”). Z kolei najwięcej ocen negatywnych pojawiło się przy ocenie opieki zdrowotnej (70 % ocen „1” i „2”) oraz lokalnego rynku pracy (65 % ocen „1” i „2”).

Podsumowując, oceniając poszczególne sfery życia na terenie gminy, występuje konieczność podjęcia działań w celu poprawy jakości opieki zdrowotnej oraz sytuacji na lokalnym rynku pracy.

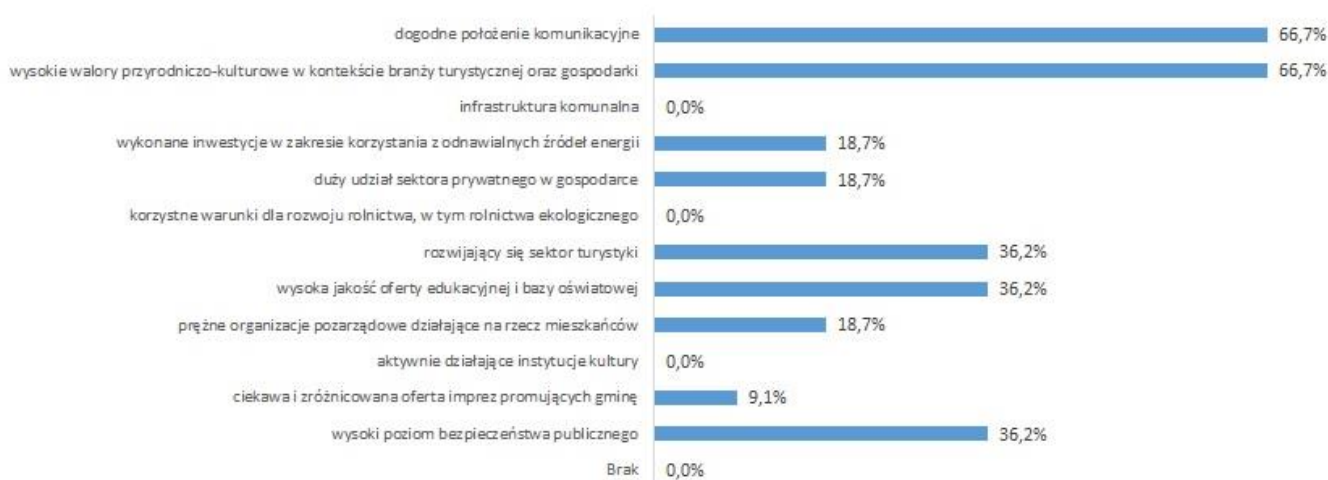
Wykres 23 Ocena poszczególnych sfer życia na terenie gminy (w % udzielonych odpowiedzi)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Biorąc pod uwagę największe atuty gminy Olszanica, ankietowani wskazują najczęściej dogodny położenie komunikacyjne oraz wysokie walory przyrodniczo-kulturowe w kontekście branży turystycznej oraz gospodarki – po 66,7 % udzielonych odpowiedzi. Znacznie mniej wskazań uzyskały następujące w kolejności odpowiedzi: rozwijający się sektor turystyki, wysoka jakość oferty edukacyjnej i bazy oświatowej oraz wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego – po 36,2 % ogółu odpowiedzi. Żadna osoba nie wskazała takich odpowiedzi jak: infrastruktura komunalna, korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego oraz aktywnie działające instytucje kultury.

Wykres 24 Atuty gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Poniższy wykres ilustruje, jakie według ankietowanych są priorytetowe działania do wykonania na terenie gminy, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju i dobrego funkcjonowania gminy i jej mieszkańców.

Analizując udzielone odpowiedzi, zauważyć można, że najwięcej osób (66,7 % ankietowanych) wskazało poprawę jakości obsługi medycznej, co związane jest również ze wskazaną wcześniej niską oceną opieki zdrowotnej na terenie gminy. Duża ilość ankietowanych wskazała również poprawę stanu infrastruktury drogowej, tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz wsparcie aktywności gospodarczej, zawodowej, społecznej i kulturalnej mieszkańców – po 52,8 % ogółu odpowiedzi), jako priorytetowe działania do wykonania.

Żadnych wskazań nie uzyskały odpowiedzi: wspieranie lokalnego przetwórstwa rolno-spożywczego, sprzyjanie bioróżnorodności i zmniejszanie zanieczyszczenia środowiska, szersze wspieranie działań kulturalnych i artystycznych, a także promocja gminy i rozwój sieci szerokopasmowej.

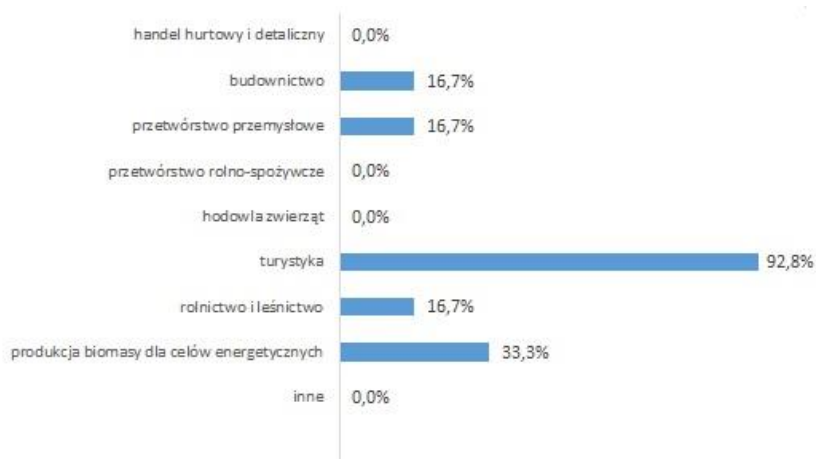
Wykres 25 Priorytetowe działania do wykonania na terenie gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Na pytanie o branżę gospodarczą, która posiada na terenie gminy największy potencjał rozwojowy, ankietowani najczęściej wskazywali turystykę – 92,8 % udzielonych odpowiedzi, co ma związek z charakterystyką gminy i opieranie się rozwoju gminy na jej potencjale turystycznym. Żadnych wskazań nie uzyskały odpowiedzi: handel hurtowy i detaliczny, przetwórstwo rolno-spożywcze i hodowla zwierząt.

Wykres 26 Branża gospodarki posiadająca największy potencjał rozwojowy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Ankietowani wskazywali również co powinno być wizytówką gminy Olszanica w 2030 r. Najwięcej wskazań w tej kwestii uzyskała odpowiedź wysoka dostępność i jakość usług publicznych – 66,7 % udzielonych odpowiedzi. Na kolejnych miejscach znalazły się odpowiedzi: aktywni obywatele identyfikujący się z miejscem zamieszkania, dogodne warunki do turystyki i agroturystyki oraz szeroki wachlarz ofert kulturalnych, rekreacyjnych, integracyjnych i sportowych – 51,3 % odpowiedzi.

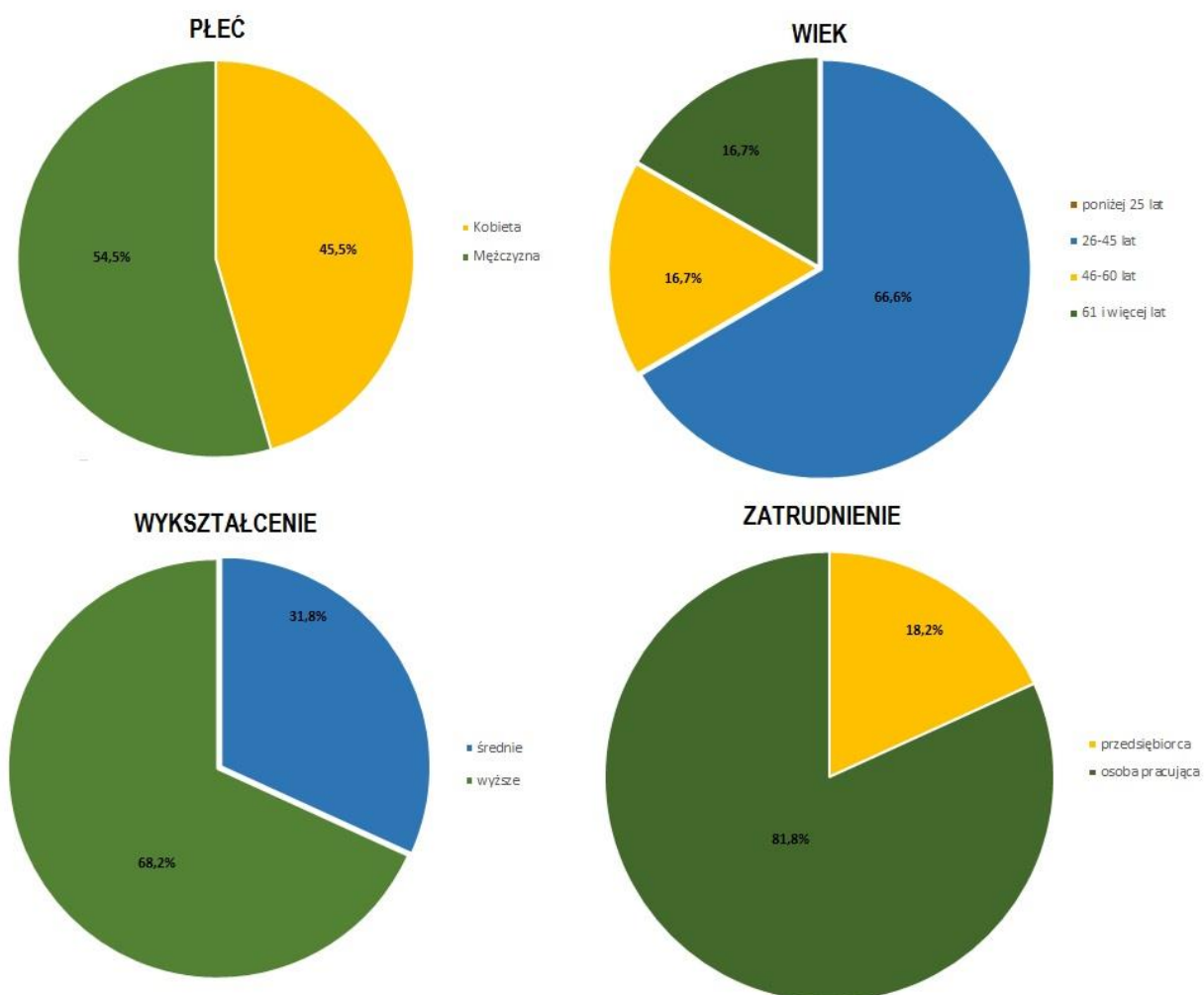
Wykres 27 Wizytówka gminy w 2030 r. według jej mieszkańców – pytanie wielokrotnego wyboru (% udzielonych odpowiedzi)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Informację dotyczącą ankietowanych mieszkańców gminy Olszanica przedstawia poniższy wykres.

Wykres 28 Informacje dot. ankietowanych mieszkańców gminy Olszanica

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

WNIOSKI Z DIAGNOZY

Zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi strategii rozwoju gminy, opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 poprzedzone zostało przygotowaniem „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej”, która stanowi kluczowy etap w kompleksowej ocenie ponadlokalnych zasobów oraz w wypracowaniu strategicznych rozwiązań.

Wnioski z diagnozy stanowiły podstawę opracowania części kierunkowej Strategii, która zawiera wizję, cele strategiczne, kierunki działań, kluczowe projekty do realizacji oraz model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej i wskazaniem obszarów strategicznej interwencji.

Poniżej zostały przedstawione najważniejsze wnioski z diagnozy, wynikające z poszczególnych obszarów tematycznych, tworzących strukturę diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Olszanica, tj. obszaru społecznego, gospodarczego oraz przestrzenno-środowiskowego, uzupełnione o oceny z przeprowadzonych wśród mieszkańców ankiet oraz w oparciu o warsztaty z pracownikami Urzędu Gminy Olszanica oraz z Radnymi Rady Gminy Olszanica.

7.1 Obszar społeczny

Liczba ludności gminy Olszanica spada, przede wszystkim z uwagi na ujemne saldo migracji

Gmina Olszanica jest trzecią pod względem liczby mieszkańców gminą w powiecie leskim, a zamieszkiwało ją na koniec 2021 roku 4740 osób. Od 2017 roku liczba mieszkańców spadła o 225 osób, a biorąc pod uwagę prognozę dotyczącą liczby ludności do roku 2030, negatywny trend ma się w dalszym ciągu utrzymywać, co stanowić będzie poważną barierą w rozwoju gminy.

Przyrost naturalny w latach 2017-2021 trzykrotnie przyjmował wartości ujemne, jednak różnica pomiędzy urodzeniami a zgonami w okresie od 2017-2020 nie była szczególnie duża. Dopiero rok 2021 z uwagi na rekordowo wysoką liczbę zgonów i niską liczbę urodzeń spowodował wystąpienie niskiego przyrostu naturalnego na poziomie -32. Łączna liczba urodzeń na przestrzeni lat 2017-2021 wyniosła 223, natomiast liczba zgonów 253.

Głównym powodem spadającej liczby mieszkańców w analizowanym okresie były migracje – gminę opuściło 297 osób, natomiast przybyło 161, a różnica spowodowała ubytek 136 mieszkańców gminy w przeciągu 5 lat. Powszechnie wiadomo jednak, że dane meldunkowe nie są najbardziej rzetelnym źródłem danych, a rzeczywista liczba mieszkańców gminy i ich aktualnego miejsca pobytu może być jeszcze bardziej niekorzystna. Wyzwaniem samorządu w nadchodzących latach będzie zatrzymanie mieszkańców w gminie oraz pozyskanie nowych.

Spółeczeństwo gminy starzeje się

Z perspektywy ekonomicznych grup wiekowych, najliczniejszą grupą w gminie Olszanica są osoby w wieku produkcyjnym. Niemniej, analiza liczby osób w poszczególnych grupach wiekowych na przestrzeni lat 2017-2021 ukazuje, że ludność gminy starzeje się, co przejawia się wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz ich udziału w liczbie ludności ogółem. Zgodnie z prognozą liczby ludności do roku 2030, trend ten w najbliższych latach będzie z dużym prawdopodobieństwem postępował. Powoduje to, że konieczne będzie ukierunkowanie działań na rzecz seniorów, przede wszystkim w zakresie tworzenia infrastruktury społecznej, typu dom dziennego pobytu lub klub seniora, a także infrastruktury zapewniającej opiekę całodobową dla osób starszych.

Podstawowe usługi medyczne na terenie gminy Olszanica świadczy 7 podmiotów, z czego dwa to gabinety stomatologiczne i jeden to gabinet fizjoterapii. Na poziomie specjalistycznym opiekę zdrowotną zapewniają placówki zlokalizowane w miastach Lesko i Ustrzyki Dolne. Mieszkańcy mogą również korzystać z apteki ogólnodostępnej oraz punktu aptecznego. W ocenie mieszkańców gminy, a także pracowników Urzędu i radnych, jakość opieki medycznej na terenie gminy jest na niskim poziomie, co z perspektywy postępującego procesu starzenia się społeczeństwa oznacza, że osobom starszym brakuje zadowalających warunków ochrony zdrowia i staje się poważnym problemem, wpływającym na jakość życia.

Infrastruktura społeczna w gminie wymaga uzupełnienia oraz modernizacji istniejących budynków

W zakresie infrastruktury społecznej, na terenie gminy Olszanica brakuje wspomnianych wcześniej obiektów przeznaczonych dla potrzeb osób starszych, ale także placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3, typu żłobek lub klub dziecięcy, co niekorzystnie może wpływać na rynek pracy. Oprócz wyżej wspomnianych braków w infrastrukturze, znacznym problemem jest niedostosowanie budynków użyteczności publicznej dla potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, brak przeprowadzonej termomodernizacji, a także zły stan techniczny części budynków, w szczególności obiektów kulturalnych i użytkowanych na cele sportowe. Pozytywnie natomiast oceniany jest stopień wyposażenia gminnych placówek oświatowych oraz jakość kształcenia w tych placówkach.

Poziom zaangażowania obywatelskiego mieszkańców jest wysoki w przypadku działalności lokalnych stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, natomiast niski w przypadku wyborów

Na terenie gminy Olszanica aktywną działalność prowadzą lokalne stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, zarówno w sferze kulturalnej, kultywowaniu tradycji i obyczajów, jak i na rzecz rozwoju gminy Olszanica, w oparciu o istniejącą infrastrukturę kulturalną. Ważną rolę pełnią w tym funkcjonujące koła gospodyń wiejskich oraz zespoły artystyczne, które promują gminę w regionie. W każdej miejscowości funkcjonują także ochotnicze straże pożarne.

Niska, w stosunku do pozostałych gmin powiatu leskiego, jest natomiast aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się frekwencją wyborczą, co niekorzystnie świadczy o zaangażowaniu mieszkańców w sprawy Państwa.

7.2 Obszar gospodarczy

Gospodarka gminy Olszanica ściśle powiązana z działalnością turystyczną

Profil gospodarczy gminy Olszanica jest mało zróżnicowany i ściśle wiąże się z działalnością turystyczną. Z tego względu wśród przedsiębiorstw zdecydowanie dominują podmioty, których przedmiotem działalności jest handel, ukierunkowany na przebywających w tych stronach turystów. Oprócz tego, w kontekście turystyki, na przestrzeni ostatnich lat wzrasta liczba podmiotów, prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i gastronomii, wpływając na poziom zagospodarowania turystycznego regionu. Trzon gospodarki gminy Olszanica stanowią mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników, które stanowiły 97,5 % wszystkich podmiotów gospodarczych.

Zgodnie z danymi GUS, na terenie gminy w 2021 roku pracowało 466 osób, co stanowiło zaledwie 16 % liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym. Wartości wskaźników dotyczących rynku pracy w zakresie liczby pracujących na 1000 mieszkańców oraz liczby pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym, przedstawiały się niekorzystnie dla gminy Olszanica, na tle pozostałych gmin powiatu leskiego. Wyniki te wynikają jednak z metodologii Głównego Urzędu Statystycznego, który w statystykach dot. pracujących nie bierze pod uwagę podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących nie przekraczającej 9 osób oraz pracujących w rolnictwie w ramach indywidualnych gospodarstw. Ze względu na turystyczny charakter gminy Olszanica, małe przedsiębiorstwa stanowią dominującą gałąź gospodarki, dlatego statystyki te nie oddają rzeczywistego poziomu zatrudnienia w gminie.

Z uwagi na ograniczoną liczbę miejsc pracy, część mieszkańców gminy pozostaje zarejestrowana jako osoby bezrobotne, na co wpływ ma też brak większych zakładów pracy na terenie gminy oraz specyfika lokalnego rynku pracy, przez co udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł w gminie Olszanica w 2021 r. 11,8 %.

Niemniej, ważnym zagadnieniem jest również zjawisko bezrobocia ukrytego, tj. pozostawanie bez pracy i nieregistrowanie się jako osoba bezrobotna, a także zjawisko „szarej strefy”, tj. nielegalne zatrudnienie, bez opłacania składek oraz podatku dochodowego, przez co trudno jest oszacować faktyczną skalę bezrobocia.

Centrum Turystyki Aktywnej i Sportu Bieszczad.ski Wańkowa kołem zamachowym rozwoju gospodarczego gminy

Kluczowym czynnikiem rozwoju gminy Olszanica jest turystyka, która determinuje procesy społeczno-gospodarcze tego obszaru. Gmina Olszanica posiada walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz antropologiczne, a ważną kwestią jest rozwój infrastruktury zagospodarowania turystycznego. Na terenie gminy istnieje rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna oraz liczne atrakcje turystyczne. Jednak największy wpływ na rozwój gospodarczy gminy ma powstałe w 2022 roku Centrum Turystyki Aktywnej i Sportu Bieszczad.ski Wańkowa, które tworzy stacja narciarska z koleją linową wraz z zapleczem towarzyszącym. Od momentu powstania obiekt przyciąga turystów z różnych części kraju, jednak do tej pory umożliwia jedynie uprawianie sportów zimowych, w związku z czym stanowi atrakcję sezonową. Trwają jednak prace nad rozwojem infrastruktury umożliwiającej wykorzystanie obiektu również w sezonie letnim, poprzez budowę zjazdu tyrolskiego, toru do Summer Tubingu, wieży widokowej, leśnego molu, a także utworzenie park linowego. Umożliwi to przyciąganie turystów przez cały rok, co będzie miało znaczący wpływ na zwiększenie dochodów własnych gminy oraz jej mieszkańców, a także dalszy rozwój bazy noclegowej, gastronomii i szeregu innych usług ukierunkowanych na turystów.

7.3 Obszar przestrzenno-środowiskowy

Walory przyrodnicze i położenie wizytówką gminy

Gmina Olszanica cechuje się atrakcyjnym położeniem geograficznym, w rejonie Gór Sanocko-Turczańskich, pomiędzy Pogórzem Przemyskim a Bieszczadami oraz w bliskiej odległości od Jeziora Solińskiego. Położenie gminy przekłada się na jej walory przyrodnicze – zróżnicowanie

rzeźby terenu, kompleksy leśne, czystość środowiska i tworzące piękne przełomy cieki wodne. Wpływa to na przyciąganie w te strony turystów, pragnących uciec od życia miejskiego, poszukujących ciszy i czystości naturalnego środowiska. Stąd ważne są działania ukierunkowane na zachowanie czystości środowiska oraz dobrą jakość powietrza. Lasy stanowią blisko 60 % powierzchni gminy, a ochrona przyrody na tym terenie występuje w kilku formach, tj. Parku Krajobrazowego Gór Słonnych, Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, obszarami Natura 2000 – specjalnego obszaru ochrony ptaków Góry Słonne oraz specjalnych obszarów ochrony siedlisk Ostoja Góry Słonne i Dorzecze Górnego Sanu, rezerwatów przyrody – Bobry w Uhercach, Buczyna w Wańkowej, Dyrbek i Przełom Sanu pod Grodziskiem, a także pomniki przyrody.

Bogate dziedzictwo kulturowe, wpływające na lokalną tożsamość

Dziedzictwo kulturowe gminy, wynikające z wielokulturowej historii dotyczy przede wszystkim zabytków architektury sakralnej, zabytkowego zespołu pałacowego, a także cmentarza wojennego i miejsca martyrologii. Bogata historia sięga I połowy XV wieku, a strategiczne położenie i przebieg ważnych szlaków komunikacyjnych znacząco wpłynęły na rozwój gospodarczy tego regionu. W szczególności, ożywienie gospodarcze nastąpiło w XIX wieku, w związku z wydobyciem ropy naftowej w miejscowościach Uherce Mineralne i Wańkowa.

Gminy Olszanica nie oszczędziła II wojna światowa, gdy znalazła się pod okupacją sowiecką, a następnie niemiecką, gdzie dochodziło do represjonowania mieszkańców. W szczególności represje te następowały ze strony Ukraińców, którzy również po zakończeniu wojny, dokonywali aktów zbrodni na mieszkańcach polskiej narodowości, niszcząc przy tym niektóre budynki. Spokój na tych terenach przyniosła akcja „Wisła”, kiedy doszło do masowych wysiedleń ludności ukraińskiej, a do gminy napłynęli nowi osadnicy.

Infrastruktura techniczna wymaga nakładów inwestycyjnych w celu poprawy jakości życia mieszkańców

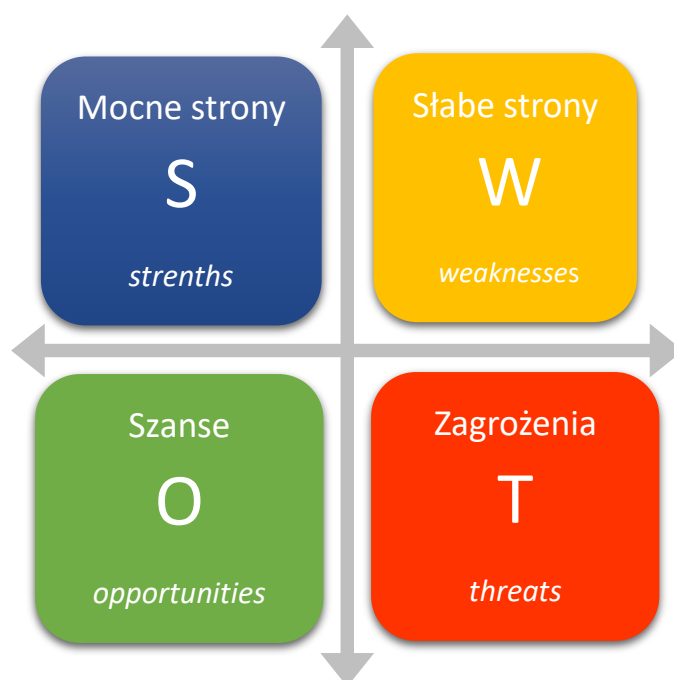
System komunikacyjny gminy oparty jest na drodze krajowej nr 84, która przebiega z Sanoka przez Uherce Mineralne, Olszanicę i Stefkową do Przejścia Granicznego w Krościenku. Ponadto, przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 895, która z Uherzec Mineralnych prowadzi do Myczkowa, a także rozwinięta sieć dróg powiatowych i gminnych, pozwalające łączyć poszczególne miejscowości z drogą krajową. Głównym problemem infrastruktury drogowej pozostaje brak podziału przestrzeni drogowej dla uczestników ruchu, przejawiający się brakiem chodników i ścieżek rowerowych w znacznej części obszaru gminy. Istniejące już chodniki wymagają natomiast rozbudowy. Oprócz tego do najpilniejszych potrzeb w zakresie przebudowy infrastruktury drogowej należy remont mostu w Zwierzyniu, który jest w złym stanie technicznym oraz przebudowa wiaduktu kolejowego w Olszanicy.

Z sieci wodociągowej w 2021 r. korzystało zaledwie 23,9 % ogółu mieszkańców gminy Olszanica, z miejscowości Olszanica i Wańkowa, z kolei z sieci kanalizacyjnej 9,4 % ogółu mieszkańców. Były to najmniejsze wartości w powiecie leskim, co ukazuje, że w najbliższych latach wyzwaniem dla gminy będzie poprawa poziomu zwodociągowania oraz skanalizowania gminy. Gmina w ostatnich latach poczyniła kroki w tym kierunku, poprzez budowę oczyszczalni mechaniczno-biologicznej w Uhercach Mineralnych. Oprócz tego, w gminie występuje niski stopień gazyfikacji – w 2021 roku z sieci gazowej korzystało tylko 2,7 % ogółu mieszkańców gminy.

7.4 Analiza SWOT

Analiza SWOT jest powszechnie wykorzystywana przez jednostkach administracji publicznej, jako narzędzie diagnozy strategicznej, opartej na wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach mających wpływ na rozwój danego obszaru. Pozwala ono porównać silne i słabe strony jednostki wynikające z otoczenia wewnętrznego, z szansami i zagrożeniami dla rozwoju płynącymi z otoczenia zewnętrznego, a także określić ich wzajemne oddziaływanie.

Analizy dokonano w oparciu o dane liczbowe, opisowe i przestrzenne pozyskane z gminy Olszanica oraz ze źródeł zewnętrznych oraz wniosków z przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

MOCNE STRONY

dogodne położenie geograficzne oraz komunikacyjne

dobrze funkcjonujące placówki oświatowe pod względem posiadanego wyposażenia oraz jakości kształcenia;

spadająca liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy;

aktywna polityka w celu wsparcia osób ze szczególnymi potrzebami na terenie gminy, w tym działalność Centrum Integracji Społecznej;

aktywna działalność kulturalna, w oparciu o istniejącą infrastrukturę kulturalną - domy kultury oraz świetlice wiejskie, stowarzyszeń i organizacji społecznych;

rozwinięta infrastruktura sportowa i rekreacyjna na terenie gminy;

wysoka aktywność obywatelska mieszkańców, w zakresie działalności lokalnych stowarzyszeń i kół gospodyń wiejskich;

rozbudowana struktura ochotniczych straży pożarnych, funkcjonujących w każdej miejscowości;

wybitne walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy oraz czystość środowiska naturalnego;

bogate dziedzictwo kulturowe;

dbałość o rozwój inicjatyw i infrastruktury turystycznej, przejawiająca się aktywnością i skutecznością w realizacji przedsięwzięć, przede wszystkim utworzenie Bieszczadzkich Drezyn Rowerowych oraz Centrum Turystyki Aktywnej Bieszczad.ski Wańkowa;

duża liczba atrakcji turystycznych na terenie gminy oraz aktywna promocja gminy w regionie i w skali kraju;

duży udział odpadów zebranych w sposób selektywny w ilości odpadów zebranych ogółem;

przyjazne nastawienie samorządu gminy do rozwoju wszelkich form tworzenia działalności gospodarczej na terenie gminy;

wzrost wysokości dochodów budżetowych, będący przejawem poprawy sytuacji finansowej, w tym wzrost wartości wskaźnika dochodów na 1 mieszkańca;

aktywność w pozyskiwaniu środków z funduszy europejskich na dofinansowanie inwestycji.

SŁABE STRONY

utrzymujący się trend spadającej z roku na rok liczby mieszkańców gminy, wynikający przede wszystkim z ujemnego salda migracji, a także negatywne prognozy dotyczące liczby ludności w perspektywie najbliższych lat;

postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym kosztem liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym;

brak placówek zapewniającej opiekę nad dziećmi do lat 3;

niedostosowanie obiektów komunalnych dla osób ze szczególnymi potrzebami;

brak termomodernizacji większości budynków komunalnych w gminie;

negatywnie oceniana przez mieszkańców jakość opieki zdrowotnej na terenie gminy oraz niewystarczający zakres usług medycznych, w szczególności badań specjalistycznych, a także zły stan obiektów, w których funkcjonują placówki ochrony zdrowia;

brak obiektów z przeznaczeniem dla osób starszych, typu dom dziennego pobytu lub klub seniora, a także brak infrastruktury zapewniającej opiekę całodobową dla osób starszych;

zły stan techniczny budynków infrastruktury kulturalnej oraz służącej celom sportowym;

niski poziom zwodociągowania, skanalizowania i gazyfikacji gminy;

zły stan techniczny części elementów infrastruktury drogowej, w tym niektórych mostów;

brak ciągów pieszo-rowerowych na terenie gminy, co wpływa na bezpieczeństwo w ruchu kołowym i pieszym;

mała powierzchnia terenów gminy objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;

niska wartość wskaźnika dotyczącego liczby mieszkań na 1000 mieszkańców oraz liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności;

mała liczba osób pracujących na terenie gminy na tle pozostałych gmin powiatu leskiego oraz wysoki udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym;

brak średnich i dużych przedsiębiorstw na terenie gminy, wpływających na lokalny rynek pracy;

niski udział dochodów własnych w strukturze dochodów budżetowych ogółem.

SZANSE

ograniczenie niekorzystnych zmian demograficznych oraz napływ nowych mieszkańców do gminy poprzez prowadzenie atrakcyjnej polityki mieszkaniowej, rozwój infrastruktury turystycznej oraz zabezpieczenie infrastruktury towarzyszącej zaspakajającej potrzeby mieszkańców;

potencjał do rozwoju atrakcji turystycznych, wynikający z położenia geograficznego i komunikacyjnego oraz walorów przyrodniczych;

pozyskanie środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, termomodernizację obiektów komunalnych i zapewnienie ich dostępności do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, a także rozwój infrastruktury turystycznej;

rozwój podmiotów ekonomii społecznej w zakresie świadczenia usług społecznych;

digitalizacja zasobów bibliotecznych i dziedzictwa kulturowego oraz udostępnianie ich drogą online;

wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy w wyniku pobudzenia aktywności gospodarczej;

wzrost liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i gastronomii, co wpłynie na stopień zagospodarowania turystycznego oraz potencjał turystyczny gminy;

wykorzystanie dostępnej powierzchni gruntów mienia komunalnego gminy na cele związane z turystyką, tworząc m. in. kamperowiska, pola namiotowe oraz trasy biegowe;

skuteczność działań rewitalizacyjnych, m. in. w zakresie odrestaurowania obiektów dziedzictwa kulturowego oraz zagospodarowania przestrzeni publicznej;

wzrost wpływów z podatków i opłat lokalnych oraz podatku dochodowego od osób fizycznych i od osób prawnych.

ZAGROŻENIA

postępujący spadek liczby mieszkańców gminy, będący wynikiem odpływu młodych, wykształconych i aktywnych osób;

utrzymywanie się negatywnych trendów demograficznych, w szczególności starzenia się społeczeństwa;

utrzymywanie się negatywnych skutków pandemii COVID-19 dla rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru gminy w najbliższych latach;

wzrost liczby osób dotkniętych ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym na terenie gminy;

niewykorzystanie potencjału rozwojowego gminy, wskutek ograniczeń finansowych lub organizacyjnych;

rosnące koszty utrzymywania placówek oświatowych, co niekorzystnie wpłynie będzie na budżet gminy;

pogorszenie się sytuacji na rynku pracy wskutek likwidacji przedsiębiorstw w wyniku rosnących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, co prowadzi do wzrostu bezrobocia na terenie gminy;

wzrost wysokości wydatków bieżących, co może skutkować zwiększeniem zadłużenia gminy;

zanieczyszczenie środowiska naturalnego, w szczególności poprzez wprowadzanie zanieczyszczeń do cieków wodnych;

brak działań gminy w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego oraz tożsamości lokalnej;

pogłębianie się dysproporcji w rozwoju gminy, a innymi rozwijającymi się regionami;

wrażliwość sektora turystycznego na zmiany gospodarcze;

rosnące koszty realizacji inwestycji.

7.5 Główne problemy w obszarach Strategii

Przeprowadzona diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, jak również analiza SWOT pozwoliły na zebranie najważniejszych problemów/barier rozwojowych gminy Olszanica. Celem ich uporządkowania i usystematyzowania zebrano je w formie tabelarycznej oraz podzielono na obszary: społeczny, gospodarczy, przestrzenno - środowiskowy.

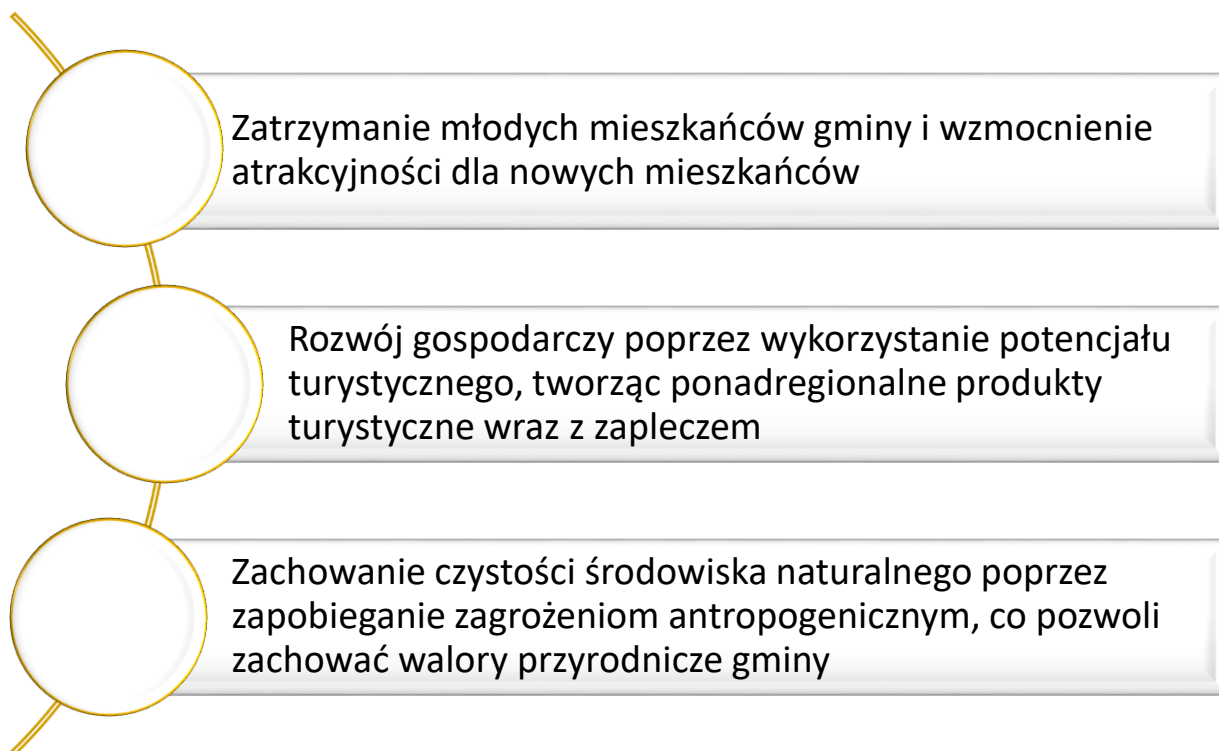
Tabela 43 Najważniejsze problemy Gminy Olszanica

Obszar	Problemy
Spółeczny	<ul style="list-style-type: none">• Negatywne trendy zmian demograficznych wynikające z ujemnego salda migracji oraz niekorzystnej struktury wiekowej.• Brak placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3.• Niezapewnienie dostępności budynków komunalnych dla osób ze szczególnymi potrzebami;• Niska jakość opieki zdrowotnej, w tym niewystarczający zakres usług w zakresie specjalistycznej opieki medycznej.• Brak infrastruktury społecznej przeznaczonej dla osób starszych;• Zły stan techniczny budynków infrastruktury kulturalnej i sportowej.
Gospodarczy	<ul style="list-style-type: none">• Postępujący spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, przy równoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co niekorzystnie wpływać będzie na lokalny rynek pracy.• Mała liczba osób pracujących na terenie gminy oraz wysoka stopa bezrobocia.• Mała liczba dużych przedsiębiorstw, zakładów pracy.• Niski udział wpływów z podatków i opłat lokalnych w budżecie gminy..
Przestrzenno-środowiskowy	<ul style="list-style-type: none">• Słabo rozwinięta sieć wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa na terenie gminy.• Brak ciągów pieszo-rowerowych.• Zły stan techniczny niektórych elementów infrastruktury drogowej.• Niski stopień rozwoju mieszkalnictwa.• Mały stopień pokrycia terenów miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Źródło: Opracowanie własne

7.6 Wyzwania

Na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT i określonych najważniejszych problemów i barier rozwojowych gminy Olszanica, określone zostały kluczowe wyzwania jakie stoją przed gminą Olszanica, aby przeciwdziałać wskazanym problemom i barierom oraz w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju:

PLAN OPERACYJNY STRATEGII ROZWOJU GMINY OLSZANICA NA LATA 2023-2030 ORAZ KIERUNKI INTERWENCJI ROZWOJU GMINY

8.1 Wizja i misja

Wizję, określającą w jaki sposób przyjęta polityka prorozwojowa wpłynie na Gminę, jak ją zmieni i jaka się ona stanie po jej wprowadzeniu, sformułowano następująco:

Gmina Olszanica, zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców i rozwija się w sposób zrównoważony, wykorzystując zasoby środowiskowe oraz aktywność społeczno-gospodarczą mieszkańców. Kreuje nowe miejsca pracy i oferuje dobre warunki rozwoju dla przedsiębiorców. Jest atrakcyjnym miejscem pobytu dla osób korzystających z czystego środowiska oraz różnorodnych atrakcji turystycznych.

W ramach wizji ujęto podstawowe założenie strategiczne, określające iż rozwój będzie prowadzony w sposób zrównoważony, skupiony zarówno na poprawie jakości życia mieszkańców, jak też na zwiększeniu atrakcyjności Gminy dla przedsiębiorców i turystów. Podkreślono, iż konieczne jest wykorzystanie posiadanych zasobów i walorów, które zidentyfikowano i opisano w diagnozie strategicznej. Dzięki oparciu polityki prorozwojowej o zasadę zrównoważonego rozwoju, przedsięwzięcia strategiczne będą miały na celu takie wykorzystanie istniejącego potencjału Gminy i wewnętrznych czynników rozwojowych, by nie zostały one nadmiernie eksploatowane lecz oddziaływały na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną Gminy w sposób długofalowy. Doprowadzi to do trwałego zwiększenia jakości życia, poprawy funkcjonowania otoczenia gospodarczego oraz funkcjonalnego zagospodarowania gminnej przestrzeni. Wizja ta jest zgodna ze strategiczną wizją całego regionu, w której główny nacisk położono na zrównoważony rozwój województwa, z racjonalnym wykorzystaniem specyfiki społeczno-gospodarczej i zasobów środowiska.

Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie gminnej polityki prorozwojowej, koordynowanie wszystkich jej interesariuszy oraz wdrożenie Strategii Rozwoju jest Gmina Olszanica. Misję Gminy określono jako:

Gmina Olszanica to miejsce przyjazne i bezpieczne dla mieszkańców i turystów, z doskonałymi warunkami do życia i prowadzenia działalności gospodarczej, stawiająca na kapitał ludzki oraz walory przyrodnicze i krajobrazowe.

Główną wartością, na której oparty jest rozwój Gminy Olszanica są jej mieszkańcy. Cel ten będzie osiągnięty poprzez zapewnienie im godnych warunków bytowych, rozwój form aktywności oraz poczucie bezpieczeństwa w przyszłości. Gmina będzie miejscem przyjaznym i pewnym dla wszystkich grup społecznych. Drugim kluczowym elementem rozwoju Gminy Olszanica jest również środowisko naturalne oraz posiadane walory przyrodnicze i krajobrazowe. Z tego względu Gmina będzie dążyć do utrzymania czystości i bioróżnorodności środowiska przyrodniczego oraz wdrażać działania wspierające rozwój gospodarczy oparty na wewnętrznym potencjale.

Wizja, misja oraz przyjęte zasady wdrażania przedsięwzięć strategicznych gwarantują odpowiednie ukierunkowanie polityki rozwoju na terenie Gminy.

8.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Cele strategiczne rozwoju, kierunki działań i wskaźniki osiągnięcia celów

Wnioski z opracowanej *Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Olszanica* oraz z przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami Gminy stały się

podstawą dla opracowania części programowej *Strategii*, która zawiera najważniejsze założenia polityki rozwoju lokalnego.

Plan operacyjny *Strategii* składa się z trzech priorytetów:

- przestrzeń i środowisko,
- gospodarka,
- społeczeństwo.

CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne grupują długofalowe, trwałe efekty wdrażanych przedsięwzięć strategicznych i opisują ich oddziaływanie na proces rozwoju w przyjętym horyzoncie czasowym. Zostały wyznaczone na bazie przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego, są konsekwencją przyjętej wizji i obranych zasad polityki rozwoju. Zgodnie z założeniami, ich realizacja prowadzi będzie do poprawy poziomu rozwoju gospodarczego i jakości życia lokalnej społeczności. Zaproponowane poniżej cele rozwoju Gminy Olszanica są konsekwencją zidentyfikowanych wyzwań rozwoju. Tworzą one spójny i wzajemnie uzupełniający się układ, w którym efekty jednych celów generują i wzmacniają efekty realizacji innych.

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Olszanica i wykonaną na jej podstawie analizę SWOT, sformułowane zostały cele strategiczne i operacyjne. Zgodnie z logiką cele strategiczne odnoszą się do zidentyfikowanych obszarów problemowych, wyznaczonych na podstawie przeprowadzonej analizy Gminy oraz konsultacji społecznych (ankietyzacji). Głównym argumentem przemawiającym za opracowaniem *Strategii*, jest możliwość planowanego realizowania zadań mających na celu wykreowanie jak najlepszych warunków dla rozwiązywania najbardziej naglących problemów. Niezwykle istotne jest także osiągnięcie najbardziej pożądanego, z punktu widzenia społeczności lokalnej efektów, przy jednoczesnym wykorzystaniu dostępnych zasobów naturalnych, finansowych, organizacyjnych i ludzkich.

Struktura celów strategicznych:

Cel strategiczny I.

Cel strategiczny I zakłada poprawę poziomu rozwoju infrastruktury, która jest niezbędna zarówno do poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz pełnienia przez przestrzeń różnych funkcji na rzecz sfery gospodarczej i społecznej, jak też do zwiększenia stopnia ochrony środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Gminy. Ukierunkowany jest m. in. na poprawę stanu infrastruktury drogowej, w tym budowę systemu ścieżek pieszo-rowerowych i modernizację źródeł oświetlenia w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy, rozbudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz modernizację tych sieci na terenie gminy, rozbudowę sieci gazociągowej, co pozwoli zwiększyć dostępność tego rodzaju paliwa dla mieszkańców Gminy i przełoży się na osiągnięcie korzystnych efektów środowiskowych w postaci redukcji emisji zanieczyszczeń do atmosfery, a także rewitalizację poszczególnych przestrzeni, co poprawi estetykę oraz stanowić będzie dodatkową zachętę do odwiedzania lub osiedlania się na jej terenie.

Cel strategiczny II.

Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału skupia cele operacyjne i przedsięwzięcia, które będą wywierać trwałe, długofalowe efekty na sferę gospodarczą. Zakłada się, że przedsięwzięcia wdrożone w ramach tego celu w długim okresie doprowadzą do wzrostu aktywności gospodarczej i inwestycyjnej oraz rozwoju przedsiębiorczości. Cel strategiczny II został tak sformułowany, by podkreślić istotność wykorzystania posiadanych przez Gminę zasobów do poprawy funkcjonowania lokalnej gospodarki. Strategicznie prowadzone działania w sferze gospodarczej umożliwią pełniejsze wykorzystanie posiadanego przez gminę potencjału oraz ułatwia stworzenie kompleksowego, komplementarnego planu działań skoncentrowanego na kreowaniu pożądanego zjawiska gospodarczych.

Cel strategiczny III.

Rozwój sfery społecznej gminy grupuje cele i przedsięwzięcia, które wzmocnią kapitał społeczny Gminy i doprowadzą do poprawy funkcjonowania sfery społecznej. Zakłada stworzenie długofalowych warunków do rozwoju społecznego, zwiększenie aktywności lokalnej społeczności, umocnienie integracji mieszkańców, przeciwdziałanie negatywnym trendom społecznym, w tym zmian demograficznych. Cel strategiczny III oprócz działań infrastrukturalnych, zwiększy zarówno zaangażowanie mieszkańców w dbanie o wspólne dobro, w tworzenie społeczeństwa obywatelskiego, w działania na rzecz gminnej wspólnoty, jak też zachęci mieszkańców do dbałości o rozwój własny oraz zaspokojenie potrzeb edukacyjnych i zawodowych.

Cele szczegółowe:

Cele strategiczne		
I. Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców	II. Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału	III. Rozwój sfery społecznej gminy
Cele operacyjne		
I.1. Zwiększenie przestrzennej dostępności i spójności Gminy	II.1. Zapewnianie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i nowych inwestycji na terenie gminy	III.1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny
I.2. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej Gminy	II.2. Rozwój działalności turystycznej	III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
I.3. Utrzymanie czystości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza	II.3. Promocja Gminy, wspierająca rozwój gospodarczy, w tym funkcji turystycznych	III.3. Rozwój oferty kulturalnej i społecznej
OSI I	OSI II	OSI III

I. Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców

Cel operacyjny I.1. Zwiększenie przestrzennej dostępności i spójności Gminy – jakość skomunikowania Gminy z innymi ośrodkami na terenie województwa stanowić będzie w przyszłości podstawę dla jej dalszego rozwoju gospodarczego oraz społecznego z uwagi na atrakcyjność turystyczną tego obszaru. Sieć drogowa na terenie Gminy będzie sukcesywnie rozbudowywana i modernizowana w celu polepszenia jej stanu technicznego. Zwiększeniu bezpieczeństwa oraz komfortu użytkowania dróg służyć będzie rozbudowa systemu ścieżek pieszo-rowerowych oraz modernizacja źródeł oświetlenia w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy.

Cel operacyjny I.2. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej Gminy – wyposażenie obszaru w infrastrukturę techniczną jest bezpośrednio odczuwane przez mieszkańców, z tego względu rozwój tej infrastruktury należy do najczęściej postulowanych celów strategicznych. Odpowiednio rozwinięta infrastruktura, m. in. w postaci sieci wodociągowej i kanalizacyjnej umożliwia zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych. Oprócz tego, na atrakcyjność osiedleńczą obszaru wpływa zagospodarowanie przestrzeni publicznej, poprawiające estetykę miejscowości. Przedsięwzięcia realizowane w ramach tego celu zakładają rewitalizację przestrzeni publicznej oraz osiągnięcie trwałej, długookresowej poprawy jakości infrastruktury technicznej, co w istotnym stopniu przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz poprawy funkcjonowania sfery gospodarczej i społecznej.

Cel operacyjny I.3. Utrzymanie czystości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza – zasoby środowiska naturalnego Gminy są narażone na ryzyko degradacji zarówno z powodu czynników wewnętrznych (np. problemy z odprowadzaniem ścieków, ogrzewanie budynków za pomocą nieefektywnych, emitujących duże ilości zanieczyszczeń źródeł ciepła), jak też z przyczyn zewnętrznych, do których należą m.in. globalne problemy związane z pogarszaniem stanu środowiska i zmiany klimatyczne. W ramach celu operacyjnego zakłada się podjęcie działań mających na celu utrzymanie czystości środowiska naturalnego i walorów przyrodniczo-krajobrazowych Gminy, by możliwe było ich racjonalne wykorzystanie w procesie zrównoważonego rozwoju.

II. Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału

Cel operacyjny II.1. Zapewnianie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i nowych inwestycji na terenie gminy – w ramach celu operacyjnego zakłada się realizację przedsięwzięć, które pozwolą na wzrost aktywności gospodarczej obszaru, sprzyjanie rozwojowi przedsiębiorczości oraz poprawę atrakcyjności obszaru Gminy dla inwestorów zewnętrznych.

Cel operacyjny II.2. Rozwój działalności turystycznej – turystyka jest jedną z najważniejszych gałęzi gospodarki Gminy Olszanica. Decydujący wpływ na ten fakt ma jej położenie geograficzne i komunikacyjne, a także posiadane walory przyrodnicze i krajobrazowe. Aby jednak mieszkańcy i turyści mogli czerpać większe korzyści z działalności turystycznej konieczny jest dalszy rozwój bazy noclegowej oraz dywersyfikacja oferty rekreacyjnej i spędzania wolnego czasu. Podejmowane działania powinny uwzględniać oczekiwania osób ze szczególnymi potrzebami, możliwość zabawy i wypoczynku połączonych z edukacją ekologiczną oraz odbywać we współpracy z obecnymi i przyszłymi partnerami Gminy. Rozwijać powinna się także infrastruktura rekreacyjna i oferta spędzania wolnego czasu ukierunkowana na potrzeby mieszkańców jednostki.

Cel operacyjny II.3. Promocja gminy, wspierająca rozwój gospodarczy, w tym funkcji turystycznych - podejmowane działania w zakresie rozwoju lokalnej gospodarki oraz oferty turystycznej, aby przynosić wymierne efekty, muszą zostać odpowiednio wypromowane. Z tego względu planuje się kontynuację oraz podjęcie szeregu nowych działań mających na celu zapoznanie odpowiednich grup interesariuszy z przygotowaną dla nich ofertą i możliwościami rozwoju. Postępujący rozwój technologiczny wymusza na lokalnych władzach konieczność modyfikacji stosowanych obecnie i tworzenia nowych kanałów promocji, w tym wykorzystania środków masowego przekazu, mediów społecznościowych, stron internetowych i różnego rodzaju aplikacji. Jednocześnie musi być ona spersonalizowana i trafiać do ściśle określonych grup, zainteresowanych danym rodzajem działalności.

III. Rozwój sfery społecznej gminy

Cel operacyjny III.1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny – wzrost kapitału ludzkiego i społecznego jest warunkiem koniecznym do funkcjonowania w nowoczesnych uwarunkowaniach technologicznych i zapewnienia długofalowego rozwoju gminy. Umożliwienie społeczeństwu współdecydowania i kształtowania rozwoju lokalnego daje możliwość zarówno wygenerowania nowych miejsc pracy, jak również zwiększenie standardu życia społecznego. Cel zakłada rozwój kluczowych kompetencji oraz szkolnictwa, które są warunkiem kształtowania nowych, elastycznych postaw adaptowalnych dla zmieniających się warunków otoczenia.

Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu – cel grupuje zadania, które będą podejmowane na rzecz osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (takich jak osoby

z niepełnosprawnościami, osoby w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej, osoby starsze), ich aktywizacji oraz integracji społecznej.

Cel operacyjny III.3. Rozwój oferty kulturalnej i społecznej – cel zakłada realizację przedsięwzięć, dzięki którym mieszkańcy zyskają dostęp do szerokiej, zróżnicowanej i w pełni dostosowanej do ich potrzeb oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej. Wszelkie działania w tym zakresie pozwolą zarówno na wspieranie indywidualnego rozwoju, jak też na integrację lokalnej społeczności, co jest szczególnie ważne na obszarach wiejskich. Działania tego typu pozwalają na angażowanie mieszkańców w organizację i udział w różnorodnych przedsięwzięciach, co jeszcze bardziej wzmacnia więzi społeczne i zachęca do czynnego udziału w życiu lokalnej społeczności.

Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych

Kierunki działań oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków podejmowanych przez Gminę Olszanica oraz jej partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co jest do zrobienia?”, a także służą realizacji założonych celów i są podstawą wdrażania strategii. Strategia powinna określać kierunki działań lub, tam gdzie to jest możliwe, konkretne działania.

I. Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców

Cel operacyjny I.1. Zwiększenie przestrzennej dostępności i spójności Gminy

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- modernizacja sieci dróg gminnych;
- przebudowa mostów i przepustów na terenie Gminy ;
- rozbudowa sieci ścieżek pieszo-rowerowych w Gminie we współpracy z gminami ościennymi;
- współpraca z Zarządem Dróg Powiatowych i Zarządem Dróg Wojewódzkich w zakresie budowy, rozbudowy i modernizacji dróg powiatowych i wojewódzkich;
- modernizacja systemu oświetlenia ulicznego.

Cel operacyjny I.2. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej gminy

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej;
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury kanalizacyjnej;
- współpraca z operatorami w zakresie rozbudowy sieci gazociągowej;
- rewitalizacja przestrzeni publicznej;
- budowa nowych alejek w parkach, miejscach zalesionych i centrach miejscowości;
- ochrona i renowacja zabytkowych budynków, parków, cmentarzy;
- promowanie wśród mieszkańców i przedsiębiorców rozwiązań podnoszących estetykę i ład przestrzenny.

Cel operacyjny I.3. Utrzymanie czystości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- wsparcie wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła na ekologiczne;
- tworzenie warunków do rozbudowy instalacji OZE na obszarze Gminy;
- utworzenie stacji ładowania samochodów elektrycznych;
- utworzenie sieci punktów pomiarowych monitorujących jakość powietrza na obszarze Gminy;
- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej;
- zachowanie, ochrona i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego na obszarze gminy;
- przeciwdziałanie degradacji środowiska leśnego;
- zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców;
- promowanie segregacji wytwarzanych odpadów komunalnych.

II. Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału

Cel operacyjny II.1. Zapewnianie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i nowych inwestycji na terenie gminy

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promocja inwestycyjna Gminy,
- udział w partnerstwach na rzecz wzajemnej promocji inwestycyjnej, zarówno krajowych, jak i transgranicznych,
- działania na rzecz współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, samorządem, organizacjami wspierania biznesu, zarówno w skali lokalnej, jak też ponadlokalnej i transgranicznej,
- wsparcie przedsiębiorców w rozwoju działalności gospodarczej i tworzeniu nowych miejsc pracy.

Cel operacyjny II.2. Rozwój działalności turystycznej

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- wspieranie inicjatyw związanych z budową bazy noclegowej, biwakowej i kempingowej;
- wspieranie rozwoju agroturystyki;
- rozwój aktywnego wypoczynku i zwiększenie potencjału turystycznego gminy m.in. poprzez rozbudowę i oznakowanie rekreacyjno-turystycznych tras rowerowych oraz szlaków turystycznych wraz z miejscami do odpoczynku;
- połączenie oferty turystycznorekreacyjnej z edukacją ekologiczną (np. zagrody edukacyjne);
- tworzenie nowych produktów turystycznych w oparciu o istniejącą już infrastrukturę;
- opracowanie oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami;

- modernizacja istniejących i stworzenie nowych miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach turystycznych i rekreacyjnych,

Cel operacyjny II.3. Promocja gminy, wspierająca rozwój gospodarczy, w tym funkcji turystycznych

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promocja Gminy poprzez utworzenie publikacji, map, broszur informacyjnych itp.,
- podejmowanie działań promocyjnych z wykorzystaniem środków masowego przekazu, mediów społecznościowych i stron internetowych,
- promocja produktów lokalnych dzięki współpracy z organizacjami pozarządowymi np. kołami gospodyń wiejskich;
- organizacja nowych przedsięwzięć kulturalnych i sportowych, promujących gminę, ukierunkowanych na przebywających w gminie turystów;
- stworzenie interaktywnego punktu informacji turystycznej.

III. Rozwój sfery społecznej Gminy

Cel operacyjny III.1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- wspieranie rozwoju talentów dzieci i młodzieży;
- zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych dla dzieci, zarówno na poziomie szkolnym, jak i przedszkolnym poprzez zakup wyposażenia i pomocy dydaktycznych;
- poprawa jakości usług opieki i edukacji dzieci i młodzieży poprzez m.in. budowę lub modernizację bazy oświatowej;
- tworzenie infrastruktury zapewniającej opiekę nad dziećmi do lat 3;
- organizacja pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, sportowych oraz kółek zainteresowań dla dzieci i młodzieży;
- wspieranie i rozwój kompetencji cyfrowych, w tym cyberbezpieczeństwa, wśród mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem seniorów;
- wspieranie działalności organizacji pozarządowych i współpraca z nimi;
- podejmowanie działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie dostosowania do ich potrzeb przestrzeni i obiektów użyteczności publicznej, a także w zakresie ich obsługi.

Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy;
- zapewnienie niezbędnej pomocy materialnej lub psychologicznej;
- rozwój usług opiekuńczych na rzecz osób starszych, niesamodzielnych, niepełnosprawnych;
- utworzenie ośrodka wsparcia przeznaczonego dla osób starszych;
- likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej i w przestrzeni publicznej;

- wspieranie rozwoju ekonomii społecznej.

Cel operacyjny III.3. Rozwój oferty kulturalnej i społecznej

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- organizacja zajęć kulturalnych, edukacyjnych i integracyjnych dla dorosłych, w tym dla seniorów;
- działania na rzecz zwiększenia aktywności lokalnych grup artystycznych, stowarzyszeń, grup hobbystycznych;
- promowanie zdrowego trybu życia i aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, poprzez inwestycje w infrastrukturę sportową i rekreacyjną;
- budowanie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, kultywowanie tradycji, zachowanie pamięci o lokalnej historii;
- wspieranie postaw prospołecznych, obywatelskich i aktywnego działania na rzecz lokalnej społeczności.

Spójność kierunków rozwoju Gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa

Strategia Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 wpisuje się w ustalenia nadrzędnego dokumentu na poziomie regionalnym, jakim jest Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030. Poniżej wykazano spójność celów zdefiniowanych w niniejszej Strategii z celami określonymi w strategii na szczeblu wojewódzkim.

Tabela 44 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 ze Strategią rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

Strategia Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023 – 2030	Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030
Cel strategiczny I Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców	OBSZAR TEMATYCZNY 2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA OBSZAR TEMATYCZNY 4. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG
Cel operacyjny I.1. Zwiększenie przestrzennej dostępności i spójności Gminy	Cel szczegółowy priorytetu 3.3 Poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej zapewniającej spójność przestrzenną regionu oraz integrację obszarów funkcjonalnych
Cel operacyjny I.2. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej Gminy	Cel szczegółowy priorytetu 2.3 Rozwój form i instytucji kultury z uwzględnieniem dziedzictwa oraz wymagań nowoczesności Cel szczegółowy priorytetu 3.7 Ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania rozwoju cywilizacyjnego na stan środowiska Cel szczegółowy priorytetu 4.2 Poprawa zarządzania przestrzenią oraz przeciwdziałanie występowaniu wykluczenia osób i obszarów ze względu na ograniczenia ekonomiczne czy infrastrukturalne
Cel operacyjny I.3. Utrzymanie czystości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza	Cel szczegółowy priorytetu 3.1 Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu oraz

	<p>optymalizacji wykorzystania energii i zwiększenie udziału OZE w bilansie energetycznym województwa</p> <p>Cel szczegółowy priorytetu 3.3 Poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej zapewniającej spójność przestrzenną regionu oraz integrację obszarów funkcjonalnych</p> <p>Cel szczegółowy priorytetu 3.7 Ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania rozwoju cywilizacyjnego na stan środowiska</p>
Cel strategiczny II Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału	OBSZAR TEMATYCZNY 1. GOSPODARKA I NAUKA OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA
Cel operacyjny II.1. Zapewnianie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i nowych inwestycji na terenie Gminy	Cel szczegółowy priorytetu 1.3. Zapewnienie dobrych warunków i systemu wsparcia podmiotów gospodarczych i rolnictwa w dostosowaniu do wymagań i potrzeb współczesnej otwartej gospodarki
Cel operacyjny II.2. Rozwój działalności turystycznej	Cel szczegółowy priorytetu 1.3. Zapewnienie dobrych warunków i systemu wsparcia podmiotów gospodarczych i rolnictwa w dostosowaniu do wymagań i potrzeb współczesnej otwartej gospodarki Cel szczegółowy priorytetu 3.5 Tworzenie miejsc umożliwiających prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój usług turystycznych
Cel operacyjny II.3. Promocja gminy, wspierająca rozwój gospodarczy, w tym funkcji turystycznych	Cel szczegółowy priorytetu 1.3. Zapewnienie dobrych warunków i systemu wsparcia podmiotów gospodarczych i rolnictwa w dostosowaniu do wymagań i potrzeb współczesnej otwartej gospodarki Cel szczegółowy priorytetu 3.5 Tworzenie miejsc umożliwiających prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój usług turystycznych
Cel strategiczny III Rozwój sfery społecznej Gminy	OBSZAR TEMATYCZNY 2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY
Cel operacyjny III.1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny	Cel szczegółowy priorytetu 2.1. Podniesienie jakości edukacji i jej dostosowanie do wyzwań społeczeństwa przyszłości Cel szczegółowy priorytetu 2.5 Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne Cel szczegółowy priorytetu 2.6 Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie
Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Cel szczegółowy priorytetu 2.6 Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie
Cel operacyjny III.3. Rozwój sfery kulturalnej i społecznej	Cel szczegółowy priorytetu 2.3 Rozwój form i instytucji kultury z uwzględnieniem dziedzictwa oraz wymagań nowoczesności Cel szczegółowy priorytetu 2.5 Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne

	Cel szczegółowy priorytetu 2.7 Kształtowanie postaw prozdrowotnych, promocja aktywności fizycznej i wsparcie sportu kwalifikowanego
--	---

Źródło: Opracowanie własne

Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Rezultaty są bezpośrednim efektem planowanych do realizacji działań strategicznych. Opisują zmiany, jakie mają zostać wywołane dzięki wdrażanym przedsięwzięciom. Z uwagi na fakt, iż muszą być one mierzalne i weryfikowalne, określa się je w ujęciu wskaźnikowym.

Określono, iż planowane do realizacji w ramach strategii przedsięwzięcia przyczynią się do osiągnięcia następujących rezultatów:

Oczekiwany rezultat planowanych działań	Wskaźnik produktu	Wartość bazowa (2021 r.)	Wartość docelowa (2030 r.)
Sfery przestrzenne			
poprawa stopnia wyposażenia gminy w infrastrukturę techniczną	długość zmodernizowanych dróg gminnych (km)	0	15
	długość wybudowanych ścieżek pieszo-rowerowych (km)	0	20
	liczba przebudowanych mostów i przepustów (szt.)	0	3
	udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem (%)	30,6	65,0
	udział osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem (%)	23,8	80,0
	udział osób korzystających z sieci gazowej w liczbie ludności ogółem (%)	2,7	30,0
rewitalizacja i wzmocnienie funkcjonalności przestrzeni	liczba zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych przestrzeni publicznej (szt.)	0	8
	liczba odnowionych miejsc i obiektów zabytkowych (szt.)	0	6
poprawa stanu środowiska naturalnego gminy, w tym stanu powietrza	liczba utworzonych stacji ładowania samochodów elektrycznych (szt.)	0	1
	liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji (szt.)	1	10
	liczba zrealizowanych inwestycji OZE (szt.)	0	5
	liczba utworzonych punktów pomiarowych monitorujących jakość powietrza (szt.)	0	3
	liczba zrealizowanych przedsięwzięć promujących działania na rzecz ochrony środowiska i zwiększających świadomość ekologiczną mieszkańców i turystów (szt.)	0	10
Sfery gospodarcza			

wzrost aktywności gospodarczej obszaru	liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy (szt.)	483	650
	liczba przedsięwzięć promujących gminę jako obszar atrakcyjny dla inwestorów (szt.)	0	5
	liczba osób pracujących na terenie gminy (os.)	466	700
	udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%)	11,8	6,2
rozwój branży turystycznej	liczba przedsięwzięć promujących gminę jako obszar atrakcyjny dla turystów (szt.)	3	12
	liczba powstałych obiektów noclegowych, biwaków i kempingów (szt.)	0	15
	liczba nowych produktów turystycznych (szt.)	0	5
	liczba utworzonych i rozbudowanych tras rowerowych oraz szlaków turystycznych (szt.)	0	12
	liczba nowych przedsięwzięć kulturalnych i sportowych, ukierunkowanych na turystów (szt.)	0	10
Sfera społeczna			
rozwój usług edukacyjnych, kulturalnych i społecznych na rzecz ludności	liczba nowych zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży (szt.)	0	10
	liczba zmodernizowanych/doposażonych placówek oświatowych	0	2
	liczba nowych wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych dla dorosłych (szt.)	0	3
	liczba nowych przedsięwzięć integracyjnych dla niepełnosprawnych (szt.)	0	2
	liczba nowych przedsięwzięć adresowanych do seniorów (szt.)	0	3
	liczba placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3 (szt.)	0	1
poprawa stanu infrastruktury społecznej	liczba wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	0	3
	liczba zmodernizowanych/doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	0	11
	liczba nowych i zmodernizowanych obiektów sportowo-rekreacyjnych (szt.)	0	7
	liczba budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne (szt.)	1	10

Wskaźniki zostały przyporządkowane do planowanych podstawowych efektów dla każdej ze sfer: przestrzennej, gospodarczej, społecznej. Uporządkowane są od wskaźników produktu,

WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY

Nieodzownym elementem każdej Strategii Rozwoju jest Wieloletni Plan Inwestycyjny, zawierający kluczowe i strategiczne inwestycje planowane do wykonania w celu realizacji założeń i priorytetów, wskazanych w dokumencie strategicznym. Poniżej zamieszczono tabelę z kartami zadań, zawierającymi wybrane inwestycje kluczowe dla mieszkańców i władz gminy, których realizacja w szczególny sposób wpłynie na zmianę standardu życia mieszkańców.

Wybrane inwestycje, przedstawione poniżej nie wyczerpują katalogu przedsięwzięć możliwych do realizacji w ramach niniejszej strategii, lecz będą bezpośrednio wpisywać się w realizację wskazanych w rozdziale 7 *Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju gminy*.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji wynikają z diagnozy społeczno – gospodarczo - przestrzennej gminy Olszanica, przeprowadzonej na jej podstawie analizy SWOT oraz w oparciu o opinie mieszkańców wyrażone w czasie badania ankietowego jak również w oparciu o potrzeby zgłoszone przez władze gminy

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia i zakres	Okres realizacji	Szacunkowa wartość inwestycji w zł	Źródła finansowania	Cel operacyjny (oznaczenie)
Karta zadania nr 1	Inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną: - budowa oraz modernizacja sieci wodociągowej, - budowa sieci kanalizacyjnej. - budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, - budowa oczyszczalni ścieków, przepompowni ścieków położonych na terenie gminy oraz stacji uzdatniania wody na terenie Gminy Olszanica	2023-2030	25 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne.	I.2.
Karta zadania nr 2	Budowa ciągów pieszo rowerowych (ścieżek rowerowych) na obszarze Gminy Olszanica	2023-2030	10 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	I.1.
Karta zadania nr 3	Budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg, mostów, chodników, przepustów oraz parkingów na obszarze Gminy Olszanica	2023-2030	35 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych;	I.1.

				Środki własne.	
Karta zadania nr 4	Modernizacja systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp energooszczędnych) na obszarze Gminy Olszanica	2023-2030	5 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	I.1.
Karta zadania nr 5	Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Olszanica	2023-2030	10 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	I.3.
Karta zadania nr 6	Rozwój infrastruktury turystycznej zimowej i letniej, poprzez rozbudowę i doposażenie Centrum Turystyki Aktywnej i Sportu Bieszczad.ski Wańkowa, tworzenie tras biegowych, przystani kajakowych oraz utworzenie wypożyczalni rowerów elektrycznych	2023-2030	20 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	II.2.
Karta zadania nr 7	Remont i modernizacja zabytkowych obiektów i cmentarzy na obszarze Gminy Olszanica	2023-2030	10 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków,	I.2.

				Środki własne.	
Karta zadania nr 8	Rozwój zaplecza sportowo-rekreacyjnego na terenie Gminy Olszanica (m.in. poprzez budowę i modernizację placów zabaw, boisk sportowych wraz z zapleczem sportowym, boiska wielofunkcyjnego do lekkoatletyki, basenu, punktów widokowych, ścieżek ekologicznych, smart ławek, a także budowę multi-dyscyplinarnych, modułowych, całorocznych obiektów sportowych przewidzianych w sezonie zimowym np. w formie lodowisk oraz w sezonie letnim przekształconych np. w formę: torów rolkowych/wrotkarskich, rolkowisk, pumptracków bądź skateparków, itp.)	2023-2030	20 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Ministerstwo Sportu i Turystyki, Środki własne.	III.3.
Karta zadania nr 9	Rewitalizacja przestrzeni publicznej, poprzez: remont będących w złym stanie technicznym budynków komunalnych z przeznaczeniem ich na cele kulturalne i turystyczne; budowę ścieżek spacerowych i alejek na ogólnodostępnych terenach zielonych; montaż ławek, koszy na śmieci oraz stojaków na rowery	2023-2030	5 000 000,00	Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	I.2.
Karta zadania nr 10	Niwelacja barier architektonicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami w budynkach użyteczności publicznych i w przestrzeni publicznej	2023-2030	3 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; PFRON, Środki własne.	III.2.
Karta zadania nr 11	Termomodernizacja oraz modernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Olszanica	2023-2030	5 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Środki własne.	I.3.
Karta zadania nr 12	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury oświatowo – edukacyjnej na terenie Gminy Olszanica wraz z doposażeniem placówek oświatowych w nowoczesne pomoce dydaktyczne	2023-2030	15 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych;	III.1.

				Środki własne.	
Karta zadania nr 13	Budowa infrastruktury społecznej typu Dom Seniora, Klub Seniora, świetlice środowiskowe	2023-2030	4 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej Środki własne.	III.2.
Karta zadania nr 14	Budowa infrastruktury zapewniającej opiekę najmłodszym dzieciom, w tym budowa żłobka na terenie Gminy Olszanica	2023-2030	4 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej Środki własne.	III.1.

KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI GMINY ORAZ OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

10.1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Ustalenia i rekomendacje dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Olszanica zostały opracowane na podstawie diagnozy stanu obecnego, istniejących uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz zapisów dotyczących polityki przestrzennej w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych:

- zachowanie istniejących form zagospodarowania (lasy, zasoby wodne),
- dążenie do zachowania i odtworzenia naturalnych form krajobrazu leśnego i równowagi ekologicznej podstawowych ekosystemów,
- tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, uwzględniającego i zapewniającego ochronę podstawowych procesów ekologicznych
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, zgodnie z warunkami stref ochronnych, na terenie których położona jest gmina, w tym uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- ochrona istniejących zasobów leśnych poprzez racjonalne wykorzystanie i zagospodarowanie w celach rekreacyjnych i turystycznych, ochrona i zachowanie spójności kompleksów leśnych,
- ochrona udokumentowanych złóż surowców mineralnych przed zagospodarowaniem mogącym utrudnić lub uniemożliwić ich zrównoważoną eksploatację,
- optymalne zagospodarowanie istniejących szlaków pieszych i rowerowych, wyznaczenie miejsc odpoczynku, biwakowania, ścieżek edukacyjnych, punktów widokowych, zgodnie z zasadami ochrony terenów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Obszary lokalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego:

- ochrona konserwatorska i renowacja zabytków,
- eksponowanie i wykorzystywanie zabytków w celach turystycznych w sposób zrównoważony, umożliwiający zachowanie i utrzymanie zabytku,
- zachowanie zieleni w otoczeniu zabytków,
- promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego w formie kompleksowej, by stanowiły całościowy zasób kulturowy udostępniony odwiedzającym,
- odpowiednie oznakowanie miejsc o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych i zabytków.

Obszary lokalizacji infrastruktury społecznej:

- modernizacja i poprawa stanu siedzib gminnych instytucji, w tym także ich estetyki,
- likwidacja barier architektonicznych i poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami różnego typu,
- zapewnienie dogodnej dostępności komunikacyjnej obiektów użyteczności publicznej, udogodnienia dla rowerzystów, bezpieczne przejścia dla pieszych,
- dbałość o ład przestrzenny i estetykę przestrzeni publicznych wokół obiektów użyteczności publicznej,
- zwiększanie funkcjonalności obiektów użyteczności publicznej i w miarę możliwości łączenie różnych, uzupełniających się funkcji w jednym obiekcie.

Obszary o rozwiniętej lub przeważającej funkcji mieszkaniowej:

- zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez dostęp do wysokiej jakości infrastruktury technicznej: dróg, chodników, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- kształtowanie funkcjonalnych układów zabudowy zgodnie z zasadami ładu przestrzennego, dostępnych komunikacyjne, wyposażonych w niezbędną infrastrukturę i mających dostęp do funkcji pozamieszaniowych,
- zapewnienie zieleni oraz dostępu do terenów rekreacji i wypoczynku,
- zapobieganie niekontrolowanemu rozpraszaniu się zabudowy, dbałość o optymalne wykorzystanie obecnych terenów zabudowanych, skupianie zabudowy i zachowywanie ciągłości układów przestrzennych,
- lokalizacja usług nieuciążliwych, wynikających z uzasadnionych potrzeb mieszkańców, w obrębie istniejących układów przestrzennych,
- ograniczenie zabudowy na obszarach gruntów o wysokich klasach bonitacyjnych poza zwartą zabudową, dopuszczenie w tych miejscach zabudowy gospodarczej związanej z produkcją rolną,
- dbałość o ład przestrzenny terenów mieszkaniowych, objęcie ich miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o funkcji gospodarczej

- stworzenie warunków do przestrzennej koncentracji usług,
- zapewnienie miejscom koncentracji usług dostępu do niezbędnej infrastruktury technicznej,
- ograniczenie negatywnego wpływu terenów koncentracji usług na sąsiadujące z nimi tereny mieszkaniowe, środowisko, krajobraz,
- rozwój bazy gastronomiczno-noclegowej na rzecz rozwoju turystyki, zgodnie z zasadami prowadzenia usług, w tym nieuciążliwych na terenach mieszkaniowych,
- zapewnienie infrastruktury niezbędnej do prowadzenia działalności przemysłowej lub usługowej, w tym infrastruktury wodno-ściekowej,
- wykorzystanie obecnie niewykorzystywanych rezerw terenowych i nieruchomości pod działalność turystyczną.

Obszary o przeważającej funkcji rolniczej:

- ochrona gleb poprzez hamowanie procesów degradacyjnych oraz zakaz zabudowy na terenach o wysokich klasach bonitacyjnych gleb,
- zachowanie istniejących zadrzewień śródpolnych,
- dbałość o właściwe stosunki wodne obszaru,
- wyposażenie obszarów produkcji rolnej w niezbędną infrastrukturę,
- wspieranie zwiększania areału gospodarstw,
- wspieranie rozwoju gospodarstw specjalistycznych,

- zakaz lokalizacji działalności uciążliwej lub szkodliwej dla rolnictwa na obszarach wykorzystywanych rolniczo,
- rozwój drobnego przetwórstwa rolno-spożywczego, opartego na ekologicznych technologiach produkcji.

Obszar całej Gminy:

- zachowanie ładu i spójności przestrzennej poprzez kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa, utrzymanie skali i struktury jednostek osadniczych, kształtowanie formy architektonicznej nowych obiektów w nawiązaniu do istniejącej architektury, opracowywanie i aktualizowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- utrzymanie skali i struktury jednostek gospodarczych,
- ograniczenie rozproszenia zabudowy przez rozwój budownictwa na zasadzie dogęszczania istniejących jednostek osadniczych,
- organizacja przestrzeni publicznej, miejsc wypoczynku, rekreacji, skwerów, placów, zieleni urządzonej,
- poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- poprawa stanu powietrza atmosferycznego i dbałość o wpływ na zmiany klimatu poprzez zwiększenie stopnia wykorzystania OZE, termomodernizację budynków, obiektów użyteczności publicznej i siedzib przedsiębiorstw.
- ochrona terenów szczególnie ważnych z punktu widzenia publicznych celów ponadlokalnych i lokalnych jak: realizacja inwestycji komunalnych, usług publicznych, infrastruktury technicznej, realizacji dróg.

10.2. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obrazuje strategiczne pomysły na rozwój gminy zorientowane terytorialnie i jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego. W swym założeniu ma stanowić porządkujący składnik strategii, źródło i rodzaj najważniejszych ustaleń rozwojowych osadzonych przestrzennie. Bazą modelu jest przestrzeń, która jest dobrem i zasobem o strategicznym znaczeniu dla społeczności lokalnych. Przestrzeń ma określoną powierzchnię, posiada konkretną wartość, a jednocześnie zmienia się pod wpływem trendów globalnych (np. zmiany klimatyczne) oraz lokalnych (np. podlega silnej presji rozwojowej i zawłaszczaniu przez indywidualnych właścicieli).

Model rozumiany jest jako przedstawienie długookresowej strategicznej wizji rozwoju gminy wynikającej z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb rozwojowych i posiadanego potencjału, z uwzględnieniem jego specyfiki i zróżnicowania wewnętrznego. Model wskazuje obszary, które strategia rozwoju uznaje za istotne dla osiągnięcia celów rozwoju, obszary wymagające ochrony oraz rodzaje powiązań funkcjonalnych występujących pomiędzy poszczególnymi obszarami.

Główne zadania modelu to:

- obrazować kierunki rozwoju przestrzennego,
- opisywać spodziewane efekty przekształceń przestrzeni wynikające z realizacji celów strategii oraz wyjaśniać spójność interwencji dedykowanych danym obszarom,
- określać i hierarchizować obszary o różnych charakterystykach oraz powiązaniach między nimi, formułować ogólne zalecenia (rekomendacje) i zasady dotyczące gospodarowania przestrzenią (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów istotnych z punktu widzenia rozwoju gminy),
- ustalać ramy współpracy z interesariuszami na obszarach realizacji wyznaczonych celów rozwoju (np. właścicielami nieruchomości, instytucjami rządowymi i JST, inwestorami, przedsiębiorcami),
- tłumaczyć wartości ważne w długiej perspektywie czasowej, wyrażane w wizji rozwoju decydujące o prowadzonej polityce rozwoju,
- definiować interes publiczny poprzez ustalenie ram działania dla strategii, polityki i użytkowania przestrzeni, a w konsekwencji pełnić funkcje prewencyjne przed ewentualnymi konfliktami – społecznymi, przestrzennymi, środowiskowymi (np. dotyczącymi lokalizowania kontrowersyjnych inwestycji).

W ramach najważniejszych zadań inwestycyjnych na obszarze gminy Olszanica można wymienić:

Infrastruktura komunikacyjna:

- budowa sieci dróg rowerowych (ścieżek rowerowych, zaplecza technicznego typu miejsca postojowe, elektryczne stacje ładowania rowerów itp.),
- modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp energooszczędnych),
- budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg, mostów, przepustów oraz parkingów,
- modernizacja i budowa dróg lokalnych i chodników.

Infrastruktura rekreacyjno-sportowa:

- rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej,
- modernizacja obiektów sportowo – rekreacyjnych,
- budowa zaplecza sportowo-rekreacyjnej - m.in. place zabaw, boiska sportowe, boisko wielofunkcyjne, basen, punkty widokowe, ścieżki ekologiczne, smart ławki, budowę multi-dyscyplinarnych, modułowych, całorocznych obiektów sportowych przewidzianych w sezonie zimowym np. w formie lodowisk oraz w sezonie letnim przekształconych np. w formę: torów rolkowych/wrotkarskich, rolkowisk, pumptracków bądź skateparków itp.

Infrastruktura techniczna i przestrzeń publiczna:

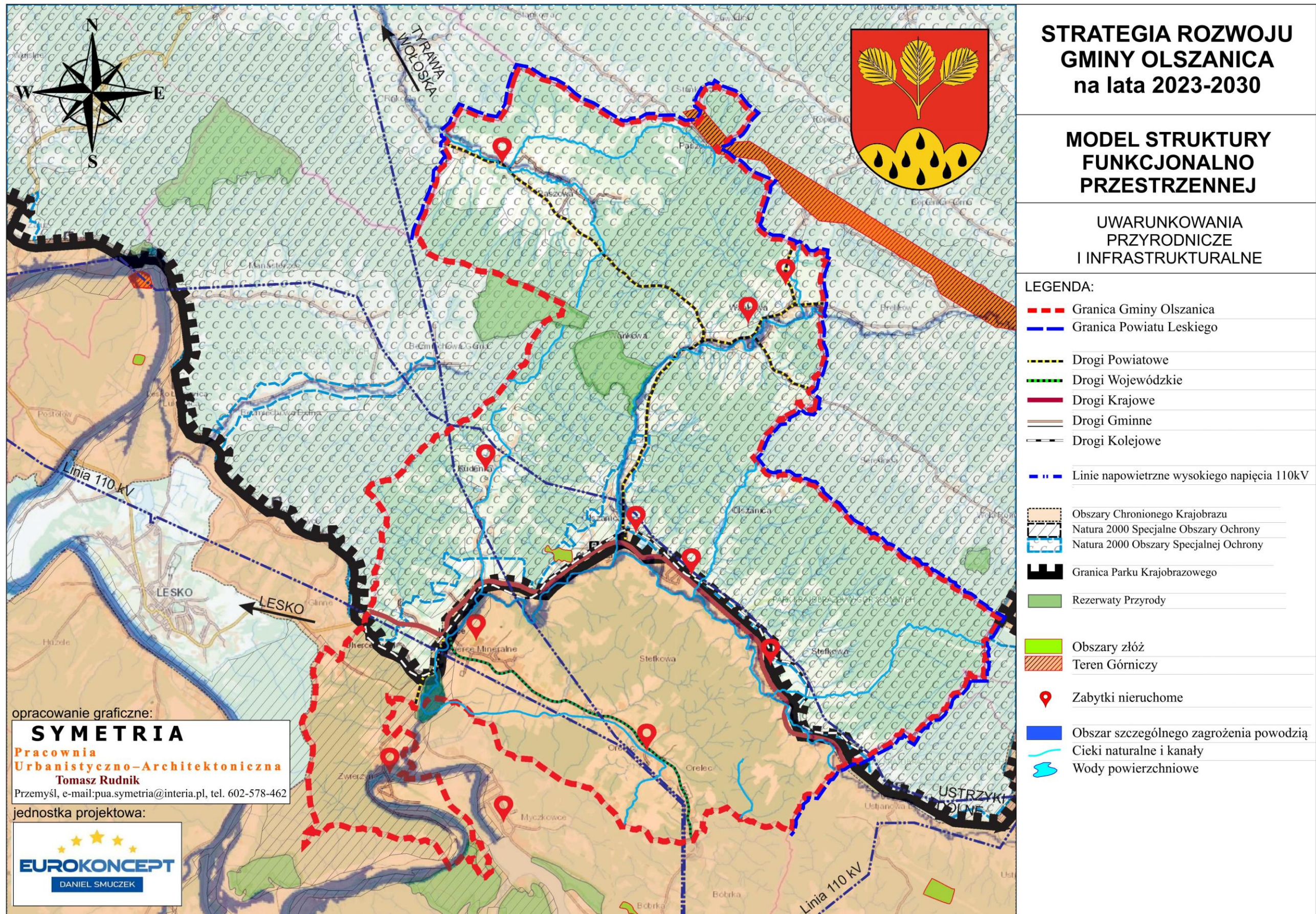
- inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną:
 - budowa oraz rozbudowa sieci kanalizacji i sieci wodociągowej oraz modernizacja sieci istniejących,

- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków,
- modernizacja oczyszczalni ścieków, przepompowni ścieków oraz stacji uzdatniania wody wraz z hydroforniami,
- rozwój odnawialnych źródeł energii,
- rewitalizacja przestrzeni publicznej,
- remont i modernizacja zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego,
- termomodernizacja oraz modernizacja budynków użyteczności publicznej.

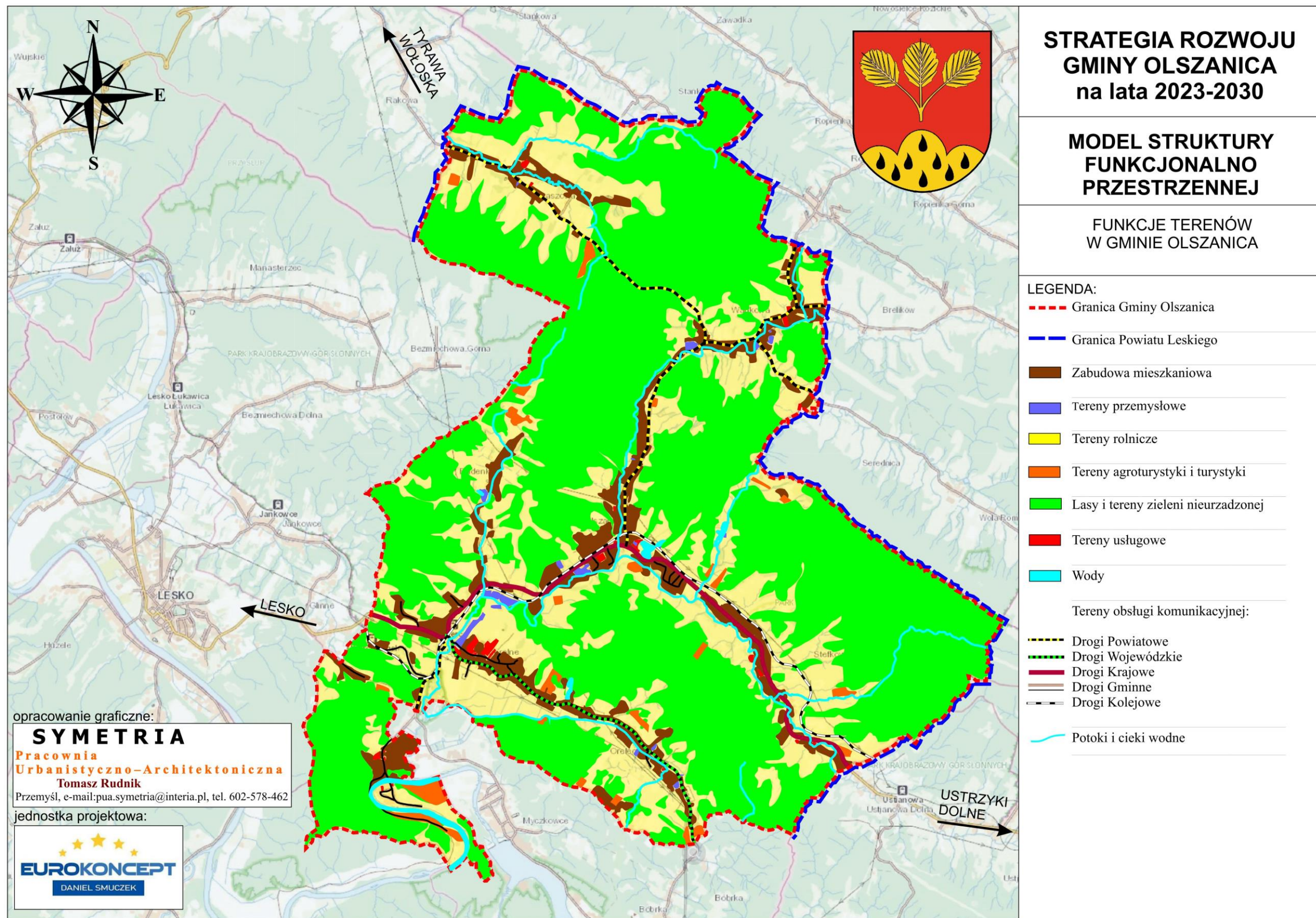
Infrastruktura społeczna:

- niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych,
- budowa infrastruktury społecznej typu Dom Seniora, Klub Seniora, świetlice środowiskowe,
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury oświatowo – edukacyjnej,
- budowa infrastruktury zapewniającej opiekę najmłodszym dzieciom, w tym budowa żłobka.

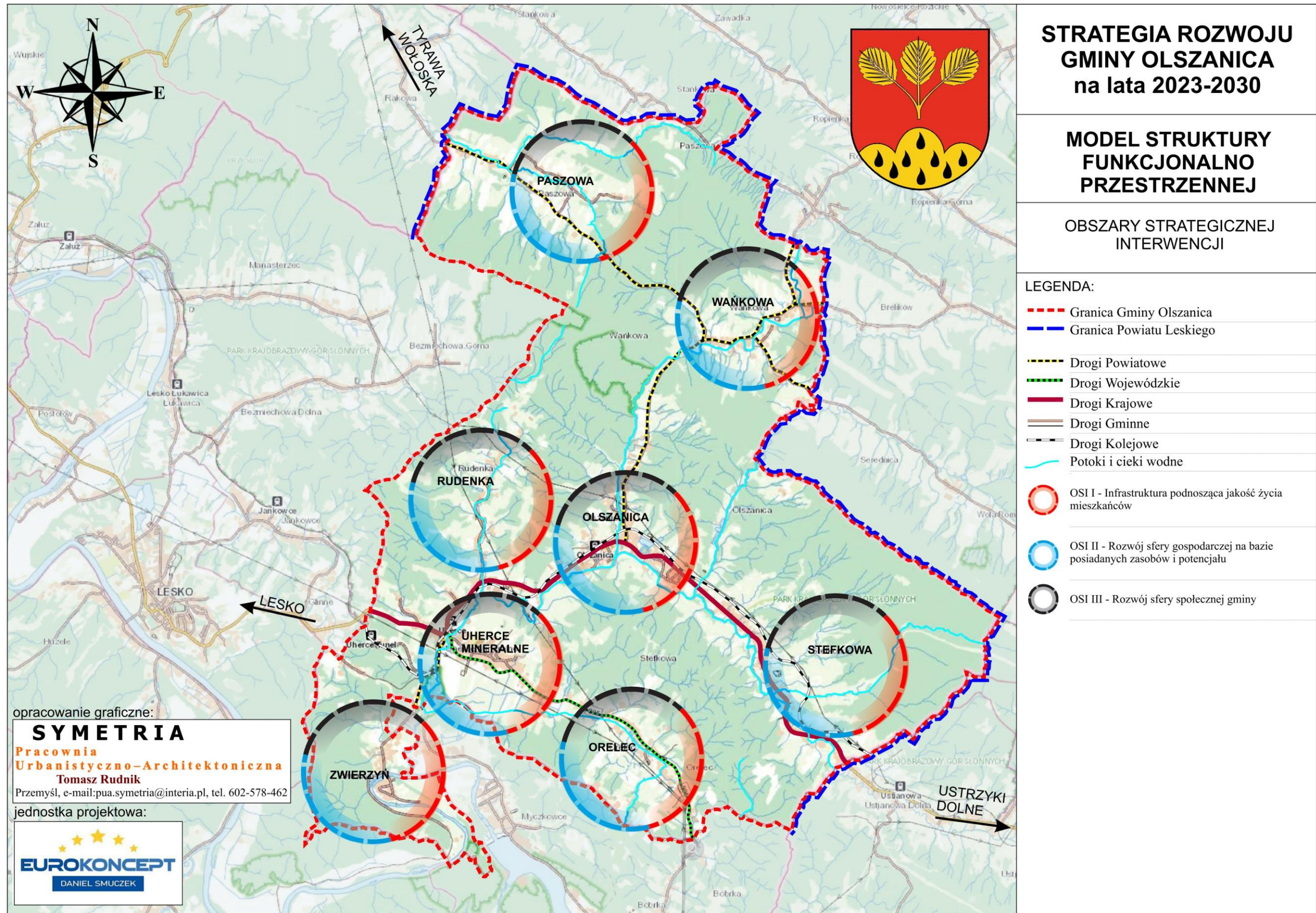
Wskazane w rozdziale 8 zadania inwestycyjne wynikają z diagnozy społeczno–gospodarczo-przestrzennej gminy, jak również zostały wskazane przez mieszkańców jako konieczne do realizacji w celu rozwoju gminy. Z uwagi na to, iż Strategia jest dokumentem wskazującym kierunki rozwoju w perspektywie kilkuletniej i na etapie jej opracowania trudno jest z dokładnością określić, w których miejscowościach gminy Olszanica poszczególne projekty będą realizowane, na Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Olszanica - Wieloletni Plan Inwestycyjny projekty te zostały wskazane przy wszystkich miejscowościach gminy. Takie podejście nie będzie również ograniczało gminy i jej miejscowości jedynie do realizacji zadań inwestycyjnych wskazanych w strategii pozwoli również na elastyczne planowanie rozwoju gminy w oparciu o jej miejscowości z uwzględnieniem możliwości finansowych.

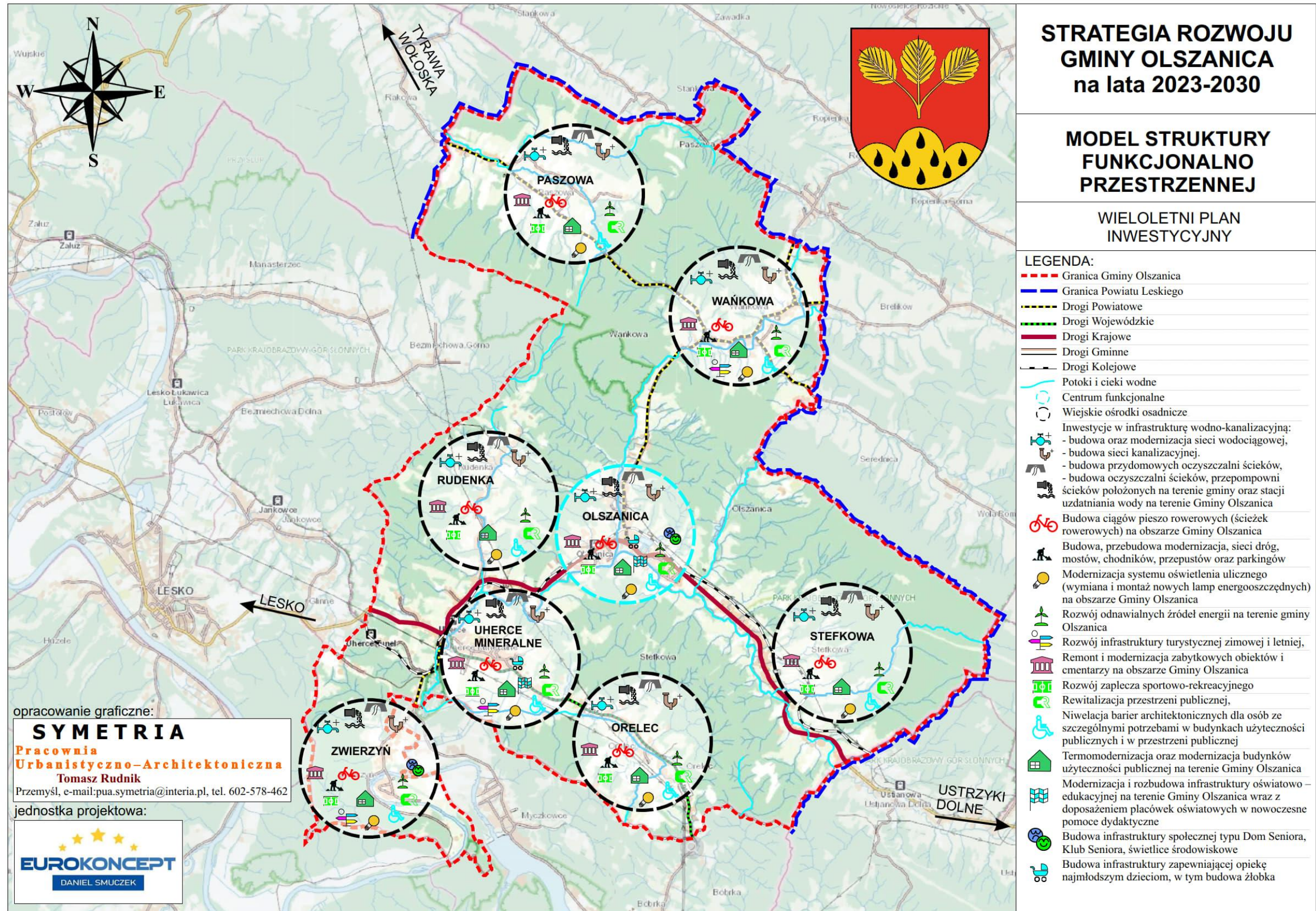
Źródło: Opracowanie własne

Źródło: Opracowanie własne

Źródło: Opracowanie własne

Źródło: Opracowanie własne

10.3. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań

Gmina Olszanica położona jest w obrębie wydzielonych obszarów specjalnych, które zostały wyznaczone w strategicznych i planistycznych dokumentach krajowych i wojewódzkich. W celu ich identyfikacji zostały przeanalizowane następujące dokumenty:

- **Strategia Na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);**
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030);**
- **Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030”.**

Przez obszary specjalne rozumie się:

- **OF (obszary funkcjonalne)** – obszary, na których występuje względnie wyodrębniający się, intensywny i otwarty system powiązań społecznych, gospodarczych lub przyrodniczych, uwarunkowanych cechami środowiska geograficznego (przyrodniczego i antropogenicznego). Szczególnym typem obszaru funkcjonalnego jest miejski obszar funkcjonalny;
- **OSI (obszary strategicznej interwencji)** – określone w strategii rozwoju obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna, łącząca inwestycje - w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub dotyczące zasobów ludzkich, finansowane z różnych źródeł lub przez rozwiązania regulacyjne.

1. OSI Krajowe - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030):

- **Wschodnia Polska**

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa - lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie - znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej. **W zasięgu OSI Wschodnia Polska znajduje się gmina Olszanica.**

Mapa 19 Wschodnia Polska

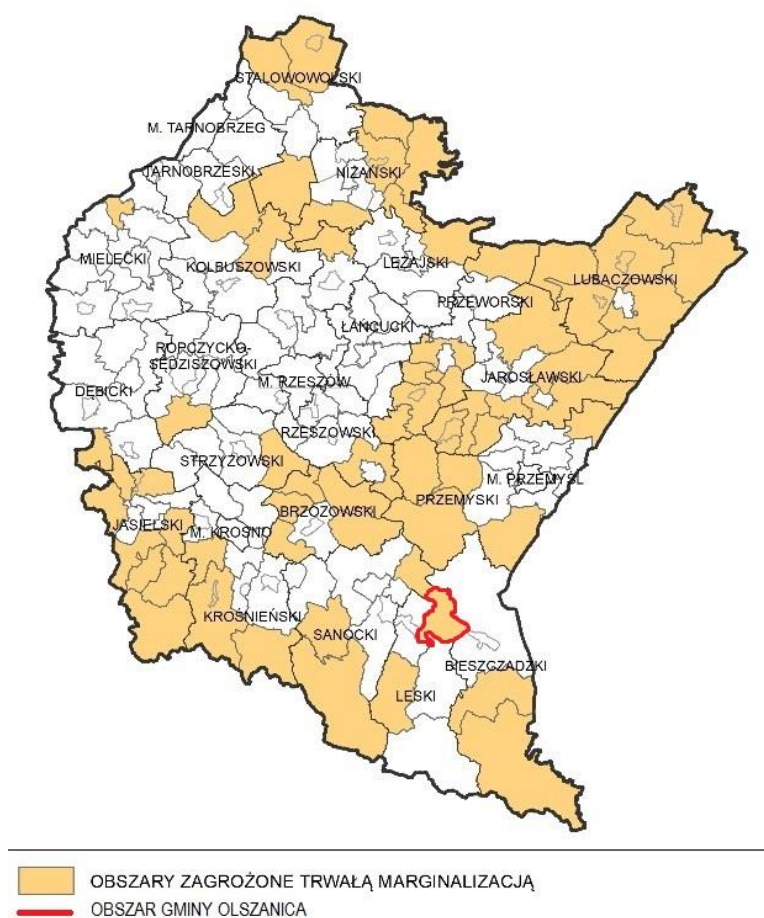
Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

- **Obszary zagrożone trwałą marginalizacją**

Zgodnie z załącznikiem 1. Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027 do KSRR 2030, wśród gmin zagrożonych trwałą marginalizacją znalazła się gmina Olszanica.

Obszary zagrożone trwałą marginalizacją charakteryzują się peryferyjnym położeniem poza obszarami głównych aglomeracji oraz słabą dostępnością transportową. Głównym problemem tych obszarów jest niekorzystna sytuacja demograficzna, przejawiająca się starzeniem się społeczeństwa i odpływem młodych, wykształconych osób, a także słabym dostępem do podstawowych usług publicznych oraz dużym zapotrzebowaniem na świadczenia pomocy społecznej. Oprócz tego wyróżnia się tu niski poziom przedsiębiorczości, problemy strukturalne w rolnictwie, niski zasób pozarolniczych miejsc pracy oraz niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych mieszkańców, co przekłada się tym samym na niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej.

Mapa 20 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

2. OSI Regionalne - Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

Gmina Olszanica wpisuje się w następujące priorytety:

- **7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście zrównoważonego rozwoju,**

w szczególności w następujące kierunki działań:

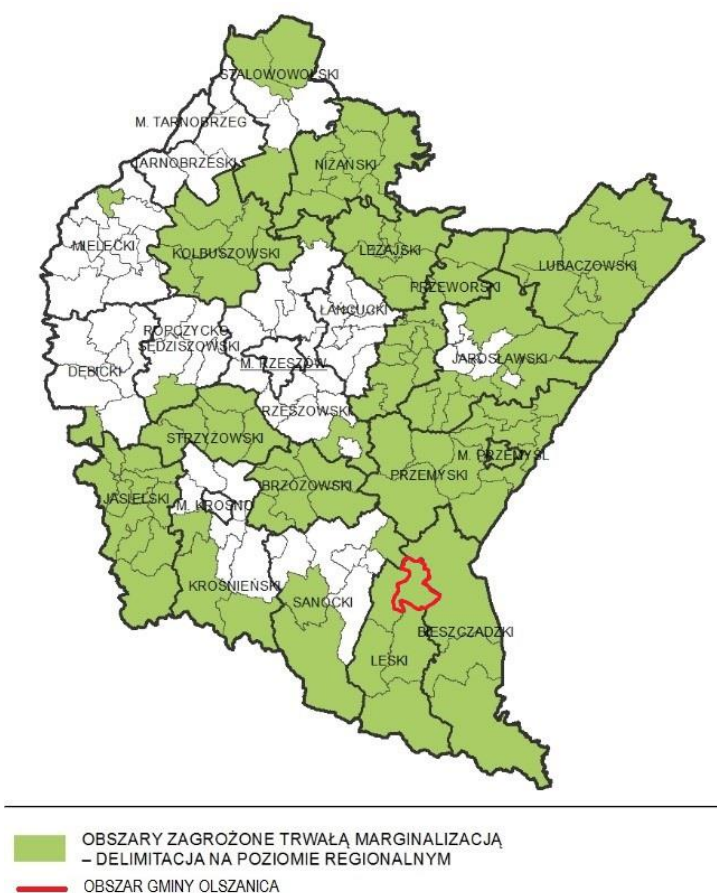
7.3.1. Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją województwie

Polityka regionu dąży do realizacji zasad zrównoważonego rozwoju, która obliuguje do kierunkowania działań na zapewnienie mieszkańcom pełnego pakietu możliwości rozwojowych niezależnie od miejsca zamieszkania. Podejmowane działania mają identyfikować i wzmacniać czynniki rozwojowe obszarów o słabszych perspektywach rozwojowych, wynikających ze struktury społeczno-gospodarczej, peryferyjnego położenia bądź utraty dotychczasowych funkcji. Oczekiwanymi celami będzie m.in. zwiększenie zasobów infrastrukturalnych w strategicznych sektorach, zdynamizowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o lokalne potencjały, rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności, poprawa dostępu do podstawowych usług publicznych, zniwelowanie wykluczenia transportowego

Zakładane działania:

- rozwój sektora inwestycji prywatnych w oparciu o lokalne zasoby;
- aktywizacja lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców;
- pobudzanie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej;
- włączenie komunikacyjne obszarów o utrudnionej dostępności;
- dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodnokanalizacyjnej) i społecznej, warunkującej rozwój gospodarczy i wyższą jakość życia mieszkańców;
- wzmocnienie roli instytucji publicznych, jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu;
- intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Mapa 21 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

7.3.2. Rozwój i wspieranie obszaru Bieszczad

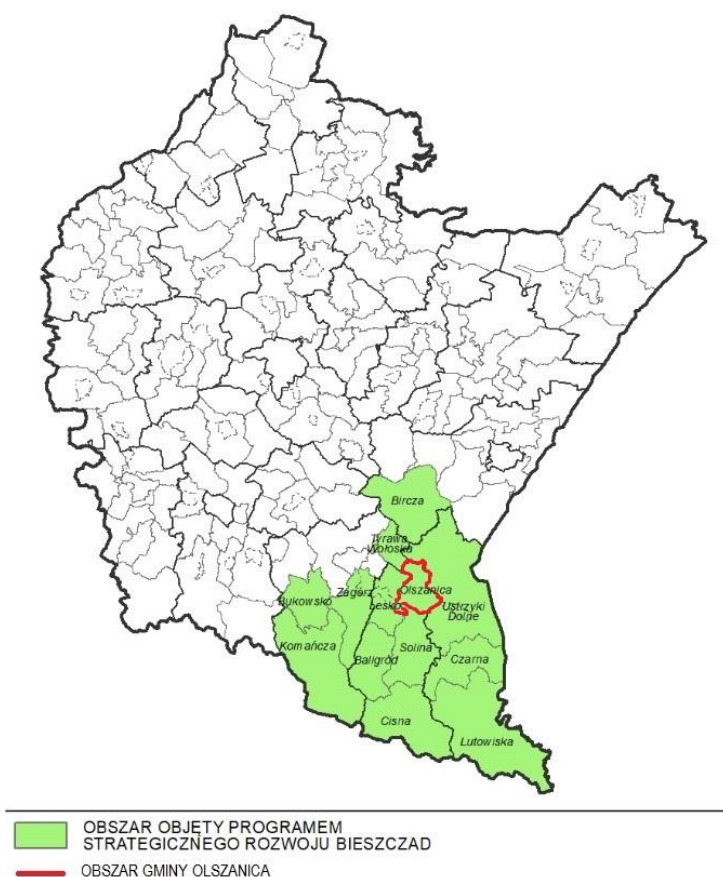
Bieszczady poza szczególnymi uwarunkowaniami środowiskowymi i przyrodniczymi, charakteryzują się skrajnie niską dostępnością przestrzenną zewnętrzną i wewnętrzną oraz niskim poziomem zaludnienia. Niski poziom dostępności i gęstości zaludnienia tworzą negatywne warunki rozwojowe, które utrudniają realizację inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej, prowadzenie działalności gospodarczej, jak również dyfuzję działań ukierunkowanych na optymalizację dostępności do podstawowych usług publicznych oraz kształtowanie jakości kapitału ludzkiego i społecznego. Przywołane czynniki wpływają tym samym na niski poziom warunków życia mieszkańców. Podejmowane działania będą miały na celu w pierwszej kolejności wypełnienie luk infrastrukturalnych w zakresie dostępności przestrzennej i cyfrowej, poprawę stanu systemu wodno-kanalizacyjnego oraz składowania odpadów, co będzie bazą wyjściową dla rozwoju potencjału Bieszczad w oparciu o unikalne endogeniczne zasoby.

Zakładane działania:

- rozwój gospodarki turystycznej i przemysłu turystycznego jako warunkujących w sposób istotny procesy rozwojowe na obszarze Bieszczad;
- podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w oparciu o endemiczne zasoby Bieszczad;
- wsparcie działań w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy poprzez rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich w oparciu o przemysł bazujący na lokalnych zasobach tj. turystyczny, drzewny i spożywczy;
- poprawa poziomu towarowości rolnictwa Bieszczad poprzez rozwój spółdzielczości, rzemiosła i grup producenckich wraz z przetwórstwem rolno-spożywczym opartym na certyfikowanych produktach lokalnych;
- rozwój przedsiębiorczości w obszarze Bieszczad poprzez rozwój instytucji otoczenia biznesu;
- rozwój kapitału ludzkiego poprzez poszerzenie jakości edukacji w celu wzrostu elastyczności zachowań na rynku pracy;
- poprawa dostępności do wysokiej jakości usług w obszarze ochrony zdrowia;
- zwiększenie uczestnictwa obywateli w życiu publicznym i wzmocnienie instytucji z Trzeciego Sektora prowadzące do wspólnego rozwiązywania problemów i przewyższania barier;
- poprawa zewnętrznej i wewnętrznej spójności terytorialnej Bieszczad w wymiarze przestrzennym poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury drogowej i kolejowej oraz infrastruktury uzupełniającej;
- poprawa dostępności cyfrowej obszaru Bieszczad poprzez rozbudowę sieci informacyjno-komunikacyjnej;
- utrzymanie walorów środowiskowych i krajobrazowych Bieszczad jako podstawowego zasobu endogenicznego;
- dostosowanie gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami pod kątem zachowania cennych walorów krajobrazowo-środowiskowych, przy uwarunkowaniach społeczno-osadniczych Bieszczad;
- wykorzystanie klastrów energetycznych celem wzrostu poziomu bezpieczeństwa energetycznego regionu;

- rozwój infrastruktury sportowej i turystycznej z wykorzystaniem uwarunkowań do rozwoju sportów zimowych;
- utworzenie w Bieszczadach nowoczesnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej tj.: Podkarpackie Centrum Sportów w województwie, Ośrodka Przygotowań Olimpijskich Centralnego Ośrodka Sportu.

Mapa 22 Obszar objęty Programem Strategicznego Rozwoju Bieszczad

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

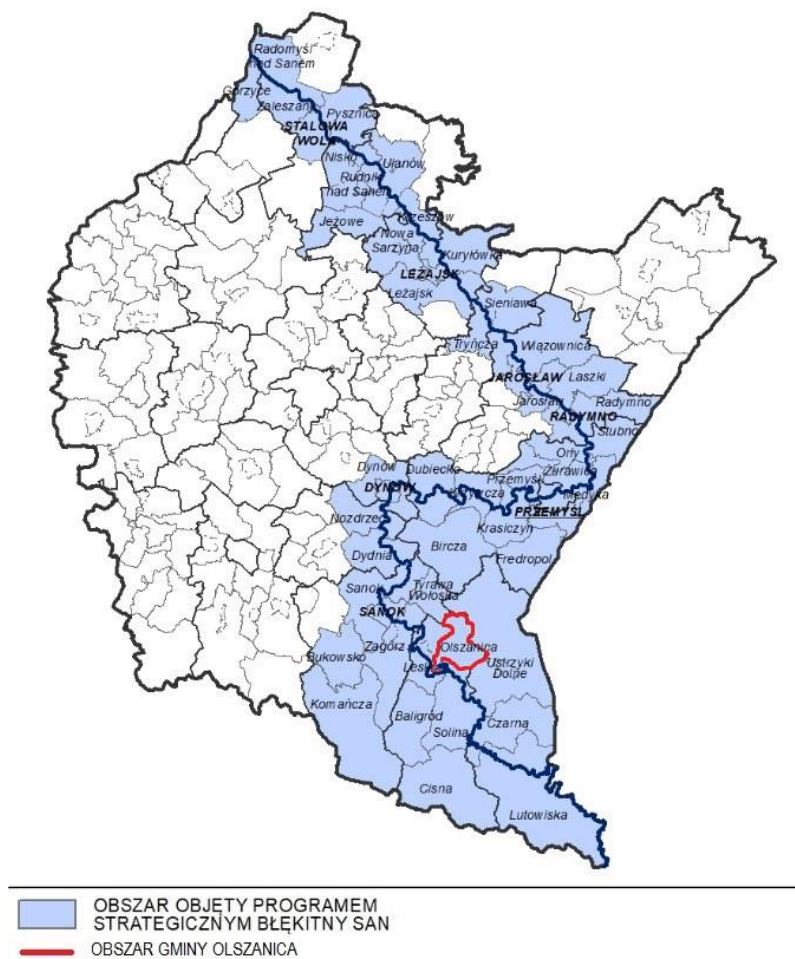
7.3.3. Rozwój i wspieranie obszaru gmin „Błękitny San”

Obszar gmin „Błękitnego Sanu” jest bardzo zróżnicowany pod względem walorów środowiska geograficznego oraz warunków prowadzenia działalności gospodarczej. Wspólną cechą obszaru jest położenie wzdłuż biegu rzeki San, stąd wyjątkowość obszaru polega na wspólnym koncentrowaniu uwagi na problematyce gospodarki wodno-kanalizacyjnej całej zlewni Sanu oraz możliwości turystycznego wykorzystania rzeki z uwzględnieniem zróżnicowanych warunków przyrodniczych i kulturowych. Podejmowane działania będą miały na celu kompleksowe rozwiązanie problemów gospodarki wodno-kanalizacyjnej oraz wykorzystanie atutów dla pobudzenia rozwoju gospodarczego gmin poprzez rozwój infrastruktury turystycznej, w celu poprawy jakości życia mieszkańców.

Zakładane działania:

- wykorzystanie biegu rzeki San dla rozwoju przedsiębiorczości i atrakcyjności turystycznej poprzez wielofunkcyjne wykorzystanie i zagospodarowanie jego brzegów i obszarów nadbrzeżnych;
- utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego w zlewni rzeki San poprzez rozwiązanie w sposób skoordynowany problemu gospodarki wodno-ściekowej i składowania odpadów;
- zabezpieczenia obszaru gmin „Błękitny Sanu” przed zagrożeniem powodziowym.

Mapa 23 Obszar objęty Programem Strategicznym „Błękitny San”

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

- **7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku,**

w szczególności w następujące kierunki działań:

7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej

Obszary wiejskie dotyka zjawisko postępującej marginalizacji i niskiego poziomu jakości życia.

Kluczową kwestią przeciwdziałającą tym trendom jest rozwój infrastruktury w szczególności: wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, teleinformatycznej oraz transportowej. Działania należy tak ukierunkować, aby umożliwiły rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w tym powstawanie miejsc pracy w sektorach pozarolniczych, dostępność do usług publicznych, przekwalifikowanie

zawodowe oraz mobilność przestrzenną, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego. Realizacja wyzwań regionalnych pozwoli na wielokierunkowy i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Zakładane działania:

- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu;
- zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej;
- modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych, jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa;
- rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej
- poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami;
- tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości.

Mapa 24 Obszary wiejskie województwa podkarpackiego

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Rozwój obszarów wiejskich należy oprzeć na wykorzystaniu zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, wzmocnieniu sektora rolnictwa, jak również pozarolniczych specjalizacji gospodarczych. Strategicznym działaniem jest również aktywizowanie społeczności do podejmowania działalności gospodarczej wykorzystującej endogeniczne zasoby obszaru jako elementu konkurencyjności i zwiększenia dochodów ludności.

Zakładane działania:

- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów;

- aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej;
- wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych,
- rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.

7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym

Kluczowym czynnikiem determinującym inicjowanie procesów rozwoju obszarów wiejskich jest wielokierunkowa aktywizacja społeczności lokalnej. Podniesienie poziomu życia zależy od właściwej identyfikacji potrzeb i możliwości danego obszaru, w który to proces należy włączyć lokalną społeczność. Grupy społeczne powinny także współuczestniczyć w zarządzaniu lokalnymi zasobami. Istotne jest również oddolne zaangażowanie się społeczności w partnerstwa regionalne i ponadregionalne, a nawet międzynarodowe.

Zakładane działania:

- wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej;
- podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych;
- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby;
- promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.);
- upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej; wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej

Jakość przestrzeni obszarów wiejskich warunkuje możliwość i efektywność działań prorozwojowych. Dlatego też, gospodarka przestrzenna obszarów wiejskich powinna być określona w opracowaniach urbanistycznych, aby zapewnić racjonalne wykorzystanie przestrzeni i zasobów endogenicznych, przy zachowaniu walorów krajobrazowych i przyrodniczych. Należy również dążyć do zachowania zgodności z dokumentami planistycznymi sporządzanymi dla obszarów sąsiednich.

Zakładane działania:

- dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców;

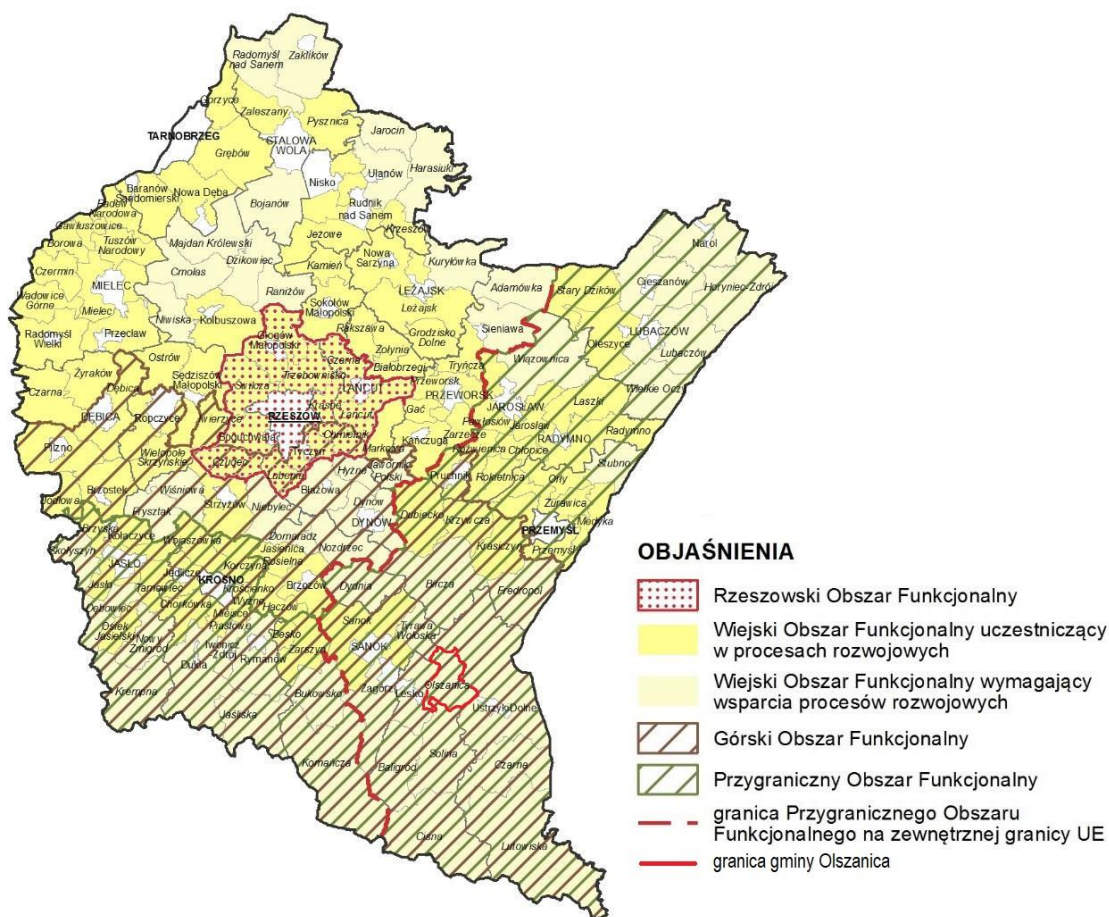
- efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów;
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku.

3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030:

Gmina Olszanica jest położona na terenie następujących obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym, określonych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030:

- Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego, a w ramach jego –Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego wymagającego wsparcia procesów rozwojowych;
- Górskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego.

Mapa 25 Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030

- **Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;
- 2) rozwój działalności gospodarczej związanej z gospodarką rolną i turystyką;
- 3) rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- 4) wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi;
- 5) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 6) ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 7) racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- 8) rozwój turystyki, w tym agroturystyki, funkcji sportowo-rekreacyjnych i uzdrowiskowych,
- 9) rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) rozwój bazy usług publicznych;
- 2) zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa;
- 3) ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- 4) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- 5) rozwój funkcji sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, w tym agroturystyki oraz lecznictwa uzdrowiskowego z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

• **Górski Obszar Funkcjonalny**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój różnych form usług turystycznych i uzdrowiskowych;
- 2) ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 3) rozwój gospodarki rolnej i przemysłu;
- 4) rozwój infrastruktury technicznej i transportowej;
- 5) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) rozwój społeczno-gospodarczy z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- 2) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- 3) tworzenie warunków rozwoju powiązań komunikacyjnych, społecznych i gospodarczych pomiędzy ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi;
- 4) rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym: form specjalistycznej produkcji rolniczej (winiarstwo, pszczelarstwo) z zachowaniem wysokiej jakości środowiska przyrodniczego;
- 5) ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;

- 6) rozwój infrastruktury turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo;
- 7) ochrona walorów przyrodniczych i klimatycznych miejscowości uzdrowiskowych;
- 8) przeciwdziałanie suburbanizacji i rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych oraz dostosowanie zabudowy do otaczającego krajobrazu;
- 9) wzmocnienie roli ośrodków miejskich – rozwój innowacyjnego przemysłu i bazy usług publicznych;
- 10) uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwiskami;
- 11) budowa małych zbiorników wodnych celem zwiększenia zdolności retencyjnej terenów górskich.

- **Przygraniczny Obszar Funkcjonalny**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) poprawa dostępności komunikacyjnej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 2) wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich;
- 3) rozwój gospodarki rolnej i leśnej;
- 4) rozwój funkcji turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo,
- 5) rozwój w infrastruktury technicznej i transportowej.

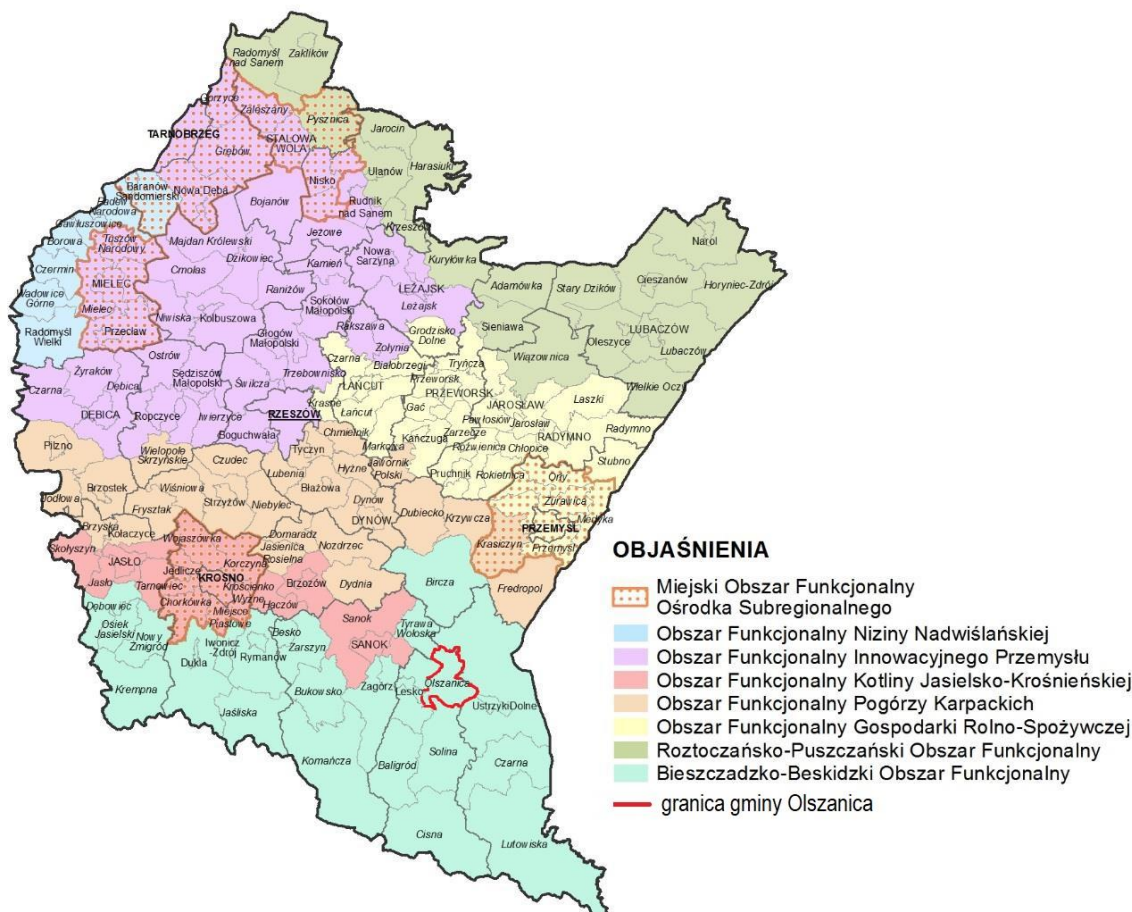
Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) zagospodarowanie przestrzenne obszaru z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem publicznym;
- 2) rozwój i modernizacja infrastruktury granicznej, transportowej i logistycznej;
- 3) integrowanie systemów komunikacyjnych i usprawnienie powiązań transportowych;
- 4) wspieranie rozwoju nowych funkcji, zwiększających zakres świadczonych usług o charakterze ponadlokalnym, w tym logistycznych;
- 5) poprawa dostępu do usług publicznych zlokalizowanych w miastach i na obszarach wiejskich;
- 6) współpraca transgraniczna w zakresie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, realizacja i koordynacja wspólnych działań i projektów, zapewniających integrację planowania w zakresie ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz infrastruktury transgranicznej,
- 7) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową.

Oprócz obszarów funkcjonalnych o charakterze ponadregionalnym, w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 w celu identyfikacji obszarów o różnych priorytetach rozwojowych oraz określenia niezbędnych działań służących optymalnemu wykorzystaniu ich potencjałów dla rozwoju województwa, wyznaczone zostały obszary funkcjonalne o charakterze regionalnym, które charakteryzują się wspólnymi

uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju. Gmina Olszanica położona jest na terenie Bieszczadzko-Beskidzkiego Obszaru Funkcjonalnego.

Mapa 26 Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 2030

- **Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny:**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- 2) poprawa dostępności komunikacyjnej w układzie regionalnym, krajowym, i transgranicznym;
- 3) rozwój różnych form usług turystycznych oraz funkcji uzdrowiskowej;
- 4) kompleksowy rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej dostosowanej do skali ruchu turystycznego oraz poprawa gospodarki odpadami;
- 5) rozwój przemysłu drzewnego, budowlanego i elektromaszynowego, przemysłu spożywczego opartego o przetwórstwo;
- 6) rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym służącego zachowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) budowa i rozwijanie powiązań funkcjonalnych ze Słowacją oraz Ukrainą m.in. przez rozbudowę infrastruktury granicznej;
- 2) przebudowa i rozbudowa istniejącej sieci drogowej i kolejowej, w celu właściwego rozprowadzenia ruchu turystycznego;
- 3) rozwój infrastruktury turystycznej, sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej w ośrodkach uzdrowiskowych, wypoczynkowych oraz w miastach i gminach o potencjale turystycznym;
- 4) ograniczanie zjawiska rozpraszania zabudowy w celu zachowania ładu przestrzennego, walorów przyrodniczo-krajobrazowych, drożności korytarzy ekologicznych;
- 5) rozwój infrastruktury technicznej zwłaszcza na obszarach najczęściej odwiedzanych przez turystów, w szczególności kompleksowa budowa i przebudowa systemów wodno-kanalizacyjnych wokół zbiorników wodnych i w dorzeczach rzek;
- 6) minimalizowanie i ograniczanie negatywnych skutków suszy poprzez kompleksowe działania określone w Planie przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Górnej Wisły;
- 7) ochrona i wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego, w tym wyróżniających region zabytków świadczących o jego dawnej wielokulturowości oraz związanych z przemysłem naftowym.

4. OSI – Lokalne - Strategia Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030

W ramach Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 wyodrębniono trzy cele strategiczne, które są względem siebie równoważne i uzupełniające się:

- **Cel strategiczny I: Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców;**
- **Cel strategiczny II: Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału;**
- **Cel strategiczny III: Rozwój sfery społecznej gminy**

Cele te powiązane są ze zidentyfikowanymi lokalnymi obszarami strategicznej interwencji, co zostało przedstawione w załączniku graficznym, stanowiącym *mapę nr 17 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Olszanica - Obszary strategicznej interwencji* w rozdziale 10.2 Model strukturalny funkcjonalno – przestrzennej gminy. Z kolei działania planowane do realizacji w ramach wyznaczonych obszarów strategicznym, w ujęciu graficznym przedstawia *mapa nr 18 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Olszanica - Zakres planowanych działań w obszarach strategicznej interwencji*.

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII, W TYM WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH

11.1. System realizacji strategii

W procesie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 niezmiernie ważnym elementem jest jej monitoring. Poprzez gromadzenie i analizę danych wprowadzony zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej strategii jest obowiązek pracowników Urzędu oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za

które każda jednostka, wydział lub pracownik będą odpowiedzialni. Dodatkowo, rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji danego celu strategicznego m.in. program ochrony środowiska, gminny program opieki nad zabytkami, strategia rozwiązywania problemów społecznych, strategia rozwoju kultury czy programy jednoroczne. Dodatkowo planuje się opracowanie gminnego programu rewitalizacji.

Wdrażając strategię, gmina Olszanica będzie dbała o dobrą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, otoczeniem społeczno-gospodarczym, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową.

System monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć. Efekty strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym. Zgodnie z powyższą ustawą „Raport obejmuje podsumowanie działalności wójta w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał rady gminy i budżetu obywatelskiego.” Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Podstawę do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji strategii będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja strategii następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do strategii nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji strategii będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy Olszanica, tak aby program mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości strategii wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian.

Jednocześnie wszelkie zmiany w dokumencie strategicznym będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania strategii będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w strategii). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu wdrożenia dokumentu.

Nie przewiduje się zmiany celów strategicznych w całym horyzoncie strategii. Procedura aktualizacji strategii obejmuje następujące elementy:

- zgłoszenie przez interesariuszy (mieszkańcy, podmioty działające na obszarze gminy) przedsięwzięć/kierunków działań przyczyniających się do realizacji celów strategii lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy Olszanica przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularza zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej gminy oraz dostępnych w ww. urzędzie,
- weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć - kierunków działań lub propozycji innych zmian przez jednostkę, wydział bądź pracownika odpowiedzialnego za aktualizację strategii,
- podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonych działań/kierunków działań bądź innej proponowanej zmiany do strategii oraz konieczności jej aktualizacji,
- przyjęcie odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy Olszanica.

11.2. Wdrażanie Strategii

Za wdrażanie Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 odpowiedzialny jest Wójt Gminy Olszanica, który corocznie składa Radzie Gminy Olszanica sprawozdanie z jej realizacji. Wójt odpowiedzialny jest ponadto za bieżący nadzór nad realizacją Strategii, dbałość o zagwarantowanie środków finansowych na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, a także podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania zmian dokumentu.

Wójt Gminy Olszanica oraz Rada Gminy Olszanica, jako Samorząd Gminy będą zaangażowani w realizację Strategii poprzez następujące obszary aktywności:

- **OBSZAR BEZPOŚREDNICH KOMPETENCJI** - Samorząd jest odpowiedzialny za programowanie i późniejszą koordynację wdrażania dokumentu strategicznego. Główna jego rola sprowadza się do sprawowania funkcji strategiczno-kontrolnej nad wdrażaniem Strategii. Równolegle Samorząd jest wykonawcą działań przypisanych kompetencyjnie tej jednostce samorządu terytorialnego i wykonuje je w ramach własnych struktur (Urząd Gminy Olszanica i gminne jednostki organizacyjne) bądź we współpracy z jednostkami autonomicznymi wobec samorządu lokalnego.
- **OBSZAR POŚREDNIEGO ODDZIAŁYWANIA** - obejmuje animacje projektów i działań, które finalnie realizowane będą przez partnerów społeczno-gospodarczych. W przypadku przedsięwzięć podejmowanych wspólnie przez Samorząd Gminy Olszanica z innymi partnerami społeczno-gospodarczymi, Samorząd może zapewnić udział i realizację roli lidera w partnerstwie oraz partycypację finansową.

Zgodnie z właściwością gminy, zarządzanie i koordynacja wdrażania Strategii prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy Olszanica w ramach Referatu Rozwoju Gospodarczego. Zadania realizowane przez każdego z pracowników, wchodzących w skład Referatu wykonywane będą w ramach swoich kompetencji.

Do zadań pracowników Referatu Rozwoju Gospodarczego będzie należało:

- przygotowanie, koordynowanie oraz wdrażanie przedsięwzięć ujętych w ramach wykazu kierunków działań służących realizacji celów Strategii,
- uaktualnianie i kontynuacja procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia Strategii o działania uwzględniające inne kategorie,
- dalsze programowanie procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego dokumentu strategicznego (tj. po roku 2030),
- koordynowanie, animowanie i inspirowanie działań społeczności lokalnej służących wdrożeniu zamierzeń Strategii,
- monitorowanie realizacji i ewaluacja procesu wdrażania Strategii;
- przygotowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów wdrażania Strategii,
- harmonizowanie i poszerzanie partnerstwa,
- poszukiwanie nowych źródeł finansowania działań.

Zespół pracowników Urzędu Gminy na potrzeby corocznego obowiązkowego Raportu o stanie gminy (do końca maja) będzie przygotowywał sprawozdanie z realizacji Strategii w poprzednim roku, zawierające informacje o zadaniach ukończonych, zadaniach będących w trakcie wykonywania oraz zadaniach nierozpoczętych wraz z wyjaśnieniem przyczyn ewentualnych opóźnień. Konsekwencją wniosków, zawartych w sprawozdaniu może być propozycja nanoszenia zmian w dokumencie, polegających na przykład na zmianach terminów, usuwaniu, czy też dodawaniu określonych zapisów.

W proces opracowania, wdrażania i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 zaangażowane zostały różne grupy podmiotów i instytucji, w tym m.in.:

- Administracja rządowa – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska;
- Administracja samorządowa – w tym m.in. sąsiednie gminy i Zarząd Województwa Podkarpackiego;
- Instytucje i podmioty sektora społecznego – w tym m.in. organizacje pozarządowe, organizacje społeczne, fundacje;
- Instytucje i podmioty sektora gospodarczego- w tym m.in. przedsiębiorstwa, grupy producentów oraz instytucje otoczenia biznesu.

Istotną rolę we wdrażaniu Strategii będą odgrywali partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym m.in. jednostki sektora publicznego (administracja rządowa, samorządowa) i organizacje sektora społecznego, instytucje i organizacje sektora gospodarczego (adekwatnie do zakresu ich kompetencji) i inne. Przedmiotowa rola sprowadzać się będzie w głównej mierze do realizacji projektów własnych poszczególnych podmiotów, jak również inicjowanie działań na rzecz zmian organizacyjnych czy legislacyjnych tak, by rozwiązania systemowe wspierały realizację ustaleń Strategii. Na szczególną uwagę zasługuje tu również idea partnerstwa, której głównym zamierzeniem jest uzyskanie efektu synergii prowadzonych działań. Dlatego też partnerstwa zawierane w celu realizacji różnego rodzaju zamierzeń będą stanowiły niezwykle istotny mechanizm włączania partnerów społeczno-gospodarczych w proces rozwoju lokalnego.

11.3. System monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030

Monitoring jest systematycznym i szczegółowym badaniem realizacji Strategii. Koncentruje się na ocenie przebiegu prawidłowości wdrażania działań i zadań realizacyjnych w odniesieniu do przyjętego planu oraz stopnia osiągnięcia produktów i rezultatów. Monitoring przeprowadzany powinien być w trakcie realizacji i obejmuje: harmonogram, budżet oraz weryfikację zaplanowanych rezultatów poszczególnych zadań. Za monitoring odpowiada Referat Rozwoju Gospodarczego Urzędu Gminy Olszanica.

Monitorowanie realizacji Strategii powinno odbywać się na bieżąco, natomiast zaleca się sporządzanie rocznych raportów z oceny stopnia realizacji celów i rezultatów. Monitoring obejmuje następujące działania:

- zbieranie i analizowanie danych,
- formułowanie wniosków, tworzenie raportów i ewaluację.

Monitoring Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030:

Ewaluacja jest cyklicznym badaniem wybranych elementów strategii i powinna się koncentrować na stopniu realizacji celów strategicznych oraz spełnienia wizji strategicznej. Ewaluacja powinna następować w kluczowych momentach realizacji Strategii. Ewaluacja jest przeprowadzana na podstawie danych uzyskanych podczas monitoringu. Monitoring i ewaluacja są, zatem przeprowadzane na dwóch poziomach: pierwszy dotyczy monitorowania realizacji działań i zadań, drugi monitorowania i ewaluacji osiągnięcia celów strategicznych.

Ewaluacja strategii rozwoju społeczno-gospodarczego obejmuje następujące elementy:

- ewaluacja ex-ante - ewaluacja przed rozpoczęciem procesu wdrażania, która oceni trafność założeń oraz sposobów realizacji,
- ewaluacja on-going - ewaluacja w trakcie realizacji, w połowie wdrażania, która oceni poziom realizacji celów strategicznych oraz zidentyfikuje czynniki mające wpływ na

realizację zaplanowanych działań strategicznych,

- ewaluacja ex-post - ewaluacja po zakończeniu okresu obowiązywania strategii, która podsumuje efekty działań strategicznych oraz pozwoli na wyciągnięcie wniosków, które winny stanowić jedną z podstaw dotyczących dalszych kierunków rozwoju oraz do podjęcia działań mających na celu ulepszenie procesu strategicznego zarządzania rozwojem społeczno-gospodarczym.

Ocena zawarta ewaluacji powinna opierać się na poniższych kryteriach:

- trafność – pozwala ocenić, w jakim stopniu wyznaczone podczas konsultacji społecznych cele odpowiadają zidentyfikowanym problemom lub potrzebom interesariuszy,
- skuteczność – określa stopień realizacji celów,
- efektywność – pozwala określić stosunek poniesionych nakładów (finansowe, ludzkie, czas) do osiągniętych rezultatów,
- oddziaływanie – określa wpływ osiągniętych rezultatów na grupę interesariuszy,
- trwałość efektów – pozwala określić, czy pozytywne efekty mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego.

Do efektywnego monitorowania procesów wdrażania Strategii należy postużyć się wskaźnikami ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych (WLWK) dla projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz wskaźnikami własnymi. Przykładowe wskaźniki wskazano w rozdziale 7 Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju gminy osiągnięcia celów. Wskazane wskaźniki stanowią katalog otwarty. Dobór właściwych wskaźników rezultatu, produktu oraz oddziaływania umożliwi efektywne monitorowanie procesu wdrażania Strategii, w tym:

- wskaźniki produktu – określają bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia mierzony konkretnymi wielkościami (np. długość wybudowanych dróg gminnych);
- wskaźniki rezultatu – określają bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno-ekonomiczne uzyskany natychmiast po zakończeniu projektu (np. liczba osób korzystających z infrastruktury społecznej);

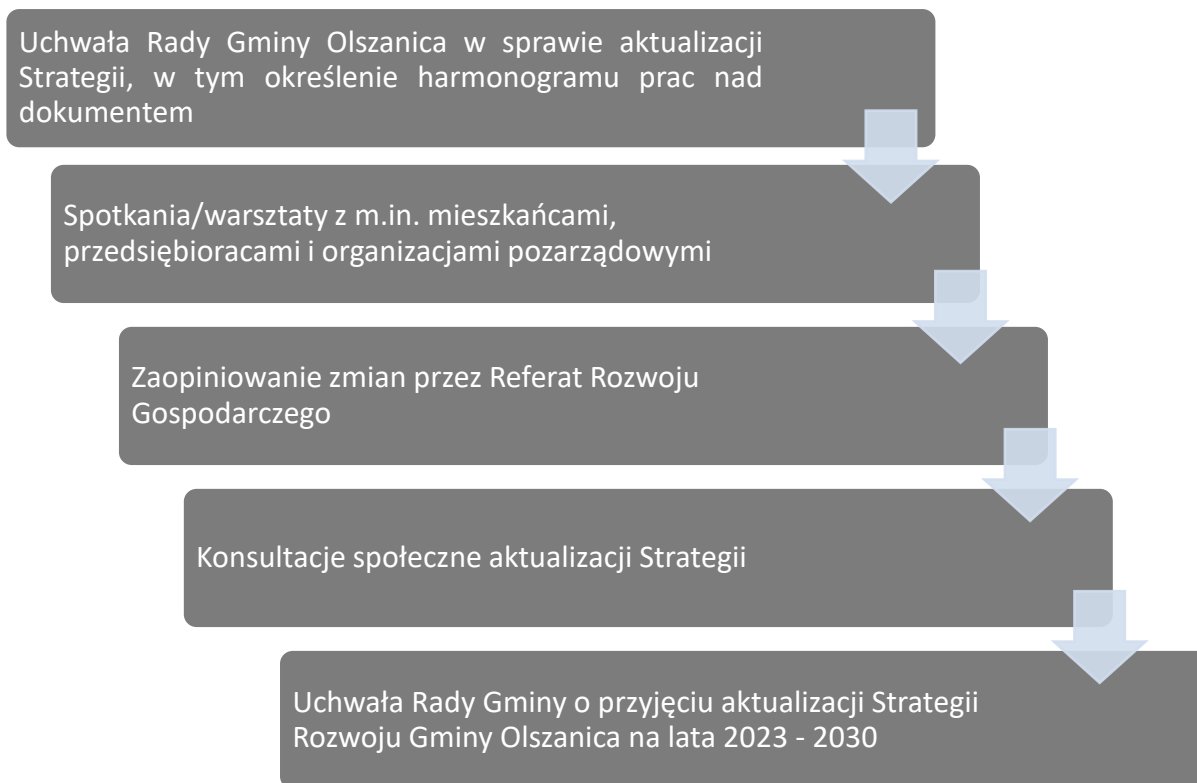
wskaźniki oddziaływania – określają długookresowy wynik realizacji strategii (np. poprawa sytuacji na rynku pracy).

11.4. Ewaluacja – ocena skutków wdrażania zapisów Strategii

W przypadku stwierdzenia zmian warunków i bieżącej sytuacji gminy podczas monitorowania i ewaluacji Strategii, konieczna jest aktualizacja dokumentu. W tym celu niezbędne jest zaangażowanie m.in. mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych, organizując spotkania/warsztaty mające na celu zaktualizowania celów i kierunków działań gminy. Materiały powinny być na bieżąco analizowane i uwzględniane przez Referat Rozwoju Gospodarczego w trakcie ewaluacji. Pomysły i nowe projekty powinny być zamieszczane w Karcie Projektu, która powinna zawierać minimum składające się z następujących elementów: nazwa, podmiot odpowiedzialny za realizację zadania, opis zadania, cel, termin

realizacji, koszty, źródła finansowania, zgodność ze Strategią, wskaźniki produktu, rezultatu oraz oddziaływania oraz wskazanie osoby zgłaszającej projekt.

W przypadku zasadniczych zmian celów i kierunków rozwoju gminy Olszanica, należy uchwałą Rady Gminy Olszanica zaktualizować zapisy Strategii. Aktualizacja Strategii powinna odbywać się według poniższego schematu:

11.5. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia rozwoju gminy – poradnik praktyczny” luty 2021 r.) jako dokumenty wykonawcze względem strategii rozwoju, należy rozumieć obowiązkowe lub fakultatywne plany i programy funkcjonujące w gminie.

Należy także pamiętać, iż podczas tworzenia nowych, bądź aktualizacji istniejących sektorowych gminnych planów i programów, powinny być one spójne ze Strategią Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030. Zaleca się również wykorzystanie odpowiednich wskaźników niniejszej Strategii w procedurze monitorowania strategii rozwoju gminy.

Do dokumentów wykonawczych dla strategii rozwoju gminy należą m.in.:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- Lokalny program rewitalizacji/Gminny program rewitalizacji,
- Program ochrony środowiska,
- Plan gospodarki niskoemisyjnej,
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych,

- Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Gminny program opieki nad zabytkami,
- Plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

RAMY FINANSOWE ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Ramy finansowe Strategii Rozwoju Gminy Olszanica 2023-2030 posiadają jedynie charakter prognostyczny oraz zależą od szeregu zmiennych, które w praktyce mogą zupełnie zmieniać dane kwoty. Po analizie zebranych danych z **rozdziału 8 Wieloletni Plan Inwestycyjny** szacunkowo określono ramy finansowe w poszczególnych obszarach:

Cel strategiczny I Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców 105 000 000 zł	Cel strategiczny II Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału 20 000 000 zł
Cel strategiczny III Rozwój sfery społecznej gminy 46 000 000 zł	

Cele strategiczne i operacyjne opracowane w ramach niniejszej Strategii, które stanowią podstawę do podejmowania i realizacji konkretnych projektów, mogą być finansowane z dochodów własnych gmin oraz ze środków zewnętrznych. Wśród tych ostatnich wyróżnić możemy m.in. środki z:

- Funduszy Europejskich dla Podkarpacia na lata 2021-2027,
- programy krajowe funduszy europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027,
- Krajowego Planu Odbudowy (KPO),
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych
- dofinansowania od Wojewody Podkarpackiego,
- dofinansowania od Marszałka Województwa Podkarpackiego,
- Powiatowego Urzędu Pracy,
- pożyczek i kredytów bankowych,
- środków własnych.

Nowy okres programowania środków unijnych stwarza możliwość pozyskania przez gminy objęte Strategią dotacji na działania służące stricte realizacji celów zawartych w przedmiotowym dokumencie strategicznym. Wykorzystanie tych możliwości w istotnym stopniu uzależnione jest od aktywności władz poszczególnych samorządów i ich aktywności w pozyskiwaniu nowych środków zewnętrznych. Poniżej prezentujemy poszczególne programy mogące stanowić źródło finansowania projektów opisanych w Strategii.

- **Instrumenty wynikające z polityk rozwojowych Unii Europejskiej:**

- Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS),
- Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG),
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS),
- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC),
- Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW),
- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027,
- Krajowy Plan Odbudowy,
- inicjatywy zarządzane z poziomu europejskiego (np. Erasmus+, LIFE, Cyfrowa Europa, Interreg) lub dostępne na podstawie umów międzynarodowych (Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego).

- **Instrumenty finansowane z budżetu państwa, funduszy celowych i innych krajowych środków publicznych**

Poza środkami wsparcia UE samorządy i ich interesariusze (m.in. organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy) będą mogli ubiegać się o dofinansowanie działań w ramach dostępnych instrumentów krajowych. Do najważniejszych należą:

- **Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych**, mający na celu bezzwrotne dofinansowanie projektów inwestycyjnych realizowanych przez gminy, powiaty i miasta lub ich związki w całej Polsce;
- **Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg**, w ramach którego finansowane będą projekty związane z budową, przebudową, remontem dróg powiatowych lub dróg gminnych oraz przebudową dróg wewnętrznych, które po uzyskaniu właściwych parametrów technicznych będzie można zaliczyć do odpowiedniej kategorii dróg publicznych;
- **Program Rozwoju Elektromobilności**, w ramach którego finansowane będą projekty związane z rozwojem elektromobilności oraz transportem opartym na paliwach alternatywnych;
- **Program Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych** – to instrument wsparcia samorządów, które będą mogły realizować inwestycje w formule społecznego budownictwa czynszowego;
- pozostałe programy finansowane z budżetu państwa, m.in.: w zakresie ochrony środowiska - realizowane przez NFOŚiGW, właściwy WFOŚiGW; w zakresie opieki nad osobami niepełnosprawnymi – realizowane przez PFRON, a także **Program Senior+**, **Program „Aktywni+” na lata 2021-2025**; w zakresie kultury, itd.

Wskazane powyżej źródła finansowania należy rozpatrywać jako katalog otwarty, który może ulec zmianom. Należy zakładać, że w okresie realizacji Strategii, pojawią się również inne programy dofinansowujące skierowane na rozwój inwestycji w samorządach. Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne przedsięwzięcia w ramach Strategii wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków. W związku z powyższym zakłada się bieżące monitorowanie źródeł finansowania przez pracowników poszczególnych urzędów, co daje gwarancje ciągłej aktualizacji i dostosowywania najlepszych źródeł finansowych do realizacji zamierzonych inwestycji.

SPIS TABEL

Tabela 1	Powierzchnia gmin powiatu leskiego oraz ich udział w powierzchni powiatu	16
Tabela 2	Liczba ludności oraz średnia gęstość zaludnienia gmin powiatu leskiego w 2017 i 2021 roku.....	18
Tabela 3	Struktura mieszkańców gminy Olszanica według trzech grup wiekowych w 2017 oraz 2021 roku.....	22
Tabela 4	Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych gminach powiatu leskiego oraz ogólnie w województwie podkarpackim w 2021 roku	23
Tabela 5	Prognoza ludności gminy Olszanica na lata 2017-2030	24
Tabela 6	Ruch naturalny i wędrownicy w gminie Olszanica w latach 2017-2030	25
Tabela 7	Liczba uczniów w szkołach podstawowych i w gimnazjum na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021.....	26
Tabela 8	Wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych placówkach oświatowych na terenie gminy Olszanica w 2022 roku	27
Tabela 9	Dane dotyczące opieki zdrowotnej w gminie Olszanica w 2017 oraz 2021 roku	29
Tabela 10	Liczba korzystających ze świadczeń rodzinnych na terenie gminy Olszanica oraz kwoty wypłacanych świadczeń w latach 2017-2021.....	32
Tabela 11	Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących na terenie gminy Olszanica w roku 2018 i 2020.....	35
Tabela 12	Dane dotyczące frekwencji w wyborach na terenie gmin powiatu leskiego w latach 2019-2020.....	37
Tabela 13	Miejscowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia występujące na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2019-2021.....	38
Tabela 14	Działania ratownicze podejmowane przez OSP na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2019-2021.....	38
Tabela 15	Pracujący na terenie Olszanica w latach 2017 - 2021	40
Tabela 16	Wskaźniki pracujących na 1000 ludności w poszczególnych gminach powiatu leskiego w 2021 roku.....	40
Tabela 17	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Olszanica w latach 2017 - 2021....	41
Tabela 18	Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Olszanica w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu leskiego według płci	41
Tabela 19	Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gmin powiatu leskiego w 2017 i 2021 roku	43
Tabela 20	Rodzaje podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy Olszanica w 2017 i 2021 roku	44
Tabela 21	Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie gminy Olszanica w 2017 i 2021 roku.....	44
Tabela 22	Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru gminy Olszanica oraz powiatu leskiego za lata 2017 i 2021.....	46
Tabela 23	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie gminy Olszanica	47
Tabela 24	Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych wchodzących w ich skład, struktura użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne, powierzchnia zasiewów wybranych upraw oraz liczba pracujących w gospodarstwach rolnych i źródła dochodów gosp .	50
Tabela 25	Realizacja budżetu gminy Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021 w zł	57
Tabela 26	Kształtowanie się dochodów majątkowych w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021.....	60

Tabela 27	Udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach budżetowych w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021.....	60
Tabela 28	Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021.....	63
Tabela 29	Wskaźnik lesistości w gminach powiatu leskiego w 2021 roku	63
Tabela 30	Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych na terenie gminy Olszanica	65
Tabela 31	Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych na terenie gminy Olszanica..	65
Tabela 32	Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Olszanica według stanu na dzień 31.12.2021 r.	82
Tabela 33	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie gminy Olszanica	83
Tabela 34	Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Olszanica w roku 2017 i 2020	83
Tabela 35	Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych w gminie Olszanica, powiecie leskim i województwie podkarpackim dla roku 2020	84
Tabela 36	Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczne i sanitarne na terenie gminy Olszanica	84
Tabela 37	Budownictwo mieszkaniowe w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017 - 2021	85
Tabela 38	Wskaźniki dotyczące budownictwa mieszkaniowego w gminie Olszanica, powiecie leskim oraz w województwie podkarpackim dla roku 2021	85
Tabela 39	Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w gminie Olszanica w roku 2017 oraz 2021.....	87
Tabela 40	Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w gminie Olszanica w roku 2017 oraz 2021.....	89
Tabela 41	Wybrane dane dotyczące sieci gazowej w gminie Olszanica w 2017 i 2021 roku	90
Tabela 42	Odpady komunalne zebrane na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021	92
Tabela 43	Najważniejsze problemy Gminy Olszanica.....	110
Tabela 44	Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Olszanica na lata 2023-2030 ze Strategią rozwoju województwa - Podkarpackie 2030.....	121

SPIS MAP

Mapa 1	Gmina Olszanica na tle województwa podkarpackiego	15
Mapa 2	Gmina Olszanica na tle powiatu leskiego	16
Mapa 3	Układ osadniczy gminy Olszanica	17
Mapa 4	Przebieg pieszego szlaku turystycznego Zagórz – Krysowa na terenie gminy Olszanica	53
Mapa 5	Przebieg szlaku konnego Olszanica - Łodyna.....	54
Mapa 6	Sieć cieków wodnych na terenie gminy Olszanica	64
Mapa 7	Położenie gminy Olszanica względem Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 431 Zbiornik warstw krośnieńskich (Sanok – Lesko)	66
Mapa 8	Obszary szczególnego zagrożenia powodzią na terenie gminy Olszanica	68
Mapa 9	Łączne zagrożenie suszą na terenie gminy Olszanica	70
Mapa 10	Położenie gminy Olszanica względem Parku Krajobrazowego Gór Słonnych	72
Mapa 11	Położenie gminy Olszanica względem Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu	73
Mapa 12	Specjalne obszary ochrony ptaków – Natura 2000 na terenie gminy Olszanica	74
Mapa 13	Specjalne obszary ochrony siedlisk – Natura 2000 na terenie gminy Olszanica	75
Mapa 14	Rezerваты przyrody na terenie gminy Olszanica.....	76
Mapa 15	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Olszanica – Uwarunkowania przyrodnicze i infrastrukturalne	137
Mapa 16	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Olszanica – Funkcje terenów ..	138
Mapa 17	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Olszanica Obszar strategicznej interwencji.....	139
Mapa 18	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Olszanica - Wieloletni Plan Inwestycyjny	140
Mapa 19	Wschodnia Polska	142
Mapa 20	Obszary zagrożone trwałą marginalizacją	143
Mapa 21	Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny.....	144
Mapa 22	Obszar objęty Programem Strategicznego Rozwoju Bieszczad.....	146
Mapa 23	Obszar objęty Programem Strategicznym „Błękitny San”	147
Mapa 24	Obszary wiejskie województwa podkarpackiego	148
Mapa 25	Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym	150
Mapa 26	Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym	153

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1	Liczba urodzeń i zgonów oraz przyrost naturalny w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021.....	19
Wykres 2	Liczba urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny na terenie gmin powiatu leskiego w roku 2021.....	20
Wykres 3	Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021.....	21
Wykres 4	Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji na terenie gmin powiatu leskiego w roku 2021.....	22
Wykres 5	Struktura mieszkańców gminy Olszanica według trzech grup wiekowych w 2017 oraz 2021 roku.....	23
Wykres 6	Wyniki procentowe z egzaminów ósmoklasisty, przeprowadzonych w 2022 roku w gminie Olszanica, w powiecie leskim oraz w województwie podkarpackim	28
Wykres 7	Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy Olszanica w latach 2017-2021.....	30
Wykres 8	Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 w województwie podkarpackim, powiecie leskim oraz gminie Olszanica.....	31
Wykres 9	Liczba czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w gminie Olszanica w latach 2017-2021.....	34
Wykres 10	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu leskiego w 2021 roku.....	37
Wykres 11	Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Olszanica w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin i powiatu leskiego	42
Wykres 12	Podmioty gospodarki narodowej wg klas wielkości na terenie gminy Olszanica w 2017 i 2021 roku.....	46
Wykres 13	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie gminy Olszanica	48
Wykres 14	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz ich powierzchnia według grup obszarowych użytków rolnych na terenie gminy Olszanica oraz powiatu leskiego	49
Wykres 15	Dochody na 1 mieszkańca oraz wydatki na 1 mieszkańca w 2017 i 2021 w gminie Olszanica oraz powiecie leskim	58
Wykres 16	Struktura dochodów budżetu gminy Olszanica w roku 2017 i 2021	59
Wykres 17	Udział wydatków bieżących oraz majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach ogółem w gminie Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021	61
Wykres 18	Wysokość pozyskanych przez gminę Olszanica środków w ramach programów i projektów unijnych w latach 2017-2021.....	62
Wykres 19	Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w gminach powiatu leskiego w 2021 roku.....	88
Wykres 20	Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach powiatu leskiego w 2021 roku.....	89
Wykres 21	Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności w gminach powiatu leskiego w 2021 roku.....	91
Wykres 22	Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ilości odpadów zebranych ogółem na terenie gminy Olszanica na przestrzeni lat 2017-2021	93
Wykres 23	Ocena poszczególnych sfer życia na terenie gminy (w % udzielonych odpowiedzi) ..	95
Wykres 24	Atuty gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi)	95

Wykres 25	Priorytetowe działania do wykonania na terenie gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).....	96
Wykres 26	Branża gospodarki posiadająca największy potencjał rozwojowy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi)	97
Wykres 27	Wizytówka gminy w 2030 r. według jej mieszkańców – pytanie wielokrotnego wyboru (% udzielonych odpowiedzi).....	97
Wykres 28	Informacje dot. ankietowanych mieszkańców gminy Olszanica	98

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie nr 1 Zespół pałacowy w Olszanicy.....	79
Zdjęcie 2 Kościół pw. św. Biskupa Stanisława w Uhercach Mineralnych	79
Zdjęcie nr 3 Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej w Wańkowej.....	80
Zdjęcie nr 4 Cerkiew grekokatolicka pw. Soboru Matki Bożej w Rudence.....	80

GMINA OLSZANICA

www.gminaolszanica.pl

